

23—24 maj

Debatter m. m.

Tisdagen den 24 maj

Ändringar i taxeringsförordningen m. m.	Sid. 5
Ombyggnad av bandelen Sölvesborg—Hörviken m. m.	27
Bostadsavdraget för prästerliga tjänstebostäder m. m.	32
Anslag till Lunds universitet	39
Anslag till ökad utbildning av läkare	42
Villkoren för studiehjälp åt elever vid folkhögskolor	46
Utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.	54
Anslag till justitiedepartementet	74
Anslag till fängvårdsanstalterna	77
Uppskov med behandlingen av vissa ärenden	82
Inrättande av ett sjöfartsverk	83
Ökad examination av tandläkare	97
Tillfällig korttidsutbildning av präster	101

Samtliga avgjorda ärenden

Tisdagen den 24 maj

Bevillningsutskottets betänkande nr 46, ang. ändring i taxeringsförordningen m. m.	5
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 20, ang. ändring i taxeringsförordningen m. m.	26

	Sid.
Bevillningsutskottets memorial nr 50, ang. uppskjutande av be- handlingen av vissa motioner	26
Andra lagutskottets utlåtande nr 29, ang. rätt för utländska bolag och föreningar att idka näring här i riket m. m.	27
Statsutskottets utlåtande nr 132, ang. vissa tjänster vid kommuni- kationsverken	27
— nr 133, ang. ombyggnad av bandelen Sölvesborg—Hörviken m. m.	27
— nr 134, ang. vissa ändringar i statens allmänna avlöningsregle- mente m. m.	32
— nr 135, ang. anslag till Lunds universitet	39
— nr 136, ang. anslag till ökad utbildning av läkare	42
— nr 137, ang. ändring i bestämmelserna om statlig studiehjälp åt elever vid folkhögskolor	46
— nr 138, ang. utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.	54
— nr 139, ang. vanförestalterna och Eugeniahemmet m. m.	74
— nr 140, ang. anslag till justitiedepartementet	74
— nr 141, ang. vissa anslag till regeringsrätten	77
— nr 142, ang. vissa anslag till fängvården m. m.	77
— nr 143, ang. befrielse från skyldighet att återbetala för mycket utbetalade lönebelopp	81
— nr 144, ang. särskilda ekonomiska förmåner åt övertalig per- sonal vid Stockholms tygstation m. m.	81
— memorial nr 145, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	82
— utlåtande nr 146, ang. inrättande av ett sjöfartsverk	83
— nr 147, ang. anslag till kommerskollegium	97
— nr 148, ang. ökad examination av tandläkare m. m.	97
— nr 149, ang. anslag till tillfällig korttidsutbildning av präster	101
— nr 152, ang. ombyggnad av järnvägen Gullberna—Torsås— Bergkvara	117
— nr 153, ang. ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familje- pensionsreglementen m. m.	117

Måndagen den 23 maj

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollet för den 16 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare

Med hänvisning till närslutna läkarintyg får jag härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under resterande dagar av maj månad.

Centrallasarettet, Stocksund den 22 maj 1955

L. Franzon

Att riksdagsman *Fritz Laur Franzon*, född den 31 jan. 1890, som vårdats å Centrallasarettets medicinska avdelning fr. o. m. den 21 maj 1955 och tills vidare, på grund av sjukdom är i behov av fortsatt vård under en tid av minst 14 dagar och under denna tid är oförmögen till arbete, intygas.

Stocksund den 22 maj 1955

Olle Naglo

Leg. läkare

Den begärda ledigheten beviljades.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 146—149 och 152—155, sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden nr 4 och 5, tredje lagutskottets utlåtande nr 26 och memorial nr 27 ävensom jordbruksutskottets utlåtanden nr 28 och 29 samt memorial nr 30.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag hemställer, att kammaren måtte besluta, att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde de två gånger bordlagda ärendena uppföres i följande

ordning: bevillningsutskottets betänkande nr 46, konstitutionsutskottets utlåtande nr 20, bevillningsutskottets memorial nr 50, andra lagutskottets utlåtande nr 29, statsutskottets utlåtanden nr 132—144, memorial nr 145 samt utlåtanden nr 146—149 och nr 152—155, sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden nr 4 och 5, bankoutskottets utlåtanden nr 26—28, första lagutskottets memorial nr 36, andra lagutskottets memorial nr 33, tredje lagutskottets utlåtanden nr 24 och 26 samt memorial nr 27 ävensom jordbruksutskottets utlåtanden nr 28 och 29 samt memorial nr 30.

Denna hemställan bifölles.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1955/56 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1955/56 till väg- och vattenbyggnadsverkets avlöningar och omkostnader jämte i ämnet väckta motioner;

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa avsättningar till budgetutjämningsfonden jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1955/56 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående barnmorskeväsendets organisation och den förebyggande mödravården m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 7, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om distriktsbarnmorskor, dels ock i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden och memorial;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutatalagen den 22 juni 1939 (nr 350) m. m.;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 34, angående ändring i avlöningsbestämmelserna för hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemän, m. m.; samt

nr 35, angående uppskov med behandlingen av vissa till bankoutskottet hänvisade motioner;

första lagutskottets utlåtande nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i sjölagen, m. m.; ävensom

andra lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckt motion om viss förbättring av semesterätten för flottningsarbetare.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 16.04.

In fidem

Per Bergsten

Tisdagen den 24 maj förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Härmed får jag anhålla om ledighet, på grund av sjukdom, från riksdagsarbetet till och med utgången av innevarande månad.

Läkarintyg bifogas.

Örebro den 21 maj 1955

Rob. Krügel

Härmed intygas, att riksdagsman *Robert Krügel*, Örebro, för närvarande vardas ineliggande å Örebro centrallaserett. Han är från och med 20/5 förhindrad att delta i riksdagsarbetet under maj månad.

Örebro den 23 maj 1955

A. Storbj

2:e underläkare

Den begärda ledigheten beviljades.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 150, 151, 156 och 157, sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden nr 6 och 7, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 29—31, 34 och 35, första lagutskottets utlåtande nr 38 samt andra lagutskottets utlåtande nr 35.

Ang. vissa ändringar i taxeringsförordningen m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379), m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 11 mars 1955 dagtecknad proposition, nr 160, hade Kungl. Maj:ts föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om ändring i taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379);

2) lag om ändrad lydelse av 62 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

3) förordning angående ändrad lydelse av 13 § förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

4) förordning angående ändrad lydelse av 13 § förordningen den 26 juli 1947 (nr 577) om statlig förmögenhetsskatt;

5) förordning angående ändrad lydelse av 7 § förordningen den 27 juni 1927 (nr 321) om skatt vid utskiftning av aktiebolags tillgångar; samt

6) lag angående ändrad lydelse av 17 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Propositionen hade hänvisats, såvitt angick det under 6 upptagna författningsförslaget, till konstitutionsutskottet samt i övrigt till bevillningsutskottet.

I samband med förevarande proposition hade utskottet till behandling författat åtskilliga i anledning av densamma väckta motioner.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på återopade grunder hemställt,

A) att riksdagen måtte, med förklaran-
de att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 160, i vad densamma hänvisats till bevillningsutskottet, icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas,

1) för sin del antaga i betänkandet infört förslag till förordning om ändring i taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379);

Ang. vissa ändringar i taxeringsförordningen m. m.

2) för sin del antaga i betänkandet infört förslag till lag om ändrad lydelse av 62 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

3) antaga i betänkandet infört förslag till förordning angående ändrad lydelse av 13 § förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

4) antaga i betänkandet infört förslag till förordning angående ändrad lydelse av 13 § förordningen den 26 juli 1947 (nr 577) om statlig förmögenhetsskatt;

5) antaga i betänkandet infört förslag till förordning angående ändrad lydelse av 7 § förordningen den 27 juni 1927 (nr 321) om skatt vid utskiftning av aktiebolags tillgångar;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 498 av herrar Magnusson och Arrhén samt II: 619 av herrar Edström och Fröding,

2) de likalydande motionerna I: 499 av herr Bergh samt II: 615 av herrar Carlsson i Stockholm och Birke,

3) de likalydande motionerna I: 500 av herr Osvald och II: 617 av herr Ståhl, såvitt motionerna hänvisats till bevillningsutskottet,

4) de likalydande motionerna I: 501 av herr Werner m. fl. och II: 616 av herr Hansson i Önnarp m. fl, ävensom

5) de likalydande motionerna I: 502 av herr Lindblom m. fl. och II: 618 av herr Strandh,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Det av utskottet framställda förslaget till förordning om ändring i taxeringsförordningen var i nedan angivna delar så lydande:

4 § första stycket.

Indelning i beredningsdistrikt och fastighetstaxeringsdistrikt verkställs av länsstyrelsen senast den 30 april året näst före taxeringsåret. Senast den 30 november året näst före taxeringsåret

fastställer länsstyrelsen indelningen i lokala taxeringsdistrikt och antalet särskilda taxeringsnämnder i länet, därvid tillika för varje särskild taxeringsnämnd skall angivas ej mindre vilka grupper av skattskyldiga, som skola taxeras av nämnden, än även huruvida nämndens distrikt skall utgöras av länet i dess helhet eller visst angivet område inom det samma. För stad, som ej deltagar i landsting, skall alltid utses minst en särskild taxeringsnämnd.

32 §.

1 mom. Envar bör, utöver vad deklarationsformuläret föranleder, meddela de upplysningar till ledning för egen taxering för inkomst eller förmögenhet, som kunna vara av betydelse för åsättande av en riktig taxering.

2 mom. Efter anmaning är envar skyldig att i den omfattning, som i anmaningen angivits, meddela de ytterligare upplysningar, som finnas erforderliga för kontroll av egen deklarations riktighet eller eljest för egen taxering. Dylika upplysningar skola lämnas skriftligen, där ej annat angivits i anmaningen.

3 mom. Angående skyldighet att underkasta sig taxeringsrevision, därom stadgas i 57 c §.

39 § 1 och 6 mom.

1 mom. Varder självdeklaration, som skall avgivas jämlikt 26 § 1 mom. utan anmaning eller jämlikt 26 § 2 mom. efter anmaning, ej behörigen avlämnad inom föreskriven tid, eller är innehållet i avlämnad självdeklaration så bristfälligt, att deklarationen uppenbarligen icke är ägnad att ligga till grund för taxering, skall den skattskyldige, där ej nedan annorlunda stadgas, vara förlustig rätten att hos kammarrätten och Kungl. Maj:t överklaga taxering, för vilken deklarationen skolat ligga till grund. Underlåter den som jämlikt 31 § är pliktig avlämna där angivna handlingar att hörsamma anmaning att avlämna sådan handling eller underlåter den som erhållit anmaning att fullständiga självdeklaration, som varit ofullständig, att efterkomma sådan anmaning, skall den skattskyldige, där ej nedan annorlunda stadgas, likaledes vara

Ang. vissa ändringar i taxeringsförordningen m. m.

förlustig rätten att hos kammarrätten och Kungl. Maj:t överklaga taxering, för vilken handlingen eller deklarationen skolat ligga till grund.

I de — — — lämpligt vite.

6 mom. Angående föreläggande av vite vid underlåtenhet att underkasta sig taxeringsrevision, därom stadgas i 57 c §.

57 c § 1 mom.

1 mom. För kontroll av att deklarations- och uppgiftsskyldighet enligt denna förordning riktigt och fullständigt fullgjorts eller för att eljest bereda beskattningsmyndighet upplysning till ledning vid beslut om taxering eller eftertaxering må *taxeringsrevision* äga rum hos envar deklarations- eller uppgiftsskyldig, dock att sådan revision ej må äga rum hos myndighet eller annat organ, som avses i 52 § första stycket.

Taxeringsrevision må jämväl verkställas hos den som bedriver förmedlingsverksamhet eller annan verksamhet av sådan beskaffenhet, att uppgifter av betydelse för taxeringskontrollen kunna hämtas ur anteckningar eller andra handlingar, som föras vid verksamhetens bedrivande.

Vid taxeringsrevision må granskning i den omfattning, som finnes erforderlig, ske av räkenskaper och anteckningar med därtill hörande verifikationer även som av korrespondens, protokoll och andra handlingar rörande verksamheten.

Då taxeringsrevision för visst eller vissa beskattningsår verkställs, må jämväl det löpande årets räkenskaper och handlingar granskas.

2 mom. Den som har att verkställa taxeringsrevision må påfordra att i den utsträckning, som är erforderlig för det med granskning avsedda syftet, genast få taga del av handlingar som skola granskas.

Enligt en vid betänkandet avgiven reservation hade herrar *Spetz, Söderquist, Veland, Kristensson* i Osby, *Hagberg* i Malmö, *Sjölin* och *Strandh* a) ansett, att de delar av utskottets yttrande, som avsåge taxeringsrevision och påföljder för deklarationsförsummelser m. m., bort ha va den ändrade lydelse, reservationen visade, samt b) i anledning av de likaly-

dande motionerna I: 498 av herrar *Magnusson* och *Arrhén* samt II: 619 av herrar *Edström* och *Fröding*, de likalydande motionerna I: 501 av herr *Werner* m. fl. och II: 616 av herr *Hansson* i Önnarp m. fl. samt de likalydande motionerna I: 502 av herr *Lindblom* m. fl. och II: 618 av herr *Strandh* hemställt,

1:o) under punkten A 1 i utskottets hemställan, att riksdagen måtte besluta dels avslå förslaget till förordning om ändring i taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379) i vad anginge 32 § 3 mom., 39 § 1 och 6 mom., 57 c § samt 79 §, dels ock, med bifall till utskottets förslag i övrigt, för sin del antaga i reservationen angiven ändrad lydelse av vissa författningsrum i taxeringsförordningen;

2:o) under punkten B i utskottets hemställan, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla dels om översyn av ifrågavarande bestämmelser enligt i motionerna framförda synpunkter, dels ock om nytt förslag i ämnet att föreläggas riksdagen i samband med blivande förslag till ny taxeringsförordning.

Angående sättet för betänkandets föredragning yttrade

Herr **SJÖDAHL** (s):

Herr talman! I avseende å föredragningen av bevillningsutskottets betänkande nr 46 hemställes,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis samt det av utskottet i punkten A 1 framställda förordningsförslaget paragrafvis och, där så erfordras, moment- och styckevis, med övergångsbestämmelser, ingress och rubrik sist,

att sedan nämnda förordningsförslag blivit genomgånget, utskottets hemställan i punkten A 1 föredrages,

att vid behandlingen av den del av betänkandet, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta betänkandet i dess helhet ävensom konstitutionsutskottets utlåtande nr 20; samt

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Ang. vissa ändringar i taxeringsförordningen m. m.**Punkten A 1****Utskottets förslag till förordning om ändring i taxeringsförordningen****4 §.**

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! I sitt betänkande nr 46 vid 1950 års riksdag uttalade bevillningsutskottet följande: »Taxeringsproceduren måste vara så utformad att den förutom den enskildes rättssäkerhet jämväl främjar största möjliga effektivitet i taxeringsarbetet. Båda dessa intressen äro lika viktiga.»

Jag tror väl att fullständig enighet råder om riktigheten i denna utskottets sammanfattning. Samma enighet torde råda beträffande angelägenheten av att hålla efter skattesmitare. Delade meningar kan möjligen råda om medlen för att nå detta mål. Jag måste erkänna att jag kände en utpräglad olust vid läsningen av 1950 års skattelagssakkunnigas förslag till effektivare taxering, och jag medger oförbehållsamt att propositionen fördelaktigt skiljer sig från sakkunnigutlåtandet. Bevillningsutskottet konstaterar också i sitt föreliggande betänkande att de föreslagna omformuleringarna i stort sett endast utgör en förtydligande lagtext för vad som redan är praxis. Utskottet har därför i huvudsak enhälligt tillstyrkt propositionen, vilket inte betyder att alla ledamöterna har varit helt nöjda med den utformning som vissa paragrafer har erhållit. Jag beklagar därför att utskottet inte har kunnat enas på de två punkter där enligt min mening allvarliga missgrepp kan bli följden av helt nya bestämmelser.

Den ena punkten gäller 39 §. Här föreslås att den förlust av rätten att anföra besvär hos skattedomstolarna som nu gäller skall utsträckas att gälla även då »innehållet i avlämnad självdeklaration är så bristfälligt att deklarationen uppenbarligen icke är ägnad att ligga till grund för taxering». Ändringen har föranletts av att man som det uppges på vissa håll kringgått bestämmelserna om tid för avlämnande av deklaration genom att lämna in en blankett med endast namnun-

derskrift eller med några helt otillfredsställande uppgifter. Det skulle vara vissa s. k. deklarationsbyråer som skulle praktisera detta förfaringssätt.

Oavsett att taxeringsmyndigheterna ingalunda står utan möjlighet att verkamt möta eventuellt missbruk av angiven art så frågar jag mig vilka skattskyldiga det här kan röra sig om. Knappast löntagare, vilkas deklarationer ju i allmänhet är mycket enkla. Det skulle väl då, föreställer jag mig, vara småhandlare och dylika som anlitar någon bokföringsbyrå. Antalet skattskyldiga av denna kategori är emellertid alltid relativt ringa inom varje taxeringsdistrikt, varför en anmaning att komplettera deklarationen icke kan vålla särskilt stort besvär för ordföranden. Jag bortser då från de särskilda rörelsedistriktet, men dessa har ju i regel tillgång till egen kontorspersonal.

Finns det då anledning att för den oetydliga fördel som möjligen kan vinnas ge utrymme för det betydande godtycke som kan uppstå vid tolkningen av uttrycket »så bristfälligt»? Utskottet framhåller visserligen att någon tillämpning av stadgandet utöver de fall av missbruk som tidigare antytts »självfallet icke bör äga rum», men lagtexten korresponderar icke med denna motivering. Ordet »uppenbarligen» som tillagts efter förslag av riksskattenämnden utgör i själva verket inget hinder för att praktiskt taget alla skönstaxeringar kan komma att undragas från skattedomstols prövning.

Stadgandet förefaller så mycket mera onödigt som förslaget har provisorisk karaktär. Departementschefen ifrågasätter till och med om förlust av besvärsrätten över huvud taget utgör en lämplig påföljd för deklarationsförsummelse. Varför i all världen skall vi då lämna lastarenom rum, som det gamla uttrycket lyder?

39 § rörde alltså besvärsrätten och har intet samband med den föreslagna nya 57 c §. Denna paragraf sammanfattar vad som i gällande taxeringsförordning benämnes bokföringsgranskning, förkortat bokgranskning. Förfarandet föreslås nu få benämningen taxeringsrevision. I fyra av de fem motioner, som väckts

Ang. vissa ändringar i taxeringsförfordningen m. m.

med anledning av Kungl. Maj:ts proposition, yrkas avslag på denna paragraf och överarbetning till nästa år. Utskottets majoritet förklarar sig hysa viss förståelse för motionärernas tvekan, men biträder Kungl. Maj:ts förslag. Det torde dock inte kunna bestridas, att stark saklig kritik kan riktas mot förslaget. Sålunda skall granskningsman äga befogenhet att taga del ej endast av räkenskaper, anteckningar och verifikationer, utan även av korrespondens, protokoll och andra handlingar rörande verksamheten. Han äger också påfordra att genast få taga del av de handlingar, som skall granskas.

Utskottet söker förtaga det ogynnsamma intryck dessa rigorösa bestämmelser gör genom att utskottet finner sig böra understryka, att de befogenheter, som ges taxeringsmyndigheterna, skall begagnas med urskillning och omdöme. Handlingar av enskild natur, såsom privatbrev o. d. är givetvis undantagna, säger utskottet troskyldigt. Tyvärr har utskottet inte anvisat någon metod att skilja affärsbrev från privatbrev utan att läsa dem. Enbart detta synes mig vara så passa allvarligt, att jag måste reservera mig på denna paragraf.

Härtill kommer emellertid en annan, minst lika allvarlig omständighet. Bevillningsutskottet skrev i det förut citerade betänkandet: »Utskottet vill... framhålla, att utskottet finner det vara en angelägenhet av vikt, att förtroendet för taxeringsmyndigheterna icke undergräves genom en kritik, som utgår från oriktiga förutsättningar.» Ännu mera angeläget bör det då vara, att inte bestämmelserna och formuleringarna blir sådana att kritiken blir berättigad. Jag syftar då, herr talman, på de delade meningarna rörande sekretesskyddet kontra taxeringsrevisionen. Jag har ingen kompetens att avgöra vad som är riktigt, men jag vill påpeka att kammarrätten uttalat en varning för ingrepp på detta känsliga område. Nog borde ett samråd med vederbörande facksamman slutningar ha kunnat ge ett förslag, som tillfredsställt båda de krav som här framkommer. Man kanske då hade sluppit

att se sådana överord som skattenazism, taxeringspolis o. dyl. eller en bild av en läkare, som är besviken över att det inte finns något serum mot besvärliga taxeringsintendenter, när det eljest finns serum mot alla möjliga virus.

Då det gäller att hålla efter skattesmitare är det enligt min erfarenhet fråga inte så mycket om formuleringarna i taxeringsförfordningen som om tillgång på kompetenta granskningsmän. De växer sannerligen inte på träd. Herr Sjödahl påpekade senast i onsdags, hur de experter, som den svenska staten har varit så snäll att uppfostra inom sina skattemeststolar och som t. o. m. bevillningsutskottet varit med om att uppfostra, försvinner. Även om jag sätter ett frågetecken för bevillningsutskottets uppfostrande verksamhet, är herr Sjödahls iakttagelse riktig. Man kunde kanske i stället för den snälla svenska staten säga den snåla, men det hör inte till detta sammanhang. I varje fall kommer ett uppskov med antagande av 57 c § icke att medföra något fördröjande eller förhindrande av den granskningsverksamhet som pågår praktiskt taget året om på taxeringsavdelningarna runt om i landet och varom dagspressen så gott som dagligen ger besked.

Till sist vill jag ånyo påpeka, att de båda paragrafer det här rör sig om inte har något samband med varandra. Om någon av kammarens ledamöter reagerar mot taxeringsrevisionen, men icke mot inskränkningen i besvärsrätten eller tvärtom, finns alltså möjlighet att i det ena eller det andra fallet följa reservanternas förslag.

Herr talman! Jag ber att få återkomma med yrkanden vid de särskilda paragraferna.

Herr VELANDER (h):

Herr talman! Finansministern har anledning känna sig tillfredsställd över den behandling, som den föreliggande propositionen rönt inom bevillningsutskottet. Förtjänsten härav tillkommer i allt väsentligt finansministern själv. Han har med måttfullhet och urskillning sökt gö-

Ang. vissa ändringar i taxeringsförfordningen m. m.

ra det bästa möjliga av skattelagssakkunnigas förslag till en effektivare taxering i de delar, som i förslaget genom propositionen fullföljts. De sakkunnigas förslag om en straffavgift på alla dem, som råkat göra något fel i sin deklaration, har fått ramla under bordet. Vidare har finansministern underkänt de sakkunnigas förslag om taxeringsorganisationen samt hänvisat hela frågan därom till fortsatt utredning. Viss hänsyn har också tagits till de skattskyldigas intresse av ökad rättssäkerhet. Propositionsförslaget är dock därutinnan alltjämt, såsom herr Spetz har varit inne på, otillfredsställande, och därför bör vid den förestående utredningen ändringar och förbättringar i detta hänseende eftersträvas.

Propositionen har sålunda, åtminstone av mig, icke kunnat uppfattas såsom uttryck för något slags »skattenazism». Finansministerns försök att lägga åtskilliga ting till rätta har också inom utskottet omfattats med förståelse även från deras sida, som ofta har sett och sannolikt även ofta kommer att se sig tvungna träda i opposition mot olika uppslag från finansministerns sida.

Propositionen avser, såsom vi väl alla är på det klara med, ett område, där behov av reformer måste anses trängande. Att skattskyldiga genom egna åtgärder medvetet undandrar sig sin skatteplikt får icke tolereras. Ur såväl allmänna som enskilda synpunkter måste därför en effektivisering av taxeringskontrollen åvägbringas. Detta gäller alldeles oavsett vilka orsakerna än må vara till att exempelvis självdeklarationerna i betydande utsträckning är oriktiga eller bristfälliga. Det tjänar dock ingenting till att, såsom väl understundom sker, söka överdriva frekvensen av sådana fall. Det är olustigt nog ändå. Och, när utskottet understryker, att »tendenserna till försämrade skattemoral måste enligt utskottets mening betecknas som allvarliga», är detta visserligen riktigt. Beaktas bör dock i detta sammanhang, att dessa tendenser till tiden sammanfaller med den utveckling på beskattningens område, som kammarens ärade ledamöter på nä-

ra håll kunnat bevittna. Det framstår därför icke heller såsom opåkallat att i sammanhanget erinra om den enhälliga mening, som kommit till uttryck i det av 1949 års skatteutredning på sin tid avgivna betänkandet, där det bl. a. heter: »Endast i begränsad utsträckning är det enligt vår mening tänkbart att med yttre medel — ändringar i skattelagstiftningen eller förstärkning av taxeringskontrollen — effektivt möta en försämring av deklarationsmoralen. Å andra sidan måste det vara av största betydelse, att deklarationsmoralen i möjligaste mån upprätthålles. En mera djupgående försämring därav kan icke uppfattas annat än som en allvarlig fara för skattesystemet. Ur denna synpunkt finner vi det viktigt, att skattetrycket icke tillåtes stiga utöver en viss gräns. Med stöd av våra undersökningar finner vi det antagligt, att trycket av den direkta beskattningen numera nått den kritiska gränsen i detta avseende.»

Detta var nu en antydning om den förda skattepolitikens följdverkningar på det moraliska planet!

Sedan tiden för avgivandet av skatteutredningens återopade betänkande har skattelättnader icke heller ingått i våra vanor; vi förmenar, att motsatsen närmast varit fallet. Kontroll och övervakning blir alltså konsekvensen därav. Det får dock icke glömmas, att någon restauration av skattemoralen icke åstadkommes därigenom. För att så skall bli möjligt, kräves ett definitivt brytande med de höga skatternas politik och därmed en skattenivå som människorna, de många människorna kan betrakta såsom rimlig och skälig.

Finansministern avser att efter ytterligare utredning förelägga 1955 års riksdag förslag till ny taxeringsorganisation. Även i det sammanhanget gäller det att framgå med klokhet och måtta. Man bör beakta uttalandet av 1950 års riksdag om hänsyn till såväl den enskildes rättssäkerhet som önskvärdheten av ökad effektivitet i taxeringsarbetet. Den enskildes rättssäkerhet är inte alltid detsamma som taxeringens effektivitet, utan det är trygghet mot bristande hänsyn och

Ang. vissa ändringar i taxeringsförordningen m. m.

mot varje osaklig behandling från beskattningsmyndigheternas sida. Taxeringsförfarandet måste försiggå under betryggande rättsliga former. För min del kommer jag alltid att ha svårt att förlika mig med vad som döljer sig under begreppet ämbetsmannataxering, och jag måste anse, att skattelagssakkunnigas förslag i den delen icke siktade till någonting annat än just en sådan taxering. Ett verkligt lekmannainflytande måste beredas utrymme i taxeringsarbetet, och detta inte minst med hänsyn till angelägenheten av att de skattskyldiga själva skall ha en känsla av delaktighet i och medansvar för detta arbete och dess konsekvenser.

Mina sista reflexioner ligger i linje med innehållet i de av herr Werner m. fl. väckta motionerna. Då jag är oviss, huruvida någon av herr Werners medmotionärer eller partikamrater avser att fullfölja de däri framförda tankegångarna, vill jag, då herr Werner icke är i tillfälle att deltaga i våra överläggningar här i dag, gärna deklarerera, att jag i allt väsentligt delar dessa tankegångar. De utgör också ett direkt stöd för den av herr Spetz och mig m. fl. till utskottetsbetänkandet fogade reservationen.

Jag skall icke upprepa de skäl och synpunkter, som herr Spetz i sitt anförande utvecklat till stöd för denna reservation. Det förefaller mig dock som om utskottsmajoriteten — och där har jag samma inställning som herr Spetz — därest den varit besjälad av den samförståndsvilja, som reservanterna företrätt, beträffande det synnerligen känsliga och intrikata problemkomplex, som här möter oss, hade kunnat anpassa sig till reservationens linje. Det är min bestämda uppfattning, att detta varit starkt motiverat. Bestämmelserna i § 57 c bryter dock, såsom det sagts, den diskretionsplikt och det sekretesskydd, som andra författningar garanterar förtröenden givna präster, läkare, advokater och andra i därmed jämförliga ställningar. Jag beklagar, att så icke skett.

I det härigenom uppkomna läget avser jag, herr talman, att, med instämmande uti vad herr Spetz anfört, i ve-

derbörligt sammanhang ställa yrkande om bifall till reservationen, ett yrkande som jag betraktar såsom bifall i huvudsak till jämväl de av herr Werner m. fl. väckta motionerna.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Ifrån de båda föregående talarna har vitsordats, att man å ena sidan med nödvändighet måste se till att alla skattskyldiga på vederbörligt sätt redovisar sina inkomster fullständigt och betalar skatt för dem, men att samtidigt rättssäkerheten givetvis måste upprätthållas och inte på något sätt får skjutas åt sidan.

Men man kan fråga sig: Vad menas med rättssäkerhet uti ett fall som detta? Det kan inte vara stridande mot rättssäkerheten att en enskild person måste deklarerera samtliga sina inkomster och beskattas enligt gällande skattelag. Inte på något sätt gör man någon mannamån genom att till beskattning ta fram de verkliga inkomster en person har. Jag skulle desslikes vilja säga, att eftersom all beskattning måste syfta till likhet i beskattningen, är det ett intresse för alla och envar att de människor, som vill uppträda som skattesvikare eller som av försumlighet och dylikt kommer att uppträda såsom sådana, hålls efter. Det är ju alldeles uppenbart att den enskilde kan betvivla att han lever i ett verkligt rättssamhälle, om han vet att han själv betalar skatt till sista öret för sina inkomster, medan det är tämligen uppenbart för honom att många andra, som han kan blicka ut över i samhället, har lyckats i sina försök att undandra sig beskattning. I rättssäkerhetens begrepp måste i detta fall medtagas även likheten i beskattningen, jämlikheten att bära samhällets bördor efter sin förmåga.

Jag är glad över att ingen i utskottet och ingen av talarna här har på något sätt velat värna skattesvikarna. Det skulle i så fall också ha varit besynnerligt. Men det skulle nog vara mycket värdefullt om den propagandaapparat, som de partier, som herrar Spetz och Velanders företräder, har uti de stora tidningarna

Ang. vissa ändringar i taxeringsförordningen m. m.

och som träffar praktiskt taget alla och envar här i landet, sattes in på samma sak. När herr Spetz talade om att han inte ville beteckna detta förslag som ett uttryck för skattenazism, förstod alla i denna kammare att han därmed starkt reagerade mot en stor tidning i denna stad, som i allmänhet propagerar för de åsikter som är herr Spetz', men från vilken han i detta fall tar bestämt avstånd. Det skulle vara lyckligt om inte bara alla propaganderande folkpartister, utan även de folkpartistiska organen rättade sig efter detta.

Jag har också till min ledsnad sett att en aktad tidning på västkusten — jag vill trots vad som förekommit, använda ordet aktad — efter vad jag förstod gav herr Spetz anledning att använda en viss term. Jag syftar då på det uttryck i denna tidning som innebar, att även om rent av en del undersåtar kanske inte anser sig ha hjärta att utlämna alla sina inkomster till taxering, så är inte därmed sagt att moralen är så dålig. Lyckligtvis stod inte detta att läsa i ledarspalten, men det återfanns inte heller i kåsörs-spalten utan på den mest ansedda s. k. tredje sidan av tidningen. Herr Spetz har fullgod anledning att reagera mot vissa folkpartistiska tidningars uttalanden i detta avseende.

Herr Velanders talade också här om deklaramoralen, som han ansåg borde förbättras. Jag undrar om deklaramoralen förbättras genom sådana uttalanden som denna tidning på västkusten hade? Eller genom ett annat liknande uttalande, som bereddes plats på tidningens mest berömda sida, där artikelförfattaren säger, att även undanhållandet av en mycket liten peng i deklarationen kan ge rik utdelning på skattesedeln! Han säger visserligen desslikes, att han visst inte vill skydda några skattesolkare, men hela andan i artikeln är en annan. Han talar exempelvis om »fiskaliska fönstertittare» och »polisliära lagripanden». Det är ungefär som om han säger: »Gott folk, det är inte så farligt om ni genom att undandra en liten peng från deklarationen gör stora besparingar på skatten.» Men, som sagt,

jag är tacksam och glad över att utskottets ärade reservanter bestämt har tagit avstånd från dessa uttalanden i den folkpartistiska pressen.

I de flesta förslag som här framförts har det varit enighet inom utskottet. Där har varit enighet exempelvis om att man skall inskriva skönstaxeringen i lagtexten. Det har också rätt enighet om kravet att vederbörande skattskyldig skall göra anteckningar, som är tillräckliga både för den egna deklarationen och för uppgifter, som han lämnar om andras inkomster. Om dessa viktiga frågor och om många andra har, som sagt, rätt enighet inom utskottet. I två avseenden har man emellertid kommit fram till olika meningar.

Det ena fallet gäller taxeringsrevisionen. Det är ju ett nytt namn på det förfarande, som tidigare kallades för bokföringsgranskning. Detta senare förfarande har nu vidgats och omdöpts till taxeringsrevision. Denna taxeringsrevision innebär, när det gäller företag, att man granskar inte bara bokföringen för att därmed kunna bättre kontrollera den granskades inkomster, utan revisionen syftar också till att få fram uppgifter, varigenom man kan kontrollera att också andras inkomster är riktigt deklarerade. Det har nämligen visat sig nödvändigt att genom en på detta sätt vidgad bokföringsgranskning komma åt också andra deklaranter än dem, vilkas räkenskaper man i första hand granskar.

Den andra nyheten är att man vidgar granskningen från att avse den egentliga bokföringsgranskningen till att gälla även korrespondens, protokoll och andra handlingar rörande verksamheten. Det är kanske just ordet *korrespondens*, som härvidlag har stört åtskilliga. Det har emellertid visat sig, att när det gäller att kunna klart få fram vad en viss person haft i inkomster, kan man inte nöja sig med bara bokslutet utan måste också gå till andra affärshandlingar — märk väl: affärshandlingar — för att därigenom få kontroll på att hans deklaration är riktig och kontroll ej minst på att andras deklarationer är riktiga. Nu kan man naturligtvis säga att det är

Ang. vissa ändringar i taxeringsförfordningen m. m.

svårt att dra gränsen mellan vad som är privatkorrespondens och vad som är affärskorrespondens. Jag tror dock att det beträffande de allra flesta affärsföretag ganska klart framgår vad som skall räknas som affärskorrespondens och vad som är privatkorrespondens.

Att den privata korrespondensen inte skall granskas är uppenbart. Det är uppenbart också, att genom att gränsen inte är så knivskarp, så tvingar detta fram försiktighet vid handhavandet av taxeringsrevisionen, en försiktighet som är nödvändig för att inte det privata livet skall irriteras. Men när man nu haft och har erfarenhet av att en hel del personer — lyckligtvis, förmodar jag, inte så många, men ändå tillräckligt många för att kräva en lagstiftning — gör upp sin bokföring så att den passar den deklaration, som de avser att avgiva, så nödgas man gå inte bara till den egentliga bokföringen utan även till andra affärshandlingar för att få fram syndarna.

Frågan om taxeringsrevisionen kompliceras ytterligare därigenom att man får vidgade möjligheter att ta del av hemligstämplade handlingar och sådana handlingar om vilka vederbörande skall hålla tyst. Här gäller det två olika grupper handlingar.

A ena sidan har vi de allmänna handlingar, som finns hos verk och myndigheter och som taxeringsintendenten kan få begära att ta del av. Vederbörande myndighet kan vägra att utlämna dylika handlingar under åberopande av sekretessskäl. Taxeringsintendenten kan då hos Kungl. Maj:t begära att få se dem. I lagen stadgas, att om inte »synnerliga skäl» talar däremot skall handlingarna utlämnas. I denna del är, om jag fattat läget rätt, både majoriteten och minoriteten inom utskottet ense.

A andra sidan gäller det här handlingar som kan finnas hos enskilda personer och om vilka vederbörande har tystnadsplikt. I den delen är den hittillsvarande lagens innebörd tydligen rätt oklar. Jag har fått refererat för mig ett uttalande av JO, som anser att en läkare kan vägra att utlämna sina patientkort. Men, fortsätter JO, läkaren kan mycket väl ut-

lämna dem om han anser detta vara av allmänna skäl tillbörligt. Justitiekanslern har alltså för sin del tillstyrkt den nu föreslagna ändringen i lagen på denna punkt.

Diskussionen står alltså här närmast om patientkorten, även om man från visst håll inblandat prästerna i denna fråga, om det nu gäller bikten eller vad det är. Frågan är nu, om utlämnandet av patientkorten kringgärdats med tillräckligt skyddande bestämmelser. Vad man vid taxeringsrevisionen vill få fram genom patientkorten är de ersättningsbelopp som läkaren erhållit. Patientens namn, sjukdom, etc. är i detta sammanhang mer eller mindre likgiltiga. Det är läkarens arvode som det gäller att efterforska och fastställa.

Det vore naturligtvis ur många synpunkter önskvärt om man kunde slippa tillgripa sådana åtgärder som att kräva utlämnandet av patientkort. Vi har dock haft en del olyckliga erfarenheter som nödvändiggör denna skärpning av bestämmelserna. Jag vill erinra om att man i en enda stad genom eftergranskning av deklarationerna från läkarnas yrkesgrupp fick fram ytterligare en halv miljon kronor till beskattning. De skyldiga ådömdes 100 000 kronor i böter. Resultatet av den skärpta deklara-tionskontrollen visade sig nästa år, då det deklarerade beloppet ökade med 70 procent. Påföljande år steg summan med 94 procent. Aktionen mot denna yrkesgrupp ledde således till goda resultat.

Det är emellertid uppenbart, att om det är angeläget att lagfästa en regel, som ger myndigheterna tillräckliga möjligheter att kontrollera deklaranternas uppgifter, så krävs det å andra sidan naturligtvis av myndigheterna, att de går fram med omdöme, hänsyn och urskillning. Här är det ordnat så, att den enskilde får möjlighet att vägra utlämna sådana upplysningar som skattemyndigheterna begär. Han kan nämligen hos länsstyrelsen anhålla att slippa utlämna dylika uppgifter. Länsstyrelsen får då pröva, huruvida synnerliga skäl föreligger för att de begärda upplysningarna skall utlämnas eller inte. Vi har

Ang. vissa ändringar i taxeringsförfordningen m. m.

här i kammaren personlig kännedom om flera länsöverhuvuden. Jag tror mig tryggt kunna säga att vi kan lita på länsöverhuvudenas omdöme, urskillning och personliga takt. Vi kan även lugnt lita på dem som skall verkställa taxeringsrevisionen. Det stadgas ju i bestämmelserna att blott taxeringsintendent äger rätt att besluta om taxeringsrevision. Han kan sedan själv verkställa den eller överlämna uppdraget till vissa andra. Det blir här fråga om tjänstemännen inom taxeringsorganisationen. De handlar under tjänstemannaansvar och under taxeringsintendents kontroll. Uppdraget kan också lämnas åt andra än tjänstemännen inom taxeringsväsendet, nämligen åt personer som är kunniga i skatte- och bokföringsfrågor och som av länsstyrelsen godkänts för uppgiften. De handlingar, som vederbörande får del av vid sina undersökningar, är fortfarande sekretesskyddade gentemot alla andra. Det stadgas straff på upp till sex månaders fängelse för den som för utomstående yppar vad han fått del av i sådana handlingar som det här gäller. Utlämnandet av dessa uppgifter och handlingar till taxeringsrevisionen är alltså kringgärdat med sådana bestämmelser att det inte torde finnas anledning att hysa någon oro.

Men det råder olika meningar om ännu en sak, nämligen att besvärsrätten kommer att förloras av ytterligare en grupp utöver dem som hittills kunnat förlora besvärsrätten. Den som inte avger deklaration har ju ingen besvärsrätt i fråga om den taxering till inkomst som ändå sker. Nu kommer också den att förlora sin besvärsrätt, som enligt lagens ord i 39 § avlämnar en så bristfällig deklaration, att den »uppenbarligen icke är ägnad att ligga till grund för taxering».

Nu invänder man — och den invändningen har gjorts även tidigare — att alla skönstaxeringar kan drabbas av den bestämmelsen. Men jag vill erinra om att ordalagen är andra i fråga om skönstaxeringen; där talas om att sådan taxering kan äga rum om den skattskyldiges inkomst på grund av brister i deklaration

eller bristfälligt underlag för sådan inte kan tillförlitligen beräknas. Det är alltså fråga om ett mycket stort område, men i § 39 har man vidtagit en ändring, sedan särskilt riksskattenämnden anmärkt på saken. Nämnden föreslog, att man skulle ytterligare förstärka de sakkunnigas beskrivning av sådana fall, där deklareranten går förlustig sin besvärsrätt, genom att insätta ordet »uppenbarligen». Kungl. Maj:t har följt detta förslag, och bestämmelsen gäller därför deklarationer som är så uppenbart bristfälliga, att man över huvud taget inte kan ta någon hänsyn till dem vid taxeringen.

Man kan tycka att ordalagen inte så starkt avviker från varandra på denna punkt, men jag vill erinra om att redan kammarrätten — om jag inte minns fel — begärde en ändring av ordalagen så att det skulle klarare framgå vad som avsågs, och den ändringen har skett. Därtill kommer att det inte blir taxeringsmyndigheten som får bestämma om vederbörande skall ha rätt att överklaga eller inte, utan det avgörandet träffas av skattedomstolarna, kammarrätten och i högsta instans regeringsrätten. Det är där prövningen kommer att ske, och jag tror att vi har en tämligen stor erfarenhet av att skattedomstolarna, liksom domstolarna över huvud taget, hellre friar än fäller; är det tveksamma fall, medger de hellre besvärsrätt än de stoppar besvären. Jag tror att vi kan vara glada över att den inriktningen finns inom vårt rättsväsen.

Till detta kan läggas vad departementschefen yttrar i sina kommentarer till bestämmelsen. De går ju ut på att det här gäller en mindre utvidgning av besvärsrättens förlust, inte en större — och det skulle onekligen vara en större utvidgning, om alla skönstaxeringar kunde föranleda besvärsrättens förlust. Utskottet har ytterligare understrukt detta genom att säga, att det närmast skall gälla sådana fall då vederbörande visserligen har ingivit en undertecknad självdeklaration men underlåtit att lämna några som helst uppgifter eller »höftat» en del uppgifter, som uppenbarligen är av sådan natur att de inte kan läggas till grund för någon taxering.

Ang. vissa ändringar i taxeringsförordningen m. m.

Jag tror att all rättfärdighet blivit uppfylld genom vad jag här har redovisat, och jag hoppas att riksdagen kommer att göra departementschefens och utskottets uttalanden till sina.

Då kan man på denna punkt till slut säga som herr Spetz, att detta är avsett såsom ett provisorium. Ja, det är riktigt, men orsaken är att departementschefen med full rätt har ifrågasatt om det över huvud taget är en lämplig sanktionsform att beröva vederbörande klagorätt. Han vill undersöka hela denna fråga, men anser sig ännu inte ha kommit fram till sådant resultat att något förslag kunnat föreläggas riksdagen, och det är för att under mellantiden hindra mycket grova försyndelser på detta område som förslaget i 39 § utvidgats på det sätt som här skett.

Jag tror, herr talman, att rättssäkerheten i detta land väl kommer att kunna bevaras och upprätthållas med detta förslag. Å andra sidan torde bestämmelsen möjliggöra riktigare taxeringar i många fall. Och det är inte små summor det gäller; man har beräknat att det skulle vara fråga om en skattesumma på tre kvarts å en miljard. Rättvisan i beskattningen hänger ju inte bara på skattereglernas utformning, utan på att dessa regler verkligen kommer att tillämpas på alla och envar. Med hänsyn till skatterättvisan är det säkerligen lyckligt att dessa förslag genomföres och genomföres nu, i avvaktan på den ytterligare reform, som väl närmast kommer att gälla taxeringsorganisationens personella resurser, en reform som vi har att vänta så småningom.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag oförändrat.

Herr VELANDER (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte söka på något sätt kommentera herr Sjödahls förklaring av de flesta av de frågor, som varit föremål för överväganden inom utskottet. Jag skall inte heller yttra mig om hans trosvisshet inför tillämpningen av de bestämmelser, som vi nu har att blicka fram emot. Det är blott ett par punkter, som jag vill fästa uppmärksam-

heten på för att inte något missförstånd skall uppkomma.

Varken herr Spetz eller jag tar åt oss någonting av herr Sjödahls uttalande, att vi båda har velat bestämt reagera mot ett visst partis press eller mot någon viss tidning inom denna press. Jag tror, att jag i det hänseendet också kan tala för herr Spetz, när jag säger, att vi inte har varit ute i sådant ärende. Vi har velat ge uttryck åt vår inställning till den föreliggande propositionen, och vi har i det sammanhanget velat ge finansministern ett visst erkännande för det sätt, varpå han givit sig i kast med hithörande spörsmål.

Det är ganska klart, att herr Sjödahl i utomordentligt stor utsträckning har förenklat de tankegångar, som ligger bakom, vad man här kallar den enskildes rättsskydd. Herr Sjödahl frågade, vad det var för någonting och gav svaret, att det väl inte gällde någonting annat än att söka åstadkomma en jämlik taxering. Ja, en jämlik beskattning eller taxering är nu ett begrepp, som jag ofta brukar röra mig med, och jag har stor respekt därför i och för sig. Det bör inte heller vara svårt att åstadkomma en jämlik taxering, när man har att röra sig med de enkla taxeringsfallen. Men, herr Sjödahl, det finns även komplicerade taxeringsfall. Det finns taxeringsfall, då den enskilde, hur stort intresse han än lägger ned, har svårt att komma fram till ett resultat, som han kan, så att säga, svära på att det är till alla delar riktigt. Taxeringsmyndigheterna är också medvetna om detta. Det kan ges exempel på fall, då en taxeringsintendent yttrat: »Ja, detta fall är mycket svårt. Hur skall man egentligen komma till rätta med det? Det enda jag med säkerhet kan utgå ifrån är att alla uppgifter, som lämnats, är riktiga. Jag vet också, att de besked vi får, när vi infor drar uppgifter, är riktiga.»

Jag menar alltså att de, som handhar taxeringen, i de komplicerade fallen — det behöver dock inte vara de mest komplicerade — bör visa förståelse för de svårigheter, som föreligger, när en skattskyldig skall fullgöra sin deklarationsplikt och taxeras i anslutning därtill.

Ang. vissa ändringar i taxeringsförfordningen m. m.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Herr Sjödahl yttrade nyss, att han var glad över att ingen hade velat värna skatteskokarna. Jag tillåter mig förutsätta, att herr Sjödahl inte hade väntat sig att någon här skulle uppträda till skatteskokarnas försvar. Vi är väl alla eniga om att det är angeläget, att var och en betalar skatt i förhållande till sin inkomst enligt de bestämmelser som finns. Vi är väl också eniga om att det är angeläget med en kontroll av deklarationerna för att skatten skall betalas på det sätt som är avsett.

Det kan alltså inte här vara fråga om en principiell skillnad utan, såvitt jag kan förstå, endast om en skillnad i fråga om avvägningen.

Om jag har förstått här föreliggande handlingar och i dag gjorda uttalanden riktigt, har finansministern vid sin avvägning kommit till ett annat resultat än det utredningen kom till. Detta finner jag för min del glädjande, men jag tycker ändå inte att den proposition, som här framlagts, i alla avseenden är tillfredsställande. Det har ju i alla fall under senare tid visat sig, att det redan med nu gällande lagstiftning finns möjlighet att komma åt skatteskokare på ett relativt effektivt sätt. Det har herr Sjödahl alldeles nyss lämnat ett mycket belysande exempel på. Avsikten har ju också varit att de nyligen företagna förenklingarna i deklarationsväsendet skulle frigöra arbetskraft för en vidgad kontroll. Det förefaller mig därför som om man redan med nuvarande bestämmelser och med den rikligare arbetskraft, som kan komma att stå till förfogande, skulle ha tillräckliga möjligheter att kunna uppnå ett bättre resultat än det som hittills erhållits.

Det sägs i utskottets utlåtande, att 1950 års bevillningsutskott hade angivit såsom det viktigaste målet för en taxeringsreform att uppnå ökad effektivitet i taxeringsarbetet men tillika ökade garantier för rättssäkerheten. Utskottet menar nu, att dessa ökade garantier har givits genom det nu framlagda förslaget. Detta beror enligt min mening på

att man överbetonar en sida av rättsskyddet. Utskottet säger, att önskemålen om effektivitet i olika hänseenden fått stå tillbaka för kravet på rättssäkerhet och skydd för privatlivets helgd.

Det är naturligtvis här en fråga om avvägning mellan kravet på effektivitet och kraven på rättsskydd och på sekretess, men jag kan inte finna, att det uttalande som utskottet gjort är riktigt. Det förefaller mig som om detta bl. a. sammanhänger med att utskottet överbetonar en sida av rättsskyddet, nämligen den att alla bör betala skatt i enlighet med gällande bestämmelser. Jag menar därför, att utskottet har ställt alltför blygsamma krav på rättssäkerheten, då det gjort ett uttalande som detta, och jag kan inte finna att det här framlagda förslaget — som utskottet säger — väl tillgodoser de önskemål om effektivitet i taxeringsarbetet och rättsskydd för den enskilde som framfördes av 1950 års riksdag. Även om det naturligtvis är alldeles riktigt, som det i dag vid ett par tillfällen tidigare framhållits och som jag ytterligare vill understryka, att propositionen inte går lika långt som sakkunnigbetänkandet, så anser jag att det i alla fall är felaktigt att lämna vidgade befogenheter åt administrativa myndigheter. En sådan utveckling är enligt min mening oförenlig med hittills tillämpade grunder för maktfördelningen mellan administrativa och judiciella myndigheter.

I fråga om detaljkritiken kan jag i allt väsentligt instämma i vad bl. a. herr Spetz tidigare framhållit här, och jag skulle särskilt vilja understryka vad han också nämnde, nämligen att enligt nu föreliggande förslag skulle taxeringstjänstemännen få befogenhet att utan begränsning inkräkta på det enskilda livets helgd genom rätt att hos envar deklarations- eller uppgiftsskyldig granska icke blott bokföring med tillhörande verifikationer utan också korrespondens, protokoll och andra handlingar rörande verksamheten. Detta gäller t. ex. advokaters och läkares anteckningar om klienter och patienter.

Herr Sjödahl har nyss försökt göra

Ang. vissa ändringar i taxeringsförrordningen m. m.

gällande, att detta förfaringsätt avser affärshandlingar, och det är mycket möjligt att man i första hand tänkt på affärshandlingar — det vill jag ingalunda bestrida. Men i lagtexten står tydligt och klart *korrespondens*, och jag kan därför inte finna att det uttalande, som utskottet gjort för att tolka detta, ger ett fullt betryggande skydd åt sådan korrespondens, som icke bör få utnyttjas av taxeringsmyndigheterna. I själva verket kan man säga, att samtliga nu gällande stadganden om tystnadsplikt kommer att genombrytas av taxeringsmyndigheterna, och det är detta som jag för min del finner vara det allvarligaste med det nu föreliggande förslaget. Jag tror man kan säga, att det är många som kommer att bli lidande och utsatta för besvärigheter därför att det är ett fåtal som felar.

Herr talman! Detta är så pass allvarliga saker, att jag anser att man bör göra en ny utredning innan man fastställer ändrade riktlinjer för taxeringskontrollen. Jag ber därför att få yrka bifall till motion nr 500 i denna kammare, som innebär avslag på Kungl. Maj:ts förslag och begär en ny utredning.

Herr statsrådet SKÖLD:

Herr talman! Även om det måste vara så, att det allra största flertalet skattebetalare ärligt och noggrant fullgör sina deklarationsskyldigheter, är det ju alldeles uppenbart att det särskilt inom vissa kategorier av skattebetalare förekommer en sådan lust att undgå beskattning, att det på sitt sätt kan betraktas som nedslående och nedbrytande för den allmänna skattemoralen; och inte bara för denna utan också för människors anseende hos sina medmänniskor. Jag tror därför, att det är synnerligen nödvändigt att man här vidtar sådana förändringar i taxeringsföreskrifterna, att kontrollen kommer att bli starkare än vad den hittills har varit.

Den skillnad som här i dag föreligger mellan reservanterna och utskottsmajoriteten beträffande detta provisoriska förslag — som jag inom parentes sagt har ansett böra läggas fram i avvaktan på

en mera definitiv reform med hänsyn till det trängande i att något göres — är ju begränsad till ett relativt litet avsnitt. Den principiella bakgrunden till meningsskiljaktigheten är väl närmast den, att reservanterna vill framträda såsom mera ömmande för enskilda människor än vad majoriteten gör. De talar alltså här om att man skall förhindra godtycke och att man inte skall genombryta rättskyddet för enskilda människor.

Men om vi tänker närmare på detta, förhåller det sig väl ändå på det sättet, att de föreliggande bestämmelserna ju inte gärna i någon egentlig mening kan ha någon inverkan för andra än sådana, som inte fullgör sina skyldigheter. Det är ju klart, att även de skall ha rättsskydd och att vi även på denna punkt bör se till att det inte sker något godtycke. Men vi bör aldrig glömma, att gentemot deras behov av rättsskydd och godtycke står alla lojala skattebetalares rätt att få sina intressen skyddade, nämligen att alla bidrar till det allmännas utgifter, så att inte de flesta människorna skall få betala för mycket skatt därför att det finns vissa som undandrar sig sin skyldighet. Det är i alla fall så, att vi har, såsom jag nämnde, upptäckt ansatser till skattefusk i betydande omfattning — för vissa kategorier är detta förhållande mera framträdande än för andra, och på vissa håll är frestelsen starkare och möjligheterna större. Men om man upptäcker det, har man då inte en känsla av att de, som nu inte fullgör sin skyldighet, också gör orätt mot sina kolleger? De sätter en klick på hela kåren, och därför framträder också ett behov av moraliskt skydd för många människor, som genom kollegers samvetslöshet råkar i vanrykte inför allmänheten.

Jag anser att vi bör tänka på detta och att vi bör ha klart för oss att det är ett tillräckligt berättigat krav från alla lojala skattebetalares sida, att det skapas sådana bestämmelser för taxeringen, att de verkar avskräckande och att man därför slipper att få se alla de överträdelser, som man nu har fått vänja sig vid att se.

Ang. vissa ändringar i taxeringsförfordningen m. m.

Herr Velander säger, att vi angriper problemet felaktigt, då vi går på kontroll och större effektivitet i taxeringsväsendet, eftersom det i grund och botten förhåller sig på det sättet, att det är de höga skatterna och det gällande skattesystemet som bär skulden till att människor lockas att försöka undkomma sin plikt. Jag vill inte förneka, att det ligger en viss sanning i detta, ty det är ju högst uppenbart att ju högre skatterna är, desto större blir frestelserna — det kan aldrig bestridas. Men låt mig ärligt och allvarligt ställa den frågan till denna kammares ledamöter: Finns det verkligen några förutsättningar till en sådan sänkning av skattebördan, att den kan påverka de problem vi här i dag diskuterar? Man kan leka med tanken på en omfördelning av skattetrycket, som leder till att högre inkomsttagare skulle få en så stark sänkning av skatten, att hela skatteplikten inte längre är av någon betydelse för dem. Men är det någon som på allvar tror att en sådan möjlighet föreligger? Det är väl ändå inte någon som tror att det är möjligt att genomföra en allmän sänkning av det allmännas utgifter av en sådan omfattning, att detta skulle få betydelse i detta avseende. Men dessutom är det ju så, att ju flera människor det är som fullgör sin skyldighet att betala skatt för sina verkliga inkomster, desto större möjligheter till skattesänkning yppas ju, och därför blir en ökad kontroll i sig själv ett medel till en sänkt skatt. Om nu den sänkta skatten kan ha någon betydelse för skattemoralen, verkar reformen även rätt i detta avseende.

Herr Osvald hade något tal här om att man når långt med redan gällande bestämmelser. Gör man det egentligen? Man når långt på så sätt, att om man sätter in en särskild razzia, får man många fula fiskar på kroken. Men skall vi ha det så, att vi skall behöva göra sådana razzior? Bör inte bestämmelserna i stället vara sådana, att de så att säga tvingar var och en att göra sin skyldighet utan razzia? I den mån vi når detta syfte slipper vi att läsa, att man i en viss stad fått fram t. ex. 20 läkare,

som falskdeklarerat. Detta är inte någonting eftersträfvansvärt, och det skall vi i stället försöka att komma ifrån.

Såsom här sagts i dag, föreligger det meningsskiljaktighet på två punkter. Det gäller först och främst effektiviseringen av taxeringsrevisionen. Förslaget härom innebär, att en bokföringsgranskare från taxeringsväsendet inte bara skall behöva inskränka sig till att granska bokföringen, utan också ha rätt att se på korrespondens, protokoll och andra affärshandlingar. Redan för mer än 25 år sedan sade den gamle landskamreraren Eiserman, att det fanns många företagare, som har en mycket väl ordnad bokföring, men den »tycks i huvudsak vara ordnad med hänsyn till möjligheten att bedra det allmänna på skatt.»

Jag anför detta bara för att erinra om att det är en gammal erfarenhet att bokföringen i sig själv icke är till fyllest. Man måste kunna komma en bit bortom bokföringen, när man skall granska deklarationen. Det är klart att vi här befinner oss på ett gränsområde, där man kan ha svårt att avgöra, hur långt man får gå. Skulle vi räkna med att granskningsmännen kom att bryta mot sin tystnadsplikt eller skulle vara nyfikna och inkvisitoriska när det gällde förhållanden, som de inte har med att göra, är det klart att vissa risker kunde föreligga. Men det har ju gjorts vad som kan göras för att inskräpa att sådana bokföringsgranskare bör väljas som lämpar sig just för de uppdrag de sätts på, och jag vill dessutom säga att den, som följer lagen och gör sitt bästa, ju absolut inte har någonting att frukta när det gäller att ställa sina affärshandlingar till förfogande.

I detta sammanhang kommer man in på frågan om sådana handlingar, beträffande vilka vederbörande, såsom reservanterna här säger, har tystnadsplikt, och reservanterna anser att här föreslås någonting mycket farligt. Men har reservanterna inte observerat att när det t. ex. gäller de handlingar, beträffande vilka en läkare har tystnadsplikt, har JO gjort en lagtolkning som går ut på att taxeringsmyndigheterna icke utan vidare får ta del av dessa handlingar men att läkaren

Ang. vissa ändringar i taxeringsförordningen m. m.

har rätt att visa dem för taxeringsmyndigheterna, om han vill? Läkaren har alltså en diskretionär rättighet att själv bestämma, om han skall dölja dessa handlingar för taxeringsmyndigheten eller ej. Här genombryts alltså inte någon läkarens tystnadsplikt. Det är ju bara fråga om att införa den ordningen, att taxeringsmyndigheterna kan få denna möjlighet även när läkaren inte vill använda sin rätt att ställa handlingarna till förfogande.

Herr Spetz tyckte att vi borde ha löst den här frågan genom förhandlingar med fackliga sammanslutningar. Jag undrar, om herr Spetz har tänkt igenom den saken riktigt. Vart skulle vi komma, om vi i skattefrågor försökte nå resultat efter förhandlingar med kårsammanslutningar? Är inte det en tanke som svävar alltför vitt? Skulle inte samhället i själva verket råka in i fullkomligt orimliga situationer, om man slog in på sådana vägar? Jag tror inte att vi skall bry oss om att tänka på en sådan sak.

Den andra punkt, där det råder delade meningar, gäller ju frågan om det där självsvåldet, som på sista tiden har börjat förekomma, nämligen att människor lämnar in en deklarationsblankett utan några siffror eller med några mycket ofullständiga och meningslösa sifferuppgifter och i övrigt bara försedd med underskrift. Frågan är, om en sådan deklarationsblankett skall betraktas som en deklaration eller ej. I dessa fall föreligger en spekulering av människor, som har oregelbundna inkomster. De kastar in det där papperet. De får visserligen sedan en avi om att de har att hämta en anmaning att komplettera deklarationen, men den löser de inte ut, och så tvingas taxeringsmyndigheterna att göra en skönstaxering. Om den taxeringen blir lägre än vederbörandes verkliga inkomster, så överklagas icke taxeringsnämndens skönstaxering, ty då har spekulanten gjort sin vinst. Går skönstaxeringen längre, överklagas den. Om man funderar över denna sak, måste man väl ändå säga sig att gränsen mellan att avge en deklaration och att icke göra det väl inte kan dras på det sättet, att om inget

papper har kommit in, föreligger ingen deklaration, men om ett papper, som icke är en deklaration, har kommit in, så föreligger en deklaration.

Nu säger opponenter att det framlagda förslaget är någonting förskräckligt, därför att det skulle utlämna människorna åt taxeringsmyndigheternas godtycke, men detta är ju inte riktigt. Den, som har fått en skönstaxering på halsen, trots att han har lämnat in ett papper, kan ju överklaga hos prövningsnämnden, och så är det prövningsnämnden, som avgör, om deklarationen är en deklaration eller ej, och får han nej hos prövningsnämnden, kan han fortsätta och få frågan prövad, huruvida deklarationen skall tas upp till saklig bedömning, först i kammarrätten och sedan i regeringsrätten. Det är alltså icke taxeringsmyndigheterna, utan skattedomstolarna som till sist avgör, om en deklaration skall betraktas som en deklaration eller ej, och detta kan man väl inte kalla för något godtycke.

Jag vill sluta med att säga, att vi bör göra vad vi kan för att förhindra godtycke i taxeringsarbetet och för att människor inte skall utsättas för rättsförkluster, men jag understryker ännu en gång, att alla lojala skattebetalare också har rätt att kräva, att de inte skall tvingas att betala skatt för andra, och jag tycker, uppriktigt sagt, att det är beklagligt att inte reservanterna har kunnat sträcka sig så långt som utskottets förslag går när det gäller att ta hänsyn även till de mångas intresse, utan så energiskt har slagit vakt om de grupper som försöker komma undan sin skattskyldighet — ty det är i själva verket detta, det här gäller. Jag insinuerar inte på något sätt, att reservanterna syftar till att stödja skatteskolarna, men de visar en sådan ömtålighet, att det kan komma att föreligga gränsfall, där frågan om vad som är rätt eller inte kan vara tvivelaktig. Men för min del måste jag säga, att ingen människa i detta land, som känner med sig att han har rent mjöl i påsen, behöver dra sig för det besvär och de bekymmer som det föreliggande förslaget skulle innebära, om han har den förviss-

Ang. vissa ändringar i taxeringsförrordningen m. m.

ningen att man härigenom försöker att uppnå ett rimligare förfarande i beskattningsavseende än det som vi hittills till vårt bekymmer har kunnat konstatera.

Herr SPETZ (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att man kan konstatera, att finansministern har en mycket stark tro på att allmänt formulerade bestämmelser skall kunna åstadkomma den bättre skattemoral som vi alla eftersträvar. Jag tror att det är en mycket stark övertro. Även i framtiden torde man få komma att göra razzior inom olika yrkesgrupper eller andra kategorier för att kunna komma till klarhet om huruvida deklarationerna överensstämmer med de verkliga inkomsterna eller inte.

Finansministern nämnde inga skäl för att man behöver genomföra dessa bestämmelser i år. Jag tillät mig säga, att dessa nya bestämmelser inte kan väntas medföra något bättre resultat, så länge som den personal vi har inte är större än den är för närvarande. Det är inte fråga om paragrafer, utan det är fråga om personal.

Sedan talade finansministern om förhandlingar med olika grupper. Jag nämnde detta i samband med sekretessbestämmelserna, och jag vidhåller fortfarande, att jag tror att det hade varit möjligt att på den vägen få fram ett resultat, som hade tillfredsställt både kravet på sekretess och kravet på en riktig taxering. Det är ju här inte fråga om hela samhället, utan endast om några få begränsade grupper.

För övrigt är ju människorna mycket olika; de är mycket olika känsliga. Även en lojal skattskyldig, som har rent mjöl i påsen, som finansministern sade, kan bli mycket irriterad, om det blir en ingående granskning hos honom. Det finns psykologiska faktorer här, som icke får förbises.

Herr VELANDER (h) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern menade, att jag här skulle ha hävdad, att problemet att komma till rätta med brister

eller felaktigheter i taxeringen på grund av åtgärder från de skattskyldigas sida hade angripits på ett oriktigt sätt och att det endast skulle behövas att man sänkte skatterna för att åstadkomma en bättre deklarationsmoral. Jag vill påpeka, att jag har mycket starkt betonat angelägenheten av att komma till rätta med de oegentligheter, som nu förekommer på beskattningsområdet. Jag har därtill citerat 1949 års skatteutrednings enhälliga uttalande på den punkten och ställt mig solidarisk med detta uttalande. Även om jag inte anser mig böra svara på finansministerns fråga, om jag tror, att man kan sänka skatterna till en sådan nivå, att allt skattefusk försvinner, är jag dock på det klara med att utvecklingen på detta område har stått i visst samband med den ständigt skärpta beskattningen. Jag kan också tänka mig, att mycket vore vunnet, om medborgarna finge det intrycket, att man åtminstone ansträngde sig till det yttersta för att inte driva skattenivån i höjden, och om de funne, att taxeringsarbetet utfördes på sådant sätt, att vederbörlig hänsyn togs till dem. Därmed skulle de också komma att känna ansvar inför resultaten och konsekvenserna av detta taxeringsarbete.

Herr statsrådet SKÖLD:

Herr talman! Med anledning av vad herr Velander yttrade här vill jag bara säga, att jag inte kan förstå att de principer, som han nu antydde, på något sätt skulle skadas av det föreliggande förslaget.

Till herr Spetz vill jag först säga, att om man finner att det föreligger missförhållanden och att det behövs åtgärder för att råda bot för dem, är det väl motiv nog för att göra något så snart som möjligt. Det kan inte vara så, som herr Spetz säger, att de båda frågor vi diskuterar här är helt avhängiga av att vi på längre sikt lyckas skaffa oss en större och bättre utbildad expertpersonal för taxeringsväsendet. Det kan göras mycket med de resurser vi redan har, och nya resurser kan otvivelaktigt mobiliseras.

Ang. vissa ändringar i taxeringsförordningen m. m.

Det går inte, herr Spetz, att begränsa frågan om förhandlingar till att gälla sådana grupper som har tystnadsplikt. Är det dessutom alldeles säkert, att förhandlingar med dem leder till något resultat? Skall vi till varje pris böja oss för en sådan sammanslutnings inställning till frågan? Jag förstår mycket väl, att folk kan bli irriterade av att utsättas för en närgången granskning, även om vederbörande vet med sig, att de har rent mjöl i sin påse. Det finns människor som blir irriterade av sådant — det kan man väl aldrig komma ifrån. Granskningen kommer till stånd även med nuvarande bestämmelser. Det är bara det, att det blir lättare att utföra granskningen med de bestämmelser som här föreslås. Irritationen växer inte hos dem som inte har någonting att dölja.

Jag är fullt på det klara med att man inte får bort alla missförhållanden genom bestämmelser och att man inte får bort allt behov av razzior. Men, herr Spetz, det är väl inte det saken gäller. Frågan är: skall vi göra vad vi kan för att skapa bättre förhållanden och för att minska behovet av razzior? Det är absolut ingenting annat än de obotfärdigas förhinder att säga, att eftersom vi inte kan få allting att bli hundra procentigt bra, bör vi inte göra någonting.

Herr VELANDER (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet förklarade, att det föreliggande förslaget komme att tillgodose även de principer, som jag förfäktade, och att jag därför inte borde ställa mig tveksam inför propositionen. Det förhåller sig ju dock så, herr statsråd, att jag har ställt mig bakom propositionen utom i tvenne särskilt angivna hänseenden.

För övrigt skall jag be att få ta fasta på finansministerns uttalande, att han skall göra vad han kan beträffande rättsskyddet. Jag känner mig övertygad om att finansministern kommer att infria detta löfte. Jag hoppas också, att han kommer att göra »vad han kan», när det gäller att nedbringa skatterna, en fråga som — såsom jag redan har sagt

— står i ett visst samband även med skattemoralen.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf):

Herr talman! När man sysslat med taxeringsarbete, har man vid flera tillfällen funnit, att det är rätt svårt att få fram vilka inkomster som den skattskyldige verkligen haft. Det behövs ofta nog en kontroll av hur stora inkomsterna har varit. Men jag skulle gärna kunna hålla med om att ju högre man beskattar människorna, desto mera försöker dessa att komma undan med några inkomster. Om man nu vill skärpa taxeringskontrollen, hoppas jag, att detta medför att det blir en mera rättvis beskattning, särskilt på sådana områden, där vederbörande förut kanske inte betalat skatt för hela sin inkomst, och att resultatet blir en skattesänkning för det svenska folket. Om man går den vägen, tror jag att människorna bättre förstår att man inte bara söker få in mera skatt, utan att man tänker på att lätta den nu redan mycket betungande skattebördan.

Jag noterar också med tacksamhet, att finansministern inte har följt skattelagssakkunnigas förslag till taxeringsförordning. Det är självklart, att man skall ha möjligheter till kontroll och möjligheter att få fram den verkliga inkomst som vederbörande haft. Men det är farligt att irritera skattedragarna med onödiga skrivelser, vilket jag vågar påstå sker många gånger. För en tid sedan kom en man hem till mig och berättade, att han hade fått ett brev från en taxeringsnämndsordförande. Denne hade begärt att få veta, hur många bjudningar mannen hade haft under året. Man kan väl ändå inte lägga sig i privata familjeangelägenheter. Jag tycker att det är ganska onödigt att irritera folk med sådana frågor, och jag hoppas att det inte förekommer i någon större utsträckning. Men jag kan inte underlåta att säga, att åtminstone de yngre taxeringsnämndsordförandena är ytterst benägna att skriva och fråga om alla småsaker. Har de glömt bort något i ett brev, skickar de ett nytt brev, och på så sätt ökar man

Ang. vissa ändringar i taxeringsförordningen m. m.

irritationen. Jag tror att det skulle vara lyckligare, om man kunde gå en annan väg, och att man skulle få lika bra resultat utan så många skrivelser som för närvarande.

Vidare vill jag säga, att det säkerligen allt som oftast förekommer att folk lämnar oriktiga deklaraionsuppgifter eller inga uppgifter alls för att komma undan skatt. Det är detta som gör att myndigheterna måste vidta åtgärder.

Jag tror inte att det vore lyckligt att få en sorts tjänstemannataxering — det är av allra största vikt att lekmannaintresset i en taxeringsnämnd får göra sig gällande. När herr Velander i sitt första anförande sade, att han ville yrka bifall till herr Werners motion, som vi övriga inom bondeförbundet inte hade biträtt, skulle jag vilja lugna herr Velander med att säga, att herr Werners motion i huvudsak gick ut på att man skulle tillvarata »den enskildes rättsskydd» vid utarbetandet av den nya taxeringsförordning, som finansministern i propositionen förebådat skulle komma år 1956. Jag instämmer till fullo med herr Werner på denna punkt. När den nya taxeringsförordningen kommer, bör man se till, att den enskildes rättsskydd inte på något sätt trädes för nära och att den enskilde har möjlighet att liksom hittills föra sin talan. Men när detta ärende behandlades i bevillningsutskottet, tillfrågades fördraganden, om inte det nuvarande rättsskyddet skulle råda, till dess den nya taxeringsförordningen kom. Vi fick då det svaret att rättsskyddet på intet sätt skulle trädas för nära. Jag skulle kunna dra fram oändligt många exempel på hur man skickar in en deklaration, som inte innehåller mer än kanske hälften av de erforderliga uppgifterna. Man gör detta med tanke på att — som finansministern sade — den skönmässiga taxeringen kanske inte blir så hög som om man lämnat fullständiga uppgifter, och då gör man en förtjänst. Blir den skönmässiga taxeringen för hög, har man möjlighet att lämna fullständig deklaration och klaga. Det vore därför lyckligt, om folk i gemen kunde lära sig att lämna fullständiga uppgifter, så att

inte myndigheterna gång på gång behövde åsätta skönstaxeringar, som kan bli alldeles uppåt väggarna, eftersom den skattskyldige inte på långa vägar har haft den inkomst som skönstaxeringen anger. Sedan uppkommer svårigheter för den skattskyldige när han skall klaga. Det kan då bli svårt för honom att göra sin rätt gällande på grund av att han saknar anteckningar att ställa till prövningsnämndernas förfogande. Därför blir taxeringen många gånger inte vad den borde ha varit, och vederbörande får vidkännas förluster på grund av att han försummat att göra anteckningar.

Vi för vår del är fullt på det klara med att en något mera kontrollerad uppgiftsskyldighet bör förekomma, men vi är också på det klara med att man inte bör gå så långt, att man ingriper i den personliga friheten och lägger sig i familjeangelägenheter. Skulle ett sådant förslag framkomma, tror jag att hela bondeförbundet står bakom mig, om jag påstår, att vi kommer att säga nej. När man har sett utvecklingen under den senaste tiden, kan man inte motsätta sig åtgärder för att få fram den skattskyldiges verkliga inkomst. Det är med tanke på att det därigenom också skall bli möjligheter till en framtida skattesänkning som vi har anslutit oss till förslaget. Men jag vill här ha deklarerat, att den nya taxeringsförordning, som skall framläggas år 1956, inte på något sätt får bli sådan, att den tar bort den enskildes möjligheter att försvara sig på olika områden.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja börja med att ge finansministern en komplimang därför att han i dag tydligen haft en av sina vackra dagar. Jag var glad över den hovsamhet som herr statsrådet utvecklade, när han närmare utformade sitt tema.

Jag kan i allt väsentligt instämma i vad statsrådet yttrade och särskilt på en punkt, som jag vill minnas att finansminister Wigforss på sin tid tryckte på gång på gång, nämligen att om vi finge

Ang. vissa ändringar i taxeringsförfordningen m. m.

en riktigare taxering, skulle en mycket stor skattesänkning ligga inom räckhåll, kanske en större skattesänkning än något parti i detta hus har vågat påyrka.

Å andra sidan är det naturligtvis viktigt att inte den enskildes rätt trädas för när genom fumliga myndigheters ingripande. Alldeles nyss berättade en domare för mig om ett fall, som nyligen har förekommit i en av våra landsrätter. Det gällde en byggmästare som hade deklarerat en inkomst på 20 000 kronor. Beskattningsnämnden — om det nu var taxeringsnämnden eller prövningsnämnden, vet jag inte — verkställde bokföringsgranskning och kom till det resultatet att byggmästaren måste ha tjänat 40 000 kronor. Han anmälades för åtal, och under processens gång gjordes en ny bokföringsgranskning, varvid det befanns att i själva verket byggmästarens rörelse hade gått med förlust. Givetvis var hans bokföring ofullständig, men exemplet visar, hur ömtåliga skatteproblemen ofta kan vara.

Jag begärde ordet närmast med anledning av herr Sjödahls våldsamma utfall emot den s. k. folkpartipressen och dess skrivelser i samband med föreliggande proposition. Jag vet inte, hur många gånger vi inom folkpartiet skall behöva upprepa, att vi inte äger någon press. De pressorgan, som befinner sig i huvudsak på samma linje som vi, är fullt självständiga företag, och vi har ingen som helst bestämmanderätt över vad som kallas »vår» press. Jag förstår att detta för en socialdemokrat är mycket svårfattligt, men det är ett faktum som inte kan bestridas, och jag vill till yttermera visso framhäva, att den skarpaste kritiken emot en artikel, här betitlad »Skattenazism», som herr Sjödahl omnämnde, har kommit just ifrån folkpartiet.

Herr Sjödahl berörde också en annan artikel som hade stått i går i en göteborgstidning. Men vad herr Sjödahl uraktlät att omnämna var, att den artikeln var författad av en främmande medarbetare och inte alls utgjorde något uttryck för tidningens egen mening.

Jag kan mycket väl instämma med

herr Sjödahl, när han säger att vissa av de uttryck som förekommer i den artikeln är olämpliga. En del är kanske mera lustigt, t. ex. där det heter att »Vad skattefifflet beträffar, är det väl för all del på det viset att den svenske skatte- dragaren i gemen icke precis står och rycker i skattmasens dörr för att så snabbt som möjligt få till kejsaren avlämna, vad kejsaren tillhör. Det är dock ett långt steg att från denna undersåtes tillbakadragna attityd beskylla alla skattedragare för falskdeklaration.» Och det har ju ingen gjort. Sedan kom ett par olämpliga uttryck, som herr Sjödahl citerade, men herr Sjödahl fortsatte inte citatet. Omedelbart efteråt heter det uttryckligen: »Ingalunda skall skattefifflet försvaras», varefter kommer en mening, som jag inte här vågar anföra, emedan jag fruktar för att citatet skulle bidra till att öka adrenalinsöndringen i denna församling. Men i fortsättningen heter det, att skattefifflet »får ständigt ny stimulans av ett immerbadd växande skattetryck, som kommer t. o. m. undanhållandet av en mycket liten peng i deklarationen att ge rik utdelning på debetsedeln».

Den sista meningen vill jag starkt understryka. I motsats till finansministern tror jag att skatternas höjd har en kraftig återverkan på ärligheten vid deklarationerna. Det är väl en erfarenhet som man har gjort inte bara i vårt land, utan även i andra länder — inte minst under antikens förfallsperiod — att ju mera skatterna höjdes, desto oärligare blev skattedragarna.

Till sist vill jag tacka herr finansministern för ett uttalande som han gjorde i slutet av sitt första anförande, där han sade att reservanterna inte vill stödja skattesolkarna. Jag säger detta, därför att för en stund sedan kom i min hand en tidning, som jag inte känner närmare till, men som heter »Svenska landsbygden». Som motto står på första sidan: »Alla slaktdjur till det egna företaget», och i tidningen heter det att »högern och FP ömmar för feldeklarationer». Detta är väl ändå bottennivå i den skattedebatt som har förekommit i vår!

Ang. vissa ändringar i taxeringsförfordningen m. m.

Herr SJÖDAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill ingalunda försvara någon tidning, det må vara den eller den, som påstår att högern och folkpartiet ömmar för skattesvikare, men jag har en bestämd erfarenhet av att högern och folkpartiet har varit mycket motspänstiga var gång det har gällt att få strängare regler för att hindra skatteskolning.

Herr Ohlon säger: »Folkpartiet är icke folkpartitidningarnas förmyndare; vi har ingen bestämmanderätt över dem.» Nej, det må vara. Jag konstaterade bara att två mycket betydande folkpartitidningar genom sina uttalanden försämrar skattemoralen genom att nonchalera skatte-svek, och vad herr Ohlon citerade gav väl syn för sägen. Den ena av dessa tidningar angives allmänt stå mycket nära folkpartiets ledare och — lärare, och den andra tidningen står lokalt mycket nära förstakammargruppens folkpartistiske ledare och lärare.

Vad beträffar skatternas höjd, tror herr Ohlon att en skattesänkning från, låt oss säga 13,2 procent till 12 procent, betyder något som helst för den, som över huvud taget icke är redlig när det gäller att deklarerera?

Herr OHLON (fp) kort genmäle:

Herr talman! På den sista frågan herr Sjödahl gjorde mig vill jag svara obetingat ja. För övrigt vill jag understryka, att jag tagit avstånd ifrån de olämpliga skrivelser i de två berörda tidningarna, som här har citerats.

Herr HERLITZ (h):

Herr talman! Det har i dag framräckts åtskilliga blombuketter till finansministern för det nu framlagda kungl. förslaget, och jag skall be att också för min del i all anspråklöshet få bidra med en liten blomma. Då jag i höstas å tjänstens vägnar haft att fördjupa mig i det ganska skräckinjagande betänkan-de, som ligger till grund för propositionen, var det nu en stor glädje att konstatera, hur mycket som finansministern har besparat oss.

Men jag skulle på samma gång — det är därför jag har begärt ordet — vilja understryka, att finansministerns förtjänst tills vidare är negativ. Han har besparat oss åtskilliga föreslagna bestämmelser, som — om jag får använda ett litet uttryck — ur rättssäkerhetssynpunkt är mycket betänkliga. Men jag kan inte — åtminstone inte utan att mycket starkt betona förbehållet i skrivningen: »Såvitt angår däri behandlade områden» — skriva under vad som står i betänkandet om att vi nu har fått de av 1950 års riksdag framförda önskemålen om effektivitet och rättsskydd tillgodosedda.

Det är för mig tydligt att mycket återstår att göra. Man får över huvud taget göra klart för sig att, så som livet nu har utvecklats, med den betydelse som skatterna har för de enskilda, är det förfarande, som tillämpas i skattemål, i många fall av lika stor betydelse för dem som den process, som tillämpas vid de allmänna domstolarna. Det är därför befogat att man med en omsorg, som liknar den som har ägnats åt vår rättegångsordning, verkligen tänker igenom, hur ett förfarande skall gestaltas för att ge rätt åt båda sidorna, det allmänna och den enskilde.

Jag har själv haft anledning att sys-selsätta mig med dessa frågor och har därför en viss erfarenhet om vad det gäller. Jag känner ett mycket starkt behov att nu, liksom jag var i tillfälle att göra i ett annat sammanhang i förra veckan, understryka angelägenheten av att de utredningar, som nu sätts i gång, verkligen på allvar tar upp dessa synpunkter. De har ju betydelse, som jag då antydde, därigenom, att i den mån vi kan få ett verkligt tillfredsställande förfarande i lägre instanser, ställer sig det stora problemet om regeringsrättens balans på ett helt annat sätt. Men alldeles oavsett detta är det ju ett elementärt önskemål att man med verklig omtanke ordnar en så utomordentligt viktig angelägenhet som taxeringsförfarandet nu är för alla svenska medborgare. Det ställs i utsikt att man skall kunna komma fram till en ny taxeringsförfordning 1956. Jag

Ang. vissa ändringar i taxeringsförfordningen m. m.

lyckönskar dem, som har fått förtroendet att göra det, till den stora arbetskraft som de måste besitta för att kunna genomföra ett så utomordentligt krävande företag på så kort tid.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Herr Velerander har vid två eller tre tillfällen under denna debatt starkt framhållit som sin uppfattning, att skattemoralen står i ett direkt samband med skattetrycket. Också herr Ohlson ville i sitt anförande ge uttryck däråt och t. o. m. finansministern ville delvis skatta åt den uppfattningen.

Jag anser emellertid inte att skattemoralen har detta direkta samband med skattetrycket. Under 1930-talet upplyste dåvarande finansminister Ernst Wigforss om att det belopp, som årligen undandrog från beskattning, rörde sig om ca 1,5 miljard. I följd uppgavs att motsvarande belopp nu skulle vara 2,5 miljarder. Med utgångspunkt från de angivna beloppen förefaller det mig närmast, som om skattemoralen ingalunda skulle ha följt skattetryckets utveckling utan endast anpassat sig efter förändringen av penningvärdet. Följaktligen lär det väl knappast spela någon roll för skattemoralen, hur djupt man går när det gäller att lätta skattetrycket. Många i denna kammare anser möjligen att ett återförande av skattetrycket till 1930-talets nivå skulle vara den injektion som skulle förbättra skattemoralen. De angivna siffrorna för det undandragna skattebeloppet ger emellertid inte belägg härför.

Mot bakgrund av det faktum, att det med den hittillsvarande taxeringsorganisationen, som herr Osvald ansåg tillräckligt effektiv, ändå är möjligt att undandra så stora belopp från beskattning, måste jag helhjärtat instämma i det förslag till en effektivisering av taxeringsorganisationen som i dag föreligger.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på

godkännande av den nu föredragna paragrafen samt vidare därpå att nämnda paragraf skulle avslås; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

5 § 1 mom., 6 § 1 mom., 7 § 1 mom.,
12 § 1 mom., 17 § 1 mom., 20 § 1 mom.,
22 § 1 mom., 26 § 1 mom., 27 §, 28 § 2
mom., 29 § 1 mom., 29 a § och 31 §.

Godkändes.

32 §.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Denna paragraf gäller taxeringsrevisionen. Jag ber att i denna del få yrka bifall till reservationen.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Denna paragraf gäller något av det allra väsentligaste i Kungl. Maj:ts förslag. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande av den nu ifrågavarande paragrafen samt vidare därpå att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som föreslagits i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Spetz begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 32 § i bevillningsutskottets förslag till förordning om ändring i taxeringsförfordningen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen i den lydelse, som föreslagits i den vid utskottets betänkande avgivna reservationen.

Ang. vissa ändringar i taxeringsförrordningen m. m.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Spetz* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 42.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagit, att de avstode från att rösta.

32 a §, 33 §, 35 §, 35 a §, 35 b §, 36 § 4 mom. och 37 § 1 mom.

Godkändes.

39 § 1 mom.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Denna paragraf gäller besvärsrätten. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på godkännande av det nu förevarande momentet samt vidare därpå att förordningsförslaget skulle avslås i denna del; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på momentets godkännande, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Spetz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 39 § 1 mom. i bevillningsutskottets förslag till förordning om ändring i taxeringsförrordningen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, godkännes momentet i den lydelse, som föreslagits i den vid utskottets betänkande avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Spetz* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 42.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

Aterstående delar av ifrågavarande förordningsförslag

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A 1

Förklarades besvarad genom kammarens beslut i fråga om förordningsförslaget.

Punkterna A 2— A 5 och B

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i taxeringsförrordningen den 28 september 1928 (nr 379), m. m., i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet, ävensom i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets memorial nr 50, angående uppskjutande till innevarande års höstsession av behandlingen av vissa till

utskottet hänvisade motioner, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Ang. ombyggnad av bandelen Sölvesborg—Hörviken m. m.

Vid ånyo skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för utländska bolag och föreningar att idka näring här i riket, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmälades bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 297, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379), m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning, att utskottets hemställan i betänkande nr 46 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 300, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlöningsm. fl. anslag för budgetåret 1955/56 under fjärde huvudtiteln m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 301, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret m. m.;

nr 302, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m.; och

nr 303, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående högertrafikfrågan.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa tjänster vid kommunikationsverken jämte i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 133, i anledning av väckta motioner angående dels ombyggnad av järnvägen å sträckan Sölvesborg—Hörviken till normalspår m. m. och dels anslag till upprustning av vägarna på Listerlandet.

I innevarande års statsverksproposition hade chefen för kommunikationsdepartementet vid sin anmälan av statens järnvägars anslagsbehov bland annat förklarat sig ha för avsikt att framdeles föreslå Kungl. Maj:t att bemyndiga styrelsen att nedlägga smalspårsdriften på linjen Sölvesborg—Hörviken och riva upp för denna drift avsedda spåranläggningar samt att meddela styrelsen tillstånd till den linjetrafik för person- och godsbefordran, som genom smalspårsdriftens upphörande kunde bli erforderlig.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hällgren* m. fl. (I: 267) och den andra inom andra kammaren av herr *Johnsson* i Kastanjegården m. fl. (II: 358), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att bandelen Sölvesborg—Hörviken skulle ombyggas till normalspår för all trafik eller att bandelen Sölvesborg—Hörviken skulle bibehållas som smalspårig järnväg med normalspårigt industrispår för vagnslastgods Sölvesborg—Lister-Mjällby eller att, under i motionerna angivna villkor i fråga om upprustning av vägnätet på Listerlandet, normalspåret Sölvesborg—Lister-Mjällby skulle utbyggas till Listershuvuds station för all godstrafik och att persontrafiken å järnvägen Sölvesborg—Hörviken skulle överföras till busslinjer med anknytning till Hälleviks och Hörvikens nuvarande järnvägsstationer.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hällgren* m. fl. (I: 279) och den andra inom andra kammaren av herr *Johnsson* i Kastanjegården m. fl. (II: 359), hemställts, att riksdagen

Ang. ombyggnad av bandelen Sölvesborg—Hörviken m. m.

av automobilskattemedel måtte anvisa 2 700 000 kronor till upprustning av vägarna på Listerlandet, varav 1 520 000 kronor innan järnvägsdriften i nuvarande form nedlades.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

I. att motionerna I: 267 och II: 358 icke måtte bifallas av riksdagen;

II. att motionerna I: 279 och II: 359 icke måtte bifallas av riksdagen;

III. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till kända vad utskottet anfört.

Herr HALLGREN (s):

Herr talman! När riksdagen år 1946 fattade ett principbeslut i fråga om de smalspåriga järnvägarna i Blekinge, utslöts denna järnväg, vilken förbinder huvudlinjen till Sölvesborg med en 1,6 mil lång järnväg ut på Listerlandet. Man ansåg att frågan skulle prövas senare, när huvudlinjen blev ombyggd. Emellertid har denna prövning kommit tidigare än man då beräknade. År 1946 hemställde järnvägsstyrelsen om att denna bandel skulle läggas ned, när huvudlinjen blev ombyggd, och man kan säga, att kungl. järnvägsstyrelsen i så måtto är ståndaktig, ty fastän ett tiotal år förflutit och näringslivets struktur ute på Listerhalvön betydligt förändrats sedan dess, vidhåller järnvägsstyrelsen sin förut intagna ståndpunkt; endast så till vida har man ändrat sig, att man går med på ett industrispår för en tredjedel eller knappt hälften av sträckan.

Den järnväg det gäller tillkom med stora ekonomiska insatser från ortsbefolkningens sida; jag skall inte tala om detta utan hänvisar till motionen, som lämnar en redogörelse för uttalanden om järnvägen under ett tiotal år. Nu ombyggs linjen Karlshamn—Kristianstad först, och järnvägsmyndigheterna hade räknat med att denna linje skulle öppnas för trafik den 1 september 1954 och att järnvägen Sölvesborg—Hörviken då skulle läggas ned. Man gick så långt, att man utslöt banan ur »Sveriges kommunika-

tioner», och den kom följaktligen inte med i septemberupplagen, trots att dagligen fjorton tåg går på denna bana, sju i vardera riktningen. Man måste sedermera trycka en röd tidtabell för banan och foga den till »Sveriges kommunikationer», med påföljd att folkhumorn där nere döpte järnvägen till »röda banan». Vad jag vill komma fram till är, att man i detta fall sökte vidtaga åtgärder för att nedlägga en järnväg, innan vare sig Kungl. Maj:t eller riksdagen fattat beslut i ärendet.

Att frågan ligger på riksdagens bord i dag är en följd av de uttalanden riksdagen gjorde 1946 och senast 1953 om att Kungl. Maj:t borde framlägga förslag till riksdagen också beträffande denna bana. Att frågan nu kommit hit besparade mig att i egenskap av gammal och intresserad ledamot av konstitutionsutskottet behöva resa ett anmärkningsyrkande gentemot statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, vilket jag annars blivit nödgad till.

Emellertid föreligger ärendet i dag, och banans öde skall avgöras. I motionen har vi föreslagit tre alternativ. Enligt det första skulle hela banan ombyggas till normalspår. Det förhåller sig nämligen så, att kungl. järnvägsstyrelsen på hösten 1953 begärde 1,2 miljon kronor för ombyggnad av järnvägen, därest den utredning beträffande vägnätet, som då pågick, skulle ge resultatet att järnvägen borde byggas om. I början av 1954 föreslog kungl. järnvägsstyrelsen, att banan skulle läggas ned med undantag för industrispåret till Lister—Mjällby. Vägförvaltningen hade beräknat kostnaderna för vägarbeten i samband med överförandet av järnvägens trafik till landsvägarna till 2,7 miljoner kronor, men då hade 9 km av de sämsta vägarna utelämnats, och använder man samma beräkningsgrund för iordningställandet av denna vägsträcka, kommer man upp i en total kostnad av ungefär 3,5 miljoner kronor. Sedermera prutade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen — vilken myndighet enligt min mening har mindre att göra med trafiken där nere än vägförvaltningen i länet — ned de nödvändigaste kost-

Ang. ombyggnad av bandelen Sölvesborg—Hörviken m. m.

naderna för vägarbeten i samband med järnvägens nedläggande till omkring 1,5 miljon kronor. Antalet resande per år är ganska betydande på denna järnväg, 150 000—170 000, även om det till största delen är fråga om korta ressträckor. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anser i sitt senaste yttrande, att en stor del av vägarna bör byggas om för att denna trafik skall kunna mottagas på landsvägarna, och styrelsen vill ha minst ett år på sig för vägomläggningar, innan järnvägsdriften upphör och smalspårsbanan lägges ned.

Det andra alternativet är det minst investeringskrävande och går ut på att man skall låta allt vara som det är och att industrispåret till Lister—Mjällby skall få användas parallellt med smalspårslinjen Sölvesborg—Hörviken. Men järnvägsstyrelsen befarar, att det i framtiden skulle komma att krävas vissa dyrbara åtgärder i staden Sölvesborg när det gäller omlastnings- och växlingsanordningar etc.

Det tredje alternativet innebär att normalspåret skall utsträckas till närmaste järnvägsstation, alltså till Listershuvud. Därigenom skulle åstadkommas kortare landsvägstransporter. Det gäller särskilt fisktransporterna från de större fiskelägena. Cirka 2 000 personer bor där nere, och där finns modernt fryshus. Dessa frusna varor, som till stor del går till Norrland, tål inte några längre landsvägstransporter. Ju fortare de kan lastas över till järnväg och kylvagnar, desto bättre är det. Det är här fråga om att bygga ut järnvägen något över en kilometer, och det skulle vara en kostnadsbesparande åtgärd, enär man annars finge lov att bygga en väg i stället. Det är främst de tre stora fiskelägena Hällevik, Hörvik och Nordersund som skulle vara betjänta av att få detta industrispår framdraget så långt som möjligt. Vidare innebär alternativet, att pengar skulle anslås till vägombyggnader, och dessutom att det skulle anordnas busslinjer för persontrafiken.

Jag skall inte uppehålla mig så mycket vid de infordrade yttrandena. Jag skall endast något beröra vad järnvägsstyrelsen skriver. Dess yttrande är myc-

ket egendomligt, ty styrelsen går inte in på någon objektiv saklig prövning av vårt förslag. Det sägs exempelvis, att då motionärerna vill ha industrispårförbindelse med Listershuvud och vill att även stycke gods skall transporteras på industrispåret, menar antagligen motionärerna att det skall vara samma antal tåg om dagen som för närvarande, d. v. s. sju. Jag vill säga järnvägsstyrelsen att det kanske vissa dagar inte behövs något tåg alls på industrispåret till Listershuvud. En sådan polemik i ett officiellt utlåtande från ett ämbetsverks sida betraktar jag såsom rent ut sagt löjligt.

Utskottet har i början av sitt utlåtande skrivit på ett sådant sätt, att man skulle kunna få den uppfattningen, att utskottet går emot motionen i alla stycken, alltså beträffande de tre alternativen. Jag har emellertid funderat över utskottets skrivsätt, och jag har kommit till den uppfattningen att utskottet beträffande alternativ 2 förmenar att förhållandena bör vara som de är, till dess att vägmyndigheterna hinner iordningställa vägnätet, så att trafiken kan övergå till landsvägarna. Då väg- och vattenbyggnadsstyrelsen härför har begärt minst ett år, får vi väl hoppas att järnvägen får vara kvar ännu ett år. Allmänheten i dessa trakter har givit till känna som sin mening, att järnvägsförbindelsen bör få vara kvar så länge som möjligt.

Beträffande det tredje alternativet, alltså frågan om en utsträckning av industrispåret till Listershuvud, skriver utskottet, att denna fråga får avgöras av Kungl. Maj:t vid en senare prövning. Ett sådant skrivsätt — vilket alltså innebär att saken lägges i Kungl. Maj:ts hand — kan man ju inte ha något att erinra emot.

Beträffande väganlagen har utskottet givetvis inte velat binda sig för några bestämda summor. Utskottet har inte heller velat ge något särskilt anslag, men utskottet skriver att det finns pengar å det ordinarie anslaget. Man får den uppfattningen av utskottets skrivning, att utskottet i detta avseende i huvudsak går med på motionärernas önskemål.

Ang. ombyggnad av bandelen Sölvesborg—Hörviken m. m.

Det blir givetvis de anslagsbeviljande myndigheterna, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och Kungl. Maj:t, som efter uppgjorda planer och kostnadsberäkningar beträffande vägarna får godkänna förslag härvidlag. Utskottet anser att man inte bör lägga hinder i vägen för att erforderliga medel skall ställas till förfogande av ordinarie anslag och då givetvis vid sidan om de vägbyggnadsmedel, som länsstyrelsen i övrigt erhåller för byggande och underhåll av vägar i Blekinge län.

Så har jag med en välvillig tolkning läst utskottets utlåtande. Därtill vill jag endast lägga en sak.

Riksdagen uttalade år 1946, att man inte utan starkt vägande skäl bör beröva en bygd en järnvägsförbindelse och i varje fall inte innan undersökningar har igångsatts om att i stället skaffa bygden likvärdiga och tillfredsställande kommunikationsförbindelser. Vi har förtröstat oss på detta riksdagens uttalande. Har man satsat på en järnväg, alltså ansett att den har en uppgift att fylla, men sedan vill ta bort den, menar vi att man i stället bör anordna en fullt likvärdig förbindelse. Jag skulle vilja fråga statsutskottet, om utskottet anser att det uttalande, som riksdagen gjorde år 1946 beträffande Listerbanan, gäller även efter dagens beslut och om vi alltså inför de myndigheter, som i fortsättningen skall handlägga detta ärende, kan kräva att vi icke skall ha sämre kommunikationsförbindelser där nere än vi haft hittills.

Jag har, herr talman, för närvarande intet yrkande.

Herr HESSELBOM (s):

Herr talman! Herr Hällgren ville i början av sitt anförande göra gällande att järnvägsstyrelsen överskridit sina befogenheter, när den fattade beslut om trafikens nedläggande. Det förhåller sig dock så, att det ligger i järnvägsstyrelsens hand att besluta i vad mån trafiken skall upprätthållas på en viss järnvägssträcka, och det ligger i Kungl. Maj:ts hand att besluta om en järnväg över huvud taget skall nedläggas. Kungl.

Maj:t kan alltså göra detta utan att höra riksdagen, vilket också har hänt, senast i fjol, när Kungl. Maj:t på hemställan från järnvägsstyrelsen beslöt att nedlägga järnvägsdelen Svanskog—Årjäng i södra Värmland, där trafiken lades ned den 1 juli 1954. Denna järnväg håller nu på att upprivas, och detta sker i en bygd, som delvis saknar vägar och där de vägar, som finns inte är framkomliga vintertid. I detta hänseende har faktiskt de bygder, som har en smalspårig järnväg, åtminstone den fördelen att deras järnvägsproblem kan komma att bli föremål för riksdagens prövning innan ett definitivt beslut fattas om järnvägar- nas nedläggande. Detta sagt i förbigående.

När statsutskottets fjärde avdelning har haft att behandla den föreliggande motionen, har vi sannerligen gjort det mycket ingående och grundligt. Vi har sett frågan ur alla de olika synpunkter, som man rimligtvis kan anlägga på ett sådant här kommunikationsproblem. Vi har kommit till den uppfattningen, att ett bibehållande av järnvägen med nuvarande spårvidd är att betrakta som ett provisorium, som snarast möjligt bör avvecklas, ty en smalspårig järnvägs- linje på 16 kilometer, som är anknuten till ett normalspårsystem, kan inte bli någon lysande affär. Järnvägen lämnar också ett årligt driftunderskott. Därom är vi förmodligen ense med motionärerna, att den nuvarande ordningen inte är något att räkna med för framtiden.

Ett alternativ är en breddning av banan och banans istandsättande för trafikens upprätthållande i full utsträckning för såväl styckegods som persontrafik, men vi har blivit ganska övertygade om att en bana av den karaktär, som det här är fråga om, och med det trafikunderlag, som finns, inte kan vara motiverad enbart på grund av persontrafiken. Vad styckegodstrafiken beträffar går utvecklingen i den riktningen att SJ redan nu kör denna på korta sträckor på landsvägarna — givetvis i den mån det finns landsvägar att köra på. Så är förhållandet även utefter många av våra normalspåriga banor, nämligen att den lo-

Ang. ombyggnad av bandelen Sölvesborg—Hörviken m. m.

kala styckegodstrafiken körs på lastbilar på vägarna. Så kommer det naturligtvis också att bli på Listerlandet i den mån vägarna blir iståndsatta. Då utskottet varit övertygat om att oavsett hur det går med denna järnväg, måste en upprustning av vägnätet på Listerlandet liksom i landet i övrigt komma till stånd inom de närmaste åren, har det ansetts att det är ekonomiskt vettigt att få till stånd denna upprustning så snart som möjligt och att ett uppehållande av det nuvarande provisoriet därigenom blir överflödigt. Utskottet har alltså kommit fram till att en breddning av denna relativt sett korta banstump inte kan vara ekonomiskt rimlig.

Kvar står alltså problemet om industrispår. Det är ju på det sättet att det endast finns en industri på Listerlandet, som har behov av vagnslastgods. Denna industri är belägen vid Lister-Mjällby, och där har man redan ordnat med industrispår, så att industrien kan få sina vagnar in i fabriken. Det är alltså ordnat på ett fullt tillfredsställande sätt ur såväl trafikantens som S.J:s synpunkt. Motionärerna har nu velat utsträcka detta industrispår ytterligare någon kilometer till Listershuvud. Statsutskottet har då sagt sig att ett behov av trafik för vagnslastgods fram till Listershuvud inte finns, utan att det endast skulle bli fråga om styckegodstrafik. Som jag förut sade förhåller det sig så att denna trafik allt mera kommer att gå på landsvägarna, och vi är övertygade om att även om man breddar järnvägen, kommer styckegodstrafiken med bl. a. frusen fisk och färskfisk att gå på lastbilar direkt in till Sölvesborg. Det går både fortare och blir framför allt billigare för alla parter. Därför har utskottet sagt, att om det är så att den industriella utvecklingen på Listerlandet skulle bli sådan att man framdeles får behov av ett förlängt industrispår, får denna fråga prövas den dag den blir aktuell. Men för närvarande har vi inte kunnat finna någon anledning att ta definitiv ställning till just detta speciella problem.

Herr Hällgren slutade med att fråga om utskottet alltså vidhöll 1946 års

statsutskotts uppfattning om att det, innan en järnväg nedlades, skulle ordnas med likvärdiga kommunikationer. Jag vill svara, att det utlåtande, som nu ligger på riksdagens bord och i vilket det bl. a. heter: »Innan beslut av denna innebörd förverkligas, synes det emellertid utskottet vara ofrånkomligt, att vägnätet på Listerlandet försättes i ett mer tillfredsställande skick, svarande mot den ökning av trafiken som i ett dylikt läge är att vänta», helt står i överensstämmelse med 1946 års uttalande.

Det är, herr talman, sannerligen inte många motionärer i denna kammare, som kan komma så pass långt med sina framställningar som herr Hällgren här har gjort. Jag tycker därför, att herr Hällgren kunde vara mycket belåten med det utskottsutlåtande, som här föreligger till behandling och till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr HÄLLGREN (s):

Herr talman! Jag har fått svar på de flesta av mina frågor. Jag kan emellertid inte säga annat än att jag beträffande järnvägarna i detta land nästan måste ge den gamle trafikinspektör rätt, som häromåret sade till mig, att Granholm byggde järnvägar men att de, som nu bestämmer, river upp dem.

Jag känner ju till ganska många järnvägar, som under de senare åren rivits upp efter beslut av Kungl. Maj:t, men anledningen till att riksdagen just bekräftade den lilla järnväg det här gäller har att fatta beslut är det riksdagsuttalande som gjordes 1946 och senast 1953, att riksdagen väntade att Kungl. Maj:t skulle inkomma med förslag. Det är också därför som Kungl. Maj:t har begärt fullmakt att få bort denna bana — Kungl. Maj:t har ju tagit bort en mängd banor i detta land, men denna lilla bana kan inte tas bort utan att riksdagen ger sitt medgivande.

Det kan inte sägas att ett upprätthållande av trafiken på järnvägen i fortsättningen inte skulle vara berättigat. Jag undrar, hur många gånger man när

Ang. bostadsavdraget för prästerliga tjänstebostäder m. m.

det gäller våra järnvägar räknat ut, om en bit av en viss järnvägssträcka lönar sig ur trafiksynpunkt, då järnvägslinjen sett i sitt stora sammanhang haft en stor samhällelig uppgift att fylla. Järnvägsstyrelsen själv säger, att banan inte lönar sig ur trafiksynpunkt, men att den inte hör till de trafiksvagaste linjerna inom landet. En officiell myndighetsperson, som kände till denna fråga, sade helt enkelt, att av järnvägarna i Blekinge var denna bana den som det skulle löna sig bäst att bygga om. Då jag betvivlade detta, försäkrade en annan person som undersökt saken, att det förhöll sig på detta sätt; det är kanske så att de andra järnvägarna kostar så mycket när det gäller ombyggnad. Vill utskottet emellertid godkänna den tolkning, som jag givit dess skrivning, får vi se framtiden med tillförsikt i trafikhänseende även nere på Listerlandet.

Herr HESSELBOM (s):

Herr talman! Herr Hällgrens anförande föranleder ingen annan kommentar från min sida än att utskottet inte har kunnat bygga sitt utlåtande på vad den eller den trafikinspektören eller den eller den personen har yttrat i saken, utan utskottet har endast fått hålla sig till vad de ansvariga myndigheterna sagt i sina remissutlåtanden.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Ang. bostadsavdraget för prästerliga tjänstebostäder m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 171, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 31 mars 1955, föreslagit riksdagen att fatta

beslut rörande bemyndigande för Kungl. Maj:t att vidtaga ändringar i vissa avlöningsreglementen m. m. på sätt i propositionen närmare angivits.

Med avseende å bostadsavdrag för prästerliga tjänstebostäder hade Kungl. Maj:t — i anslutning till i annat sammanhang föreslagen höjning av hyresavdragen för folkskolans lärare — föreslagit en uppräknings av de nuvarande beloppen. Höjningen, som avsågs skola vara ett provisorium med hänsyn till pågående utredning, hade föreslagits skola utgöra ungefär 25 procent, varvid avdraget för hyresgrupp 4 skulle gälla jämväl för bostäder i grupp 5.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av propositionen väckta likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herr *Bror Nilsson* m. fl. (I: 509) och den andra inom andra kammaren av herr *Nelander* m. fl. (II: 633), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag i fråga om höjning av bostadsavdragen för prästerliga tjänstebostäder samt i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att utredning måtte verkställas angående de ifrågakörande bostädernas standard, deras användning i församlingsarbetet och övriga faktorer, som i detta fall borde beaktas, och att nytt förslag måtte föreläggas riksdagen, sedan förhandlingar på grundval av utredningsresultatet förts med vederbörande personalorganisationer.

Därjämte hade utskottet upptagit följande vid riksdagens början väckta motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bror Nilsson* m. fl. (I: 260) och den andra inom andra kammaren av herr *Hästad* m. fl. (II: 376), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta om ändrad lydelse av 28 § statens allmänna avlöningsreglemente så att med tjänstledighet på grund av i tjänsten ådragen smittsam sjukdom, vilken enligt gällande epidemi- och epizootilagar skulle anmälas

Ang. bostadsavdraget för prästerliga tjänstebostäder m. m.

till vederbörande myndighet, jämställas tjänstledighet på grund av annan smittsam sjukdom, som ådragits i samsättning vid laboratorium, där arbete med smittämnet bedrevs;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hamrin-Thorell* (I: 301) och den andra inom andra kammaren av fröken *Ager* (II: 333), i vilka hemställts, att riksdagen ville besluta att till föreståndarinnan för undervisning i sömnad vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala anvisa ett arvode av 550 kronor utöver henne tillkommande lön som lärare;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Arrhén* och *Sunne* (I: 305) och den andra inom andra kammaren av herrar *Håstad* och *Cassel* (II: 391).

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet avfattat sin hemställan i nio särskilda, med A—I betecknade punkter. I punkterna C, F och H hade utskottet hemställt,

C. att riksdagen måtte i vad avsåge höjning av bostadsavdragen för prästerliga tjänstebostäder, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 509 och II: 633, bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga i statsrådsprotokollet förordad ändring i prästlönereglementet den 29 juni 1951 (nr 577);

F. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anført i anledning av motionerna I: 260 och II: 376;

H. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 301 och II: 333, besluta, att den lärarinna vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, som vore föreståndarinnan för sömnadundervisningen, skulle äga åtnjuta särskilt arvode utöver lön med 550 kronor för år.

Reservationer hade anförts

1) beträffande höjning av bostadsavdraget för prästerliga tjänstebostäder, av fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*,

Alfred Nilsson och *Aastrup* samt fröken *Ager*, vilka ansett, att utskottets yttrande rörande nämnda fråga bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under C hemställa, att riksdagen måtte, i vad avsåge höjning av bostadsavdragen för prästerliga tjänstebostäder, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt i anledning av motionerna I: 509 och II: 633, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i reservationen anförts;

2) beträffande särskilt arvode till en lärarinna vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, av herrar *Thun*, *Eriksson* i Sandby, *Thapper* och *Gustafsson* i Stockholm, som ansett, att utskottet bort under H hemställa, att motionerna I: 301 och II: 333 icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr NILSSON, BROR, (bf):

Herr talman! I detta utlåtande har behandlats två av mig m. fl. väckta motioner, och jag skall därför be att få säga ett par ord.

Den ena motionen gäller personalen vid statens bakteriologiska laboratorium. Det förhåller sig nämligen så, att personalen enligt 28 § statens allmänna avlöningsreglemente åtnjuter ersättning och lön, om den drabbas av sådan smittsam sjukdom, som finnes upptagen såsom anmälningspliktig i epidemi- och epizootilagarna. Men det förekommer sjukdomar, som är farliga och som personalen kan bli smittad av, men som inte är upptagna i dessa förordningar. Så är förhållandet t. ex. med tuberkulos, coxsackieinfektioner och toxoplasmos. Det synes vara en olämplig anordning, att personalen skall åtnjuta bättre förmåner när det gäller vissa gamla kända sjukdomar och inga eller sämre förmåner, när det gäller andra sjukdomar — tuberkulos är visserligen en vanlig sjukdom, men de två andra är mindre kända; tuberkulos är i varje fall en farlig och otrevlig sjukdom att råka ut för.

Både medicinalstyrelsen och statens bakteriologiska laboratorium har instämt

Ang. bostadsavdraget för prästerliga tjänstebostäder m. m.

i motionens syfte, och utskottet har också beslutat att i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad i motionen anförts och att anhålla om att en ändring vid lämpligt tillfälle skall ske. Jag får därför anse mig vara belåten med detta uttalande och har alltså inget yrkande på denna punkt.

Den andra frågan gäller den höjning av hyrorna för prästerliga tjänstebostäder, som våra präster skall betala. Kungl. Maj:t har föreslagit en generell höjning av dessa med 25 procent, och detta finner jag och mina medmotionärer oriktigt av den anledningen, att det icke skett någon ordentlig och differentierad värdesättning av dessa bostäder. Hade så skett, hade man kanske inte behövt finna att denna pålaga hade varit orättvis. Nu är den orättvis därför att man inte har gått in på någon detaljbehandling av bostädernas beskaffenhet och inte heller låtit prästerskapets organisation förhandla om saken. Jag har här i min hand en skrivelse, som gått ut från skolöverstyrelsen till lärare och föreståndare vid våra folkhögskolor, och i fråga om lantmannaskolorna har det gått till på liknande sätt. Man kan gott jämföra förhållandena när det gäller deras bostäder och prästerskapets. Staten äger ju inte vare sig prästgårdarna eller lärar- och rektorsbostäderna vid våra folkhögskolor. I allmänhet är det landstingen som äger dessa senare, men statens organ har ändå tagit sig rätt att bestämma hur stort belopp som skall avdras från dessa tjänstemäns lön för naturaförmånerna i fråga, och det må så vara, men beträffande lärarna har man förfarit med stor noggrannhet. Man har infordrat uppgifter angående dessa bostäders beskaffenhet, och man ser här med vilken omsorg man värderat dem. Här finns ett 20-tal punkter med upplysning om huruvida det finns vattenledning, jungfrukammare, serveringsrum, värmeledning, varmvatten, badrum, duschrum o. s. v., om rektorsexpeditionen är inrymd i bostaden, om det finns särskild ingång till rektorsexpeditionen m. m. m., och så säger man att ersättningsens storlek bestäms genom över-

enskommelse mellan vederbörande myndighet — i detta fall skolöverstyrelsen eller lantbruksstyrelsen — och tjänstemännen. Kan sådan överenskommelse icke träffas, skall ersättningsfrågan hänskjutas till statens bostadsnämnd. Över nämndens beslut i ärende som hänskjutits till dess avgörande må klagan icke föras. Här förfar man på ett sätt som synes mig vara riktigt, men när det gäller prästerna så dekreterar man helt enkelt, att för en komminister, som bor i den eller den dyrortsgruppen, skall hyran uppgå till det beloppet, en kyrkoherde, som bor i en viss dyrortsgrupp, skall betala så mycket och därmed basta; ingen hänsyn kan tas till om bostaden är hundra år gammal eller femtio år eller till hur mycket det kostar att uppvärma den, och ingen hänsyn tas till bostadens beskaffenhet. Inte heller har man träffat någon överenskommelse med tjänstens innehavare, vilket hade varit rimligt och i enlighet med förfarandet beträffande andra statstjänstemän, och man har inte ens underhandlat med tjänstemännens allmänna organisation.

Jag finner därför i likhet med reservanterna till detta utskottsutlåtande, att en orättvisa har begåtts mot denna statstjänargrupp, och det har också yrkats avslag på denna punkt i utskottets utlåtande. Reservationen har avgivits av fröken Andersson, herr Sundelin m. fl., och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Herr SUNDELIN (fp):

Herr talman! Den reservation som herr Nilsson nu nämnde grundar sig på det förhållandet, att vi reservanter har ansett att man hade kunnat vänta med att föreslå hyreshöjning, d. v. s. en höjning av tjänstebostadsavdraget, till dess att 1952 års tjänstebostadsutredning, som skall behandla även denna fråga, har fått sin utredning färdig. Vi har inom femte avdelningen av tjänstebostadsutredningens ordförande fått den upplysningen, att utredningen nog kommer att i höst avlämna sitt betänkande i denna punkt, och vi har då tyckt att det inte

Ang. bostadsavdraget för prästerliga tjänstebostäder m. m.

var nödvändigt att framlägga detta förslag om en 25-procentig höjning av avdragen nu. Vi har emellertid ansett att, för att denna befattningshavargrupp — prästerna — inte skall komma i bättre läge än andra, kan man tänka sig att höjningen sedan skedde retroaktivt.

Det måste nog också tyvärr sägas, att man här från departementets sida kanske inte har tagit den hänsyn till denna grupp av tjänstemän som man har tagit i övriga fall. Detta förslag har inte föregåtts av någon som helst utredning, och dessa tjänstemäns organisation fick avge sitt yttrande efter mycket kort varsel. Den fick endast ungefär en vecka på sig. Man tycker nog, att det kunde ha visats litet större hänsyn mot dessa befattningshavare i detta avseende. Det är väl riktigt, såsom har påpekats, att några förhandlingar i detta ords egentliga bemärkelse inte har ägt rum när det gäller exempelvis folkskollärarnas bostadsfråga, men man har såvitt vi kunnat förstå ändå haft rätt ingående och långvariga överläggningar med folkskollärarna om höjningen av deras tjänstebostadsavdrag. När det gäller andra grupper anställda, t. ex. vid statens järnvägar, har väl höjningen av avdragen för dem skett efter en utredning av verkstyrelsen. Men när det gäller prästerna har tydligen ingen utredning alls förekommit, utan man har bara helt enkelt föreslagit denna generella höjning av avdraget. Det säges visserligen att hänsyn skall tas till tjänstebostadsutredningens förslag, sedan detta avlämnats, men vi reservanter tycker att man borde ha väntat med att höja avdraget till dess förslaget förelegat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Johansson, Anders*, (fp) och fröken *Andersson* (h).

Herr SVENSSON, RIKARD, (s):

Herr talman! I den framlagda propositionen har departementschefen förklarat att höjningen av folkskollärarnas bostadsavdrag har aktualiserat frågan om en höjning även av prästernas bostadsavdrag. Svenska prästförbundet har un-

derrättats därom och haft tillfälle att yttra sig i saken. Visserligen fick det, som herr Sundelin här påpekade, mycket kort tid på sig, men det hade i alla fall möjligheter att göra sina synpunkter gällande. Förbundet meddelade emellertid att det ansåg tiden vara för kort för ett mera ingående yttrande och förklarade att en utredning borde företas i frågan. Förbundet hänvisade till hur noggrant frågan om höjningen av folkskollärarnas hyresavdrag hade utretts.

Vid behandlingen av propositionen på avdelningen fick vi klart för oss att en jämförelse mellan dessa båda frågor dock knappast kan göras. Folkskollärarnas tjänstebostadsförhållanden regleras ju av en särskild boställsordning som innefattar mycket annat än just bestämmelser om hyresbeloppet. För någon vecka sedan antog riksdagen nya bestämmelser på detta område, varvid stora och avgörande ingrepp gjordes i boställsordningen för folkskollärarna, avseende inte bara hyresbeloppets storlek utan även helt andra förhållanden. Genom det fattade beslutet har ju tjänstebostadsrätten borttagits för ett mycket betydande antal folkskollärare, eftersom alla de större tätorterna icke längre har någon tjänstebostadsskyldighet. Vi har också utvidgat det område utanför själva tätorterna, där bostadsskyldighet för skoldistriktet icke skall föreligga, upp till 4 kilometer runt tätorterna och i vissa fall något därutöver. Detta är såvitt jag förstår en betydande förändring av hela den hittills gällande ordningen.

Vad hyresavdragens storlek beträffar har man med stöd av levnadskostnadsindex kommit fram till det resultatet att höjningen av avdraget för folkskolans lärare borde uppgå till i medeltal 25 procent. Genom bestämmelserna om klassificering av lärarbostäderna har en viss gradering av avdragsökningen skett när det gäller folkskollärarna, men i medeltal rör det sig om 25 procents ökning.

När det nu föreslås en justering av hyresavdragsbestämmelserna för prästerna, sker ingen annan ändring än just med avseende på hyresbeloppets storlek. Det föreslås att beloppet räknas upp med de

Ang. bostadsavdraget för prästerliga tjänstebostäder m. m.

25 procent som redan har beslutats för folkskollärarna. Det föreligger ju en avsevärd skillnad mellan dessa två kategoriers förhållanden. Hyressättningen för båda grupperna har ju stött sig på 1945 års hyresräkning. Prästlönereglementet antogs så sent som år 1951, om jag minns rätt, och då reglerades även bestämmelserna angående hyresavdrag. Man kan fråga sig vilka ändringar som har kunnat ske från år 1951 och till i år. Reservanterna gör gällande att en orättvisa skulle uppstå genom att frågan om en klassificering av prästernas bostäder inte har upptagits i detta sammanhang. Hela förslaget är emellertid ett provisorium, som skall gälla intill dess 1952 års tjänstebostadsutredning framlägger sitt betänkande. Reservanterna har framhållit att det finns utsikt att denna utredning skall vara klar till i höst. Det sades av ordföranden i utredningen, att det fanns en möjlighet till detta, men jag vill påpeka att han reserverade sig på alla möjliga sätt. Man kan alltså inte med säkerhet bygga på det uttalandet. Det kan mycket väl bli någon förskjutning i tiden. Då säger reservanterna, att det föreligger möjligheter att ta ut en hyreshöjning retroaktivt, bara man utreder frågan om hyreshöjning. Det är möjligt, att det förhåller sig så, men för mig verkar det synnerligen motbjudande och i högsta grad märkvärdigt att ta ut en hyreshöjning retroaktivt. Flertalet statliga verk har ju höjt sina tjänstebostadshyror, utan att detta har föregåtts av några som helst förhandlingar. Höjningen har underställts hyresgästen från fall till fall, ty dessa förhållanden regleras ju inte av någon enhetlig stadga.

Om man jämför hyressättningen för prästbostäderna med hyressättningen för lärarbostäderna och andra tjänstebostäder, kan man utan vidare konstatera att hyran för prästbostäderna blir lägre även efter en höjning med 25 procent. Om man räknar per kvadratmeter, skulle hyran bli avsevärt lägre, men även om man räknar per rumsenhet blir prästernas hyra lägre än lärarnas.

Med det sagda har jag velat peka på

att förslaget ju är ett provisorium och att ett definitivt förslag är så nära förestående, att det inte kan finnas någon anledning att nu företa några utredningar på denna punkt. Jag anser också — liksom majoriteten inom avdelningen, när frågan behandlades där — att det skulle vara ganska märkvärdigt, om man nu höjer bostadskostnaderna för lärare, för SJ:s tjänstemän och för anställda hos andra verk, men behåller hyrorna för prästerna och därmed även i fortsättningen låter deras hyror vara så mycket lägre än hyrorna för andra grupper av statstjänstemän.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr THUN (s):

Herr talman! Under förevarande punkt har jag tillsammans med tre ledamöter i andra kammaren avgivit en reservation, betecknad som nr 2, beträffande särskilt arvode till lärarinna vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala. Jag ber att av rent principiella skäl få yrka bifall till ifrågavarande reservation.

Herr SUNDELIN (fp):

Herr talman! I den fråga som herr Thun berörde är det ju på det sättet, att tjänsten antagligen har blivit bortglömd vid de förhandlingar som har förts. Vi brukar åtminstone i statsutskottets femte avdelning hålla på att förhandlingsresultat skall respekteras. Men i detta fall, då det tycks vara ett rent förbiseende, som i övrigt verkar orättvist, har vi ansett oss kunna gå med på vad som har yrkats i motionerna.

Jag ber därför, herr talman, att på denna punkt få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Endast några ord i avslutning till förevarande utskottsutlåtande.

Sedan år 1951 har hyrorna för tjänstebostäder för flera grupper höjts. Detta

Ang. bostadsavdraget för prästerliga tjänstebostäder m. m.

har skett på begäran av riksdagen och riksdagens revisorer. Att en utredning pågått har inte ansetts utgöra något hinder för att vidta justeringar. Det har redan nämnts av utskottets talesman, herr Rikard Svensson, att sådana hyreshöjningar har t. ex. SJ:s tjänstemän fått vidkännas och att höjningar kommer att genomföras på grund av det beslut som riksdagen fattat rörande justering av folkskollärarnas hyror. Det material, som låg till grund för den sistnämnda hyreshöjningen, har varit av samma art som det som legat till grund för förslaget om höjning av hyrorna för prästbostäderna. Man har i båda fallen utgått från hyresräkningen 1945. Det har ansetts orimligt att inte justera hyrorna för prästernas tjänstebostäder, när man höjer hyrorna för folkskollärarnas bostäder. I propositionen har för hyresgrupperna 1—4 föreslagits samma höjning för prästbostäderna. Jag kan inte finna, att det material som legat till grund för propositionens förslag varit ofullständigare eller otillräckligare än det material som legat till grund för redan vidtagna åtgärder i samma riktning.

Jag vill i detta sammanhang också framhålla, att det inte förts några förhandlingar med vare sig folkskollärarnas eller prästernas organisationer. Däremot har — såsom herr Rikard Svensson framhöll — överläggningar skett med företrädare för båda gruppernas organisationer. Jag kan inte heller inse, att härvidlag någon principiell skiljaktighet i behandlingen av denna fråga förelegat. Jag finner också de uttryck som t. ex. herr Bror Nilsson använde, när han talade om »orättvis behandling» och »obilligt förfaringssätt», vara i starkaste laget. Vi har eftersträvat en teknisk justering av hyrorna, och det är det som förslaget avser.

För egen del måste jag säga att jag finner det glädjande att man även i reservationen anser skäl tala för en justering av hyrorna i dessa tjänstebostäder, men man ifrågasätter ändå om inte en grundligare utredning och framför allt mera långvariga överläggningar och förhandlingar borde ha skett innan försla-

get kom fram. Herr Sundelin var till och med inne på tanken att man skulle kunna uppskjuta beslutet om en justering av hyrorna, och för hans del kunde beslutet, om det fattades nästa år, gärna göras retroaktivt. Jag undrar, ärade kammarledamöter, om det verkligen vore att på rätt sätt tillvarata prästernas intresse i denna fråga, om man nästa år fattade ett beslut om höjning av hyrorna, vilket för de fyra lägsta ortsgrupperna skulle innebära en justering uppåt med 25 procent inte endast för det året utan därjämte för föregående år. Jag tror att de som verkligen vill sätta sig in i denna fråga nog kommer att finna att starka skäl talar för att denna justering vidtas nu.

Den utredning — det glömde jag att säga och ber att få tillfoga det nu, herr talman — som nu pågår kommer tidigast att kunna behandlas till hösten, och förslag grundade på denna utredning kan tidigast föreläggas 1956 års riksdag. Det finns i varje fall inte några som helst förutsättningar för att på denna utredning grundade justeringar av hyrorna i tjänstebostäder kan träda i kraft före den 1 juli 1957. Detta är ytterligare ett skäl varför man inte bör vänta med ett provisorium, så mycket mer som det skulle framstå såsom en klar orättvisa mot de andra grupper av tjänstemän som har fått vidkännas en uppräknings av hyran för sina tjänstebostäder.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Jag har redan instämt med herr Sundelin och skall därför fatta mig mycket kort. Jag begärde emellertid ordet därför att herr statsrådet tog för givet att den bästa utvägen var att följa det nu framlagda förslaget. Herr statsrådet undrade om det är det rätta sättet att tillvarata prästernas intressen att nu motsätta sig denna reglering. När en uppvaktning förekom inför femte avdelningen kastades den frågan fram, huruvida vederbörande var inställda på en eventuell retroaktivitet i det här sammanhanget, och det visade sig då att prästerna inte alls var

Ang. bostadsavdraget för prästerliga tjänstebostäder m. m.

särskilt emot detta, nämligen av det skälet att då hade man en utredning att stödja sig på, vilket man inte nu har. Herr statsrådet säger att här föreligger samma material som beträffande folkskollärarna, men såsom redan har påpekats har det där förekommit ordentliga utredningar. Där råder vidare en helt annan differentiering beträffande bostäderna än för prästerna. Så är också fallet när det gäller t. ex. folkhögskollärarna. Det har betonats att vi inte har någonting emot höjningen av hyrorna, men vi anser inte att det är riktigt rättvist att utan utredning företa en procentuell höjning på det sätt som har föreslagits. Vi fick i avdelningen en utredning från Växjö stift, av vilken det klart framgick hur oerhört olika bostäderna är. Inom parentes kan jag anmärka att det inte är staten utan församlingarna som i huvudsak har uppfört prästbostäderna.

Vidare påpekade herr Svensson att i förhållande till antalet kvadratmeter är prästernas hyror inte så höga. Ja, jag tror att en och annan präst ber alla goda makter bevara sig för det antal kvadratmeter han har fått, ty det medför så stor rumsvolym att värma upp. Av den utredning, som jag nyss nämnde, framgick att bränslekostnaderna i vissa fall kan gå till större belopp än hyreskostnaderna.

Herr Svensson sade vidare att det är motbjudande att göra en hyreshöjning retroaktiv. Vederbörande part har ju inte ställt sig alldeles oförstående till detta. Det har också anförts att den risken kunde uppstå att en och annan präst avled under tiden och därför slapp undan höjningen. Det får man väl ta med ett visst jämnmod.

Jag tycker emellertid att det är mer motbjudande att genomföra en hyreshöjning utan mera djupgående utredningar på det område det här gäller och utan egentliga förhandlingar. Sådana pågick bara under några dagar, då vederbörande fick veta att denna höjning skulle ske. Tiden har alltså varit för kort, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Till fröken Andersson vill jag bara säga att denna fråga inte varit föremål för förhandlingar med folkskollärarnas organisationer heller, ehuru väl överläggningar där ägt rum precis på samma sätt som med prästernas organisation. Det kan hända att de förstnämnda överläggningarna tog några flera dagar i anspråk än de senare, men detta innebär ändå ingen principiell skillnad i behandlingen.

Jag vill också framhålla att det skulle verka ganska obilligt att höja hyrorna för folkskollärarna på de orter det här är fråga om, där tjänstebostäder finns, men icke vidta motsvarande höjning av hyrorna för prästbostäderna. Man kan ändå mot bakgrunden av 1945 års hyresräkning se att samma skäl som förelegat för höjning av hyrorna för folkskollärarnas bostäder även föreligger beträffande prästernas.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i det nu förevarande utlåtandet gjorda hemställan.

På särskilda propositioner bifölls vad utskottet i punkterna A och B hemställt.

I fråga om punkten C, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Sundelin begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 134 punkten C, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sundelin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda;

Ja — 93;

Nej — 35.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härefter bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna D—G hemställt.

Vidare gjordes enligt de beträffande punkten H förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i nämnda punkt hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten I hemställt.

Anslag till Lunds universitet

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1955/56 till Lunds universitet: Avlöningar jämte i ämnet väckta motioner.

Under punkten 83 av åttonde huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med till-

Anslag till Lunds universitet

lämpning tills vidare från och med budgetåret 1955/56, vidtagna de ändringar i personalförteckningen för Lunds universitet, som föranleddes av vad departementschefen anförde, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för Lunds universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1955/56, dels ock till Lunds universitet: Avlöningar för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 9 870 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Anderberg* m. fl. (I: 24) och den andra inom andra kammaren av herr *Blidfors* m. fl. (II: 31), i vilka hemställts, att en personlig professur vid Lunds universitet i medicin, särskilt njursjukdomar, måtte inrättas för forskardocenten i praktisk medicin Nils Alwall fr. o. m. budgetåret 1955/56 och att för ändamålet erforderliga medel måtte anvisas under Lunds universitets avlöningsanslag för budgetåret 1955/56,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Holmqvist* m. fl. (I: 23) och den andra inom andra kammaren av herr *Netzén* m. fl. (II: 33), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att preceptoratet i ekonomisk historia vid Lunds universitet fr. o. m. kommande budgetår skulle förändras till professur samt att nuvarande innehavaren av den befintliga preceptorsbefattningen skulle utan ledigförklarande av professuren utnämnas till densammas förste innehavare,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ohlson* (I: 94) och den andra inom andra kammaren av herr *Bracónier* m. fl. (II: 117), i vilka hemställts, att från och med budgetåret 1955/56 vid Lunds universitet måtte inrättas en personlig laboratorsbefattning i elektronik för docenten Lennart Stigmark samt att från budgetåret 1955/56 medel måtte beviljas för nämnda ändamål.

Anslag till Lunds universitet

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 24 och II: 31, I: 23 och II: 33 samt I: 94 och II: 117,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1955/56, vidtagna de ändringar i personalförteckningen för Lunds universitet, som föranleddes av vad departementschefen anfört;

b) godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för Lunds universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1955/56;

c) till Lunds universitet: Avlöningar för budgetåret 1955/56 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 9 870 000 kronor;

II. i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört angående en personlig professur för docenten Nils Alwall.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande motionerna I: 23 och II: 33 angående omvandling av preceptorsbefattningen i ekonomisk historia till en professur i ämnet av herr *Blidfors* och fröken *Vinge*, vilka ansett, att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte

I. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 23 och II: 33 ävensom med avslag å motionerna I: 24 och II: 31 samt I: 94 och II: 117,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1955/56, vidtagna de ändringar i personalförteckningen för Lunds universitet, som föranleddes av vad reservanterna anfört;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för Lunds universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1955/56;

c) till Lunds universitet: Avlöningar för budgetåret 1955/56 under åttonde hu-

vudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 9 877 000 kronor;

2) beträffande motionerna I: 94 och II: 117 angående en personlig laboratorsbefattning i elektronik för docenten Lennart Stigmark av herr *Ohlön* och fröken *Vinge*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **OHLÖN** (fp):

Herr talman! Vad som under och efter det andra världskriget framför allt satt sin prägel på den vetenskapliga teknikens utveckling är den vidsträckta användning, som elektroniska mätmetoder och anordningar fått inom snart sagt varje naturvetenskaplig och medicinsk forskningsgren. I den motion, som har väckts i detta ärende och som avser personlig laboratorsbefattning för docenten Lennart Stigmark, exemplifieras vilken betydelse elektroniken har snart sagt på alla mättekniska områden. Det gäller för fysiker, medicinare, geologer, botanister, kemister o. s. v.

Det föreligger sålunda vid universiteten ett utomordentligt starkt behov av elektronisk expertis av hög klass, och frånvaron härav innebär en svår belastning när det gäller att höja forskningens och undervisningens effektivitet. Lunds universitet har därför gjort upprepade framställningar om inrättandet av en laboratorsbefattning i elektronik. Redan 1947, då framställning gjordes om en befattning i ämnet, uttalade ecklesiastikministern — om jag inte alldeles missminner mig var det den nuvarande statsministern som hade fört pennan — i propositionen 1947: 272: »Jag förutsätter att vederbörande universitetsmyndigheter ägna denna fråga uppmärksamhet och framdeles framlägga det förslag i ärendet, som må påkallas av omständigheterna.» Uppskovet motiverades 1947 med att den fysiska institutionens byggnadsfråga vid detta tillfälle inte var löst. Sedermera har detta skett, och nybyggnaden togs i bruk för fem år sedan. Trots detta har framställningar upprepade gånger i samma ärende inte lett till något resultat. Även år 1954 har universitetet yrkat på denna befattning i

Anslag till Lunds universitet

elektronik, och yrkandet har nu som tidigare understötts av universitetskanslern.

Tidigare var universitetet bättre ställt än vad det är nu, nämligen så länge som docenten Stigmark stod kvar på sin docentur vid universitetet. Han har nu emellertid fått ett lektorat vid tekniska läroverket i Malmö och kan därför endast sporadiskt medverka till att upprätthålla undervisningen på detta område. I den mån det har varit honom möjligt har Stigmark även efter det han tillträtt sitt lektorat ställt sig till förfogande som rådgivare i elektronikfrågor. Jag kan nämna att för ett par år sedan gav docenten Stigmark en kurs i elektronik med över 80 deltagare för dem, som vid sitt forskningsarbete behövde använda elektroniska metoder. Den övervägande delen av deltagarna hade avlagt högre akademisk examen, och åtskilliga var akademiska lärare. Han kan på grund av sin lektorsbefattning, som är förbunden med skrivningsrättning o. s. v., inte fortsätta med denna kursverksamhet. Detta är så mycket allvarigare som många licentander och doktorander för sitt arbete är beroende av sådan elektronisk apparatur, som måste speciellt konstrueras eller anpassas efter deras arbetsuppgift. Det innebär en avsevärd fördröjning av deras utbildning att behöva lägga ned tid och arbete på att i detalj sätta sig in i saker, som i allmänhet ligger helt vid sidan av deras egentliga uppgift. Det har omvitnats att frånvaron av handledning i elektronik i åtskilliga fall kan medföra en förlängning av utbildningstiden med ett halvår.

Behovet av befattningen finns ytterligare motiverad i motionen, såsom jag förut nämnde. Nu kan det emellertid invändas, att det inte är lämpligt att riksdagen beslutar om inrättandet av personliga befattningar, för vilka sakkunigörförfarande är erforderligt vid tillsättningen, men detta är ett undantagsfall. Jag kan nämna att bland de experter, som yttrat sig om docenten Stigmarks kompetens och om behovet av att han fästes vid universitet, finns professor Bertil Lindblad vid Stockholms observa-

torium, professor Hannes Alfvén, vilken är professor i elektronik vid tekniska högskolan, professor Sune Bergström vid medicinsk-kemiska institutionen vid Lunds universitet, professor Hans Burström vid botaniska laboratoriet i Lund, professor Georg Kahlson i fysiologi, laborator Kurt Lidén vid radiofysiska institutet vid Lunds universitet, t. f. överdirektören T. Magnusson vid försvarets forskningsanstalt, professor Waldenström vid Malmö allmänna sjukhus o. s. v. Denna exemplifikation visar, vilka mångsidiga uppgifter som tillkommer en befattningshavare i elektronik.

Vid de tekniska högskolorna har man lyckats följa med på elektronikens område under de senaste åren och fått stora institutioner inrättade med dubbelrade eller tredubblade professorer i ämnet, men vid universiteten ligger man efter.

Jag inser till fullo att det är lönlöst att vid detta tillfälle yrka på denna befattnings inrättande i år, men jag skulle vilja rikta en enträgen vädjan till statsministern, som jag ser är närvarande här, att denna fråga beaktas vid uppgörande av staten för Lunds universitet nästa år.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Eftersom herr Ohlon inte ställde något yrkande kan jag fatta mig mycket kort.

Detta utlåtande gäller framför allt tre saker. Det gäller dels en personlig professur för docenten Nils Alwall. Där har utskottet skrivit mycket positivt, och vi hoppas att den store forskare, det här är fråga om, inom mycket kort tid kan beredas den titel och sysselsättning som han i så hög grad gjort sig förtjänt av. Sedan gäller det en professur i ekonomisk historia och det, som herr Ohlon framför allt nämnde, en laboratorsbefattning åt docenten Lennart Stigmark i elektronik.

Inom utskottet har vi varit tämligen överens om att alla dessa tre saker är betydelsefulla, och vi hoppas att Kungl.

Anslag till ökad utbildning av läkare

Maj:t skall ordna dem inom en inte alltför avlägsen framtid. Det är mycket glädjande att vi där nere i Lund har mycket framstående krafter på dessa områden, och jag skulle tro att vi gemensamt är intresserade av att de kan få en sådan tjänsteställning att vi inte förlorar dessa personer åt annat håll, där de kanske skulle göra en mindre insats än de har möjlighet att göra här.

I stort sett är utskottet emellertid överens, och jag ber, herr talmman, att få yrka bifall till utskottets förslag på samtliga punkter.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågasvarande utlåtandet hemställt.

Anslag till ökad utbildning av läkare

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag för budgetåret 1955/56 till ökad utbildning av läkare jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 142, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 mars 1955, föreslagit riksdagen att till Ökad utbildning av läkare för budgetåret 1955/56 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 180 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels en inom andra kammaren av fru *Eriksson* i Stockholm och herr *Henriksson* väckt motion (II: 310), vari hemställdes, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t be om en prövning av möjligheterna att dubblera utbildningen till medicine kandidatexamen vid karolinska institutet i Stockholm;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Gustafson* i Göteborg och fru *Sjöstrand* väckt motion (II: 584), vari — såvitt här var i fråga — hemställdes, att riksdagen måtte vid ställningstagandet till den i proposition nr 142 behandlade

frågan om ökad utbildning av läkare förordna, att 30 svenska medicine studerande finge utbildning i Schweiz och att anslaget höjdes med erforderligt belopp.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

1) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 584 — såvitt här vore i fråga — till Ökad utbildning av läkare för budgetåret 1955/56 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 180 000 kronor;

2) att motionen II: 310 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herrar *Ohlön*, *Axel Andersson*, *Arrhén*, *Skoglund* i Doverstorp, *Svensson* i Ljungskile, *Widén* och *Cassel* samt fröken *Vinge*, vilka ansett, att utskottets motivering bort i viss angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade.

Herr OHLÖN (fp):

Herr talman! Såsom kammarens ledamöter väl redan har konstaterat, råder det i sak ingen skillnad mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. Må det emellertid tillåtas mig att i korthet rekapitulera vad som på senaste tiden har skett i fråga om läkarutbildningen här i landet.

Någon gång i slutet av höstsessionen förra året beslöt riksdagen att genomföra en reform av läkarutbildningen, som gick ut på att utbildningstiden fram till medicine licentiatexamen skulle avkortas till sex och ett halvt år. Förutsättningen för att denna plan skulle kunna förverkligas var, att de olika kurser, som läkaradepterna skall genomgå, klaffar med varandra, så att det inte blir några tomrum mellan de olika momenten.

Samtidigt beslöt riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t att öka intagningen av medicine studerande från 310 till 342. Utskottet var inte alldeles övertygat om att denna intagningssiffra var tillräcklig. Därför ifrågasatte utskottet och även kamrarna att det borde undersökas, huruvida man inte kunde öka intagningen

utöver siffran 342. För att tillgodose den fortsatta utbildningen efter medicine kandidatexamen väcktes det förslag om att den kliniska utbildningen skulle kunna förläggas till en medicinsk akademi knuten vid något landsortslasarett. Jag vill erinra om att i handlingarna Umeå utpekades såsom en lämplig plats för klinisk utbildning.

Sedan avancerade ärendet ytterligare. Genom Kungl. Maj:ts försorg gjordes en undersökning, huruvida inte den vidgade utbildning fram till medicine kandidatexamen, som riksdagen ifrågasatt, skulle kunna ske exempelvis i Schweiz.

Under tiden verkställde universitetskanslern en undersökning och kom till det resultatet, att man skulle kunna öka intagningen från 342 till 378, d. v. s. med 36 medicine studerande per år. Det skulle ske framför allt genom en utvidgning av den prekliniska undervisningen vid Lunds universitet. Kanslern föreslog detta hos Kungl. Maj:t. Samtidigt sade dock kanslern ifrån, att han på frågans dåvarande stadium inte kunde garantera att denna ökade intagning skulle kunna medföra ett kontinuerligt studium för alla studerande. Särskilt var det propedeutiska året efter medicine kandidatexamen ett krus i systemet.

När ärendet sedan kom till riksdagen, föreslog Kungl. Maj:t, att det utöver vad kanslern hemställt skulle ske ett ytterligare intag av 30 medicine studerande, oavsett om dessa skulle få sin prekliniska utbildning vid karolinska institutet eller i Schweiz. Bakom Kungl. Maj:ts förslag finns till dato ingen som helst utredning om huruvida man har möjligheter att bereda utrymme, vare sig det gäller det propedeutiska året eller den kliniska utbildningen, för den stora kader medicine kandidater som här skulle komma till stånd. En undersökning här om försiggår för närvarande men har endast hunnit påbörjas.

Som arbetshypotes har man såsom målsatt att få läkarkåren i vårt land ökad från för närvarande omkring 5 500 läkare till 8 600. Den siffran skulle enligt det beslut som riksdagen fattade i höstas uppnås år 1972. Enligt kanslerns förslag

Anslag till ökad utbildning av läkare skulle målet nås 1970 och enligt Kungl. Maj:ts förslag 1969. Men förutsättningen är då, som jag redan nämnt, att de olika kurserna passar in i varandra, så att läkarkandidaterna inte behöver gå och vänta på nya kurser. Om vi inte kan tillgodose de medicine kandidaterna med propedeutisk eller klinisk undervisning, föreligger risk för att de blir så mycket försenade, att vi kanske inte alls når målet enligt Kungl. Maj:ts förslag tidigare än vad vi skulle göra enligt kanslerns förslag.

Utskottet har vid behandlingen av ärendet haft föredragningar dels av universitetskanslern, dels av generaldirektören Engel i medicinalstyrelsen. Båda har förklarat, att de i dagens situation icke kan garantera, att det blir en friktionsfri kontinuerlig utbildning för den ökade kader, som har ifrågasatts. Sedan långliga tider har medicinerna, när det gäller de olika kurserna, fått dras med väntetider, som tillsammans för vissa årgångar kunnat räknas i år. Det finns exempel, som jag personligen närmare känner till, på att medicine studerande kommit ur takt med utbildningen, därför att de inte i tid fått bevista de kurser, som de räknat med, och över huvud taget icke blivit läkare. De har sparat ur.

Både majoriteten och reservanterna har därför mycket eftertryckligt sagt ifrån, att här måste alla klutar sättas till för att tillgodose utbildningen efter medicine kandidatexamen. Eftersom det måste ske snabbt, blir det en ganska dyrbar organisation, men det torde vara ofrånkomligt.

Reservanterna skiljer sig från majoriteten i en enda detalj. Om det i sommar, när vi väl kan räkna med att den pågående utredningens resultat skall kunna skönjas, skulle visa sig att våra resurser inte räcker till för utbildning av de studerande efter medicine kandidatexamen, vill reservanterna ge Kungl. Maj:t sin välsignelse, därest Kungl. Maj:t till en början anpassar intagningen efter de resurser, som kan erbjudas de studerande. Samtidigt vill jag inte sticka under stol med att vi med vår reservation velat utöva ytterligare press på

Anslag till ökad utbildning av läkare

Kungl. Maj:t för att åstadkomma den vidgade organisation av läkarutbildningen, som otvivelaktigt behövs.

En annan sak, som vi måste komma ihåg i detta sammanhang, är att åtskilliga av de föranstaltningar, som måste vidtagas på berörda områden, måste bli av tillfällig natur. Redan ett stycke in på 1960-talet kommer det att visa sig, att man inte behöver göra så stora intagningar som just nu i den kritiska situation, i vilken vi befinner oss.

Bland de lärosäten, som utpekats såsom varande speciellt lämpade för att ta emot de ökade medicinarkadrarna, är Lunds universitet. Men förutsättningen för att Lunds universitet om två år skall kunna ta emot de nu föreslagna större årgångarna är att det får sina byggnadsfrågor lösta. Det gäller närmast en patologisk institution och, vill jag minnas, en bakteriologisk institution och sedan även en farmakologisk institution. Vad farmakologien beträffar, så ligger den över huvud taget efter i detta land, eftersom vi lider brist på modernt inrättade institutioner för ämnet i fråga.

Jag vill med vad jag här sagt yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr ARRHEN (h):

Herr talman! Det mest sensationella, som förekom under behandlingen av den föreliggande propositionen, var onekligen när vi fick klart för oss att med den ökade intagning, som Kungl. Maj:t i hastigheten, höll jag på att säga, föreslagit — d. v. s. med 30 medicine studerande utöver det antal, som utredningen hade visat kunde få plats — när man läkaroptimum, alltså de 8 600 läkare, som vi enligt medicinalstyrelsens chef, generaldirektör Engel, har behov av, år 1969, under det att man, därest den i höstas framlagda sakkunnigutredningens förslag om en ökad intagning av medicine studerande till 378 godtages, när samma läkaroptimum år 1970. Detta fattiga år, som man i dagens läge måste betrakta som en fiktiv vinst, måste köpas med att de medicine studerande tvingas rota ihop

sig i sina undervisningslokaler, om de nu över huvud taget kommer till utbildning.

Förslaget kommer från statsmakternas sida att tvinga fram en byggenskap, som blir mycket dyrbar. Det är uppenbart. Likaså torde en ökning av antalet tjänster inom den akademiska lärarkåren bli nödvändig för dessa nya studerande. Och detta är ju fullkomligt onödigt, om man följer det av universitetskanslern tidigare framlagda förslaget, vars siffra 378 innebär att vi fullt utnyttjar de just nu förefintliga utbildningsmöjligheterna.

Jag skulle bara helt kort vilja som min uppfattning säga, herr talman, att vi alla är ense om att det behövs flera läkare och att staten därför bör vidtaga åtgärder men att vi här blivit bönhörda över hövan och på ett sätt, som är ägnat att inge stora betänkligheter. Skillnaden mellan å ena sidan propositionens förslag och utskottets skrivning och å andra sidan reservationen är den, att utskottet ger Kungl. Maj:t möjlighet att till hösten ta in 408 medicine studerande, medan vi reservanter säger: Låt detta vara beroende av de just nu pågående undersökningarna om det propedeutiska året och ge i stället Kungl. Maj:t rätt att höja siffran 378 så långt som utredningarna visar, att det är möjligt.

Reservationens förslag innebär en *ansträngning*, men vad Kungl. Maj:t och utskottet föreslår innebär en *överansträngning*. Och i valet mellan dessa två utvägar föredrar åtminstone jag den sunda ansträngningens väg.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! För egen del ber jag att få säga, att jag är verkligt glad över att Kungl. Maj:t tagit ett krafttag på detta område.

Sedan skulle jag vilja komplettera herr Ohlons historieskrivning en liten smula. Han nämnde en rad av ting som påverkat denna angelägenhet, och jag har ingenting att invända däremot, men det finns ytterligare en del förhållanden att

peka på. Kungl. Maj:t och övriga i detta fall ansvariga myndigheter har t. ex. varit överens om att det gäller att få fram läkare i så stort antal som möjligt, och det ledde till att man sände två mycket sakkunniga personer till Schweiz för att undersöka, huruvida ett antal svenska studenter kunde få medicinsk utbildning där. Det visade sig att 30 studenter skulle kunna få i varje fall de två första årens utbildning där nere, varefter de skulle kunna fortsätta här hemma. När de sakkunniga rapporterade detta, inträffade den för mig mycket angenäma förändringen, att våra egna medicinska läroanstalter blev mycket mera intresserade av att öka antalet studerande än de hade varit tidigare. Vad som kunde ligga bakom detta har jag inte haft möjlighet att undersöka, men slutresultatet av det hela gör ju att vi, antar jag, allesammans kan känna en viss tillfredsställelse över att det blivit möjligt att ganska väsentligt öka antalet medicine studerande.

Här har sagts, att det inte är så mycket som skiljer utskottets majoritet och minoritet i detta fall. Det är riktigt vad gäller den slutliga skrivningen, men när vi diskuterade frågan i avdelningen var meningsskiljaktigheterna större. Att det sedan blivit en förbättring är ju enbart glädjande, och därför skall jag inte säga något om den förändringen.

Kungl. Maj:t har ansett sig kunna föreslå intagning av 408 medicine studerande, men reservanterna anser att den siffran är väl hög. I den slutliga omgången nämner man inte själv någon siffra, utan skriver att Kungl. Maj:t bör tillämpa en viss smidighet vid bestämmandet av intagningsantalet. Ja, jag utgår från att Kungl. Maj:t alltid eftersträvar smidighet vid tillämpningen av riksdagens beslut, men jag tycker ändå att Kungl. Maj:t bör få veta vad riksdagen i detta hänseende vill. Och vad utskottets majoritet vill är att vi skall få en läkarutbildning av så stor omfattning som Kungl. Maj:t i detta fall anser det möjligt att åstadkomma.

Det är riktigt som här har sagts, att vi inom utskottet haft föredragning av

Anslag till ökad utbildning av läkare

sakkunniga, som var ganska betänksamma till hur detta skulle kunna ordnas. Man var överens om att Kungl. Maj:t måtte sätta till alla klutar för att klara den här saken 1958, och det är därom vi enligt min mening skall resonera. Kungl. Maj:t bör ju ha möjligheter att under tiden fram till 1958 använda de medel, som står till förfogande. Vi skriver i det fallet på s. 20: »Utskottet förutsätter emellertid att Kungl. Maj:t vidtager alla de åtgärder för tillgodoseende av personalbehov, tillräckliga material- och utrustningsanslag, tillgång till lokaler m. m., som visa sig nödvändiga och möjliga för eliminerande av dessa svårigheter. Utskottet vill särskilt understryka angelägenheten av att utbildningstiden för de studerande icke fördröjes genom väntetider till olika kurser och eventuella kollisioner i undervisningen mellan studerande, som bedriva sina studier enligt den gamla och den nya studieordningen, vilka faktorer kunna medföra att syftet med det ökade medicinarintaget äventyras.»

Utskottets majoritet är alltså fullt på det klara med att dessa ting har mycket stor betydelse för huruvida man skall lyckas med denna sak eller inte, och det är därför vi skrivit så hårt på denna punkt.

När nu Kungl. Maj:t själv lovat att vidtaga alla dessa åtgärder, tycker jag för min del att det skulle se ganska egendomligt ut, om vi går emot det förslag som nu framlagts. Här har det under årtal klagats och klankats på regeringen — och kanske också på riksdagen — för att de inte vidtagit åtgärder för utbildande av det antal läkare vi behöver. Så kommer Kungl. Maj:t med ett förslag, som enligt min mening är mycket tillfredsställande, och då skulle man börja modifiera det innan man vet hur Kungl. Maj:t har tänkt sig lösa detaljerna i förslaget. Det har skrivits att man skall sätta in all kraft på att lösa dem. Finns det någon i denna kammare som kan säga: Kungl. Maj:t kan inte lösa dem! Det tror jag inte.

Den smidighet, som reservanterna talar om, hoppas jag tillämpas vid alla

Ang. villkoren för studiehjälp åt elever vid folkhögskolor

tillfällen när det är fråga om åtgärder från Kungl. Maj:ts sida. Det är ju, skulle jag vilja säga, Kungl. Maj:ts enkla skyldighet. Jag är övertygad om att Kungl. Maj:t i denna fråga kommer att ta all möjlig hänsyn.

Sedan vill jag, herr talman, säga att det inte är lätt för en ledamot av statsutskottet att behandla en sådan här fråga, framför allt om man har följt med frågan under årtal. Då man ute i landet, där man själv bor, vet att det är en mycket stor brist på läkare men samtidigt får läsa i läkarnas eget organ, att det knappast finns någon brist på läkare, är det kanske inte så märkvärdigt att man blir litet betänksam. Nu måste jag säga att glädjande nog har de ansvariga organen ändå framhållit, att det är brist på läkare och en brist som bör avhjälpas så snabbt som möjligt.

Herr Arrhén säger att det inte kan spela någon större roll, om bristen på läkare avhjälpes år 1970 eller år 1969. Jag tycker för min del att det är att förenkla frågeställningen. Trettio läkare mer eller mindre, när vi är i en bristsituation, har ju ändå en viss betydelse, i varje fall för de distrikt, som går och väntar på läkare. Sedan är det uppenbart att dessa trettio läkare inte kan utföra några underverk. Men när reservanterna talar om att det skulle vara väsentligt mycket lättare att lösa problemet, om det är 378 än om det är 408, måste jag säga att jag har litet svårt att förstå den synpunkten. Vidtar man alla dessa åtgärder, som utskottet skrivit om, tror jag att man med ungefär lika gott resultat kan klara siffran 408 som siffran 378.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Jag ber att få beriktiga den föregående ärade talaren. Reservanterna har aldrig sagt, att den av Kungl. Maj:t föreslagna intagningsiffran om 408 är för stor, utan reservanterna har endast sagt, att man inte bör ta in flera läkarkandidater än att man i fortsättningen kan garantera deras utbildning.

Herr Näsström menar, att vi kan lita på Kungl. Maj:t, ty Kungl. Maj:t är alltid smidig. Det må vara hänt. Men hur smidig Kungl. Maj:t än är, torde det inte vara möjligt för Kungl. Maj:t att skaka fram institutioner, som inte existerar. Det är ju den saken, som för närvarande håller på att undersökas.

Skillnaden mellan reservanterna och majoriteten är att reservanterna vill bygga på faktiskt förefintliga förhållanden, under det att majoriteten sätter sin förhoppning till det man inte ser och har en förvisning om det som inte finns, åtminstone inte i dag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt med godkännande av utskottets motivering samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. villkoren för studiehjälp åt elever vid folkhögskolor

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 137, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i bestämmelserna om statlig studiehjälp åt elever vid folkhögskolor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Ohlön (I: 54) och den andra inom andra kammaren av herr Svensson i Ljungskile (II: 55), hade yrkats, att riksdagen ville besluta hemställa hos Kungl. Maj:t om ändring av bestämmelserna i Kungl. Maj:ts kungörelse angående statlig studiehjälp åt elever vid folkhögskolor, så att studiehjälp kunde beviljas varje elev, som enligt varje skolas reglemente kunde intagas som lärjunge vid skolan.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet erinrat om att såsom villkor

Ang. villkoren för studiehjälp åt elever vid folkhögskolor

för antagning till elev vid folkhögskola gällde, att eleven före kursens slut skulle ha fyllt, manlig elev 18 år och kvinnlig elev 16 år, dock att manlig elev finge intagas vid tidigare ålder, om särskilda skäl föreläge, samt att såsom villkor för erhållande och åtnjutande av statlig studiehjälp gällde, att eleven före kursens slut fyllt, manlig elev 18 år och kvinnlig elev 16 år. Utskottet hade därefter anfört bland annat:

»Det i motionerna framställda yrkandet syftar till att intagningsbestämmelserna och studiehjälpsvillkoren helt skall överensstämma, så att jämväl sådan manlig elev, som intagits vid tidigare ålder än den såsom huvudregel angivna, skall äga rätt till studiehjälp.

Mot bakgrunden av de välgrundade önskemålen om att återinsätta folkhögskolan i dess väsentliga uppgift såsom en skola för vuxen ungdom och att bevara dess pedagogiska egenart är det enligt utskottets mening icke önskvärt att åtgärder vidtages, som kan antagas påverka rekryteringen av underåriga elever i stigande riktning. Emellertid synes det utskottet från principiella synpunkter föga tillfredsställande, att såsom ett korrektiv mot en dylik rekrytering användes ett förbud mot studiehjälp åt de manliga elever, som på grund av särskilda skäl intagits vid folkhögskolorna oaktat de icke uppfyller de såsom huvudregel angivna åldersvillkoren. För en inriktning av elevrekryteringen på de äldre åldersgrupperna bör icke användas en differentiering av de med folkhögskolevistelsen förenade studiehjälpsförmåner, utan för detta ändamål bör styrelser, rektorer och folkhögskolans övriga företrädare verka genom upplysning om folkhögskolans syfte och en allvarlig omvårdnad om dess ställning i samhället. Från praktiska synpunkter är den berörda anordningen uppenbart orättvis, enär den träffar endast manliga elever och därjämte sådana manliga elever, som för sina studier är beroende av studiehjälpen. Utskottet delar därför den av studiehjälpsnämnden i anslutning till motionerna hävdade uppfattningen, att rätten

till studiehjälp icke heller vid folkhögskolorna bör vara sammankopplad med några villkor med avseende å elevernas ålder. Med biträdande av motionerna förordar utskottet av dessa skäl, att sådan ändring vidtages i den ifrågavarande studiehjälpskungörelsen, att de i 2 § kungörelsen innefattade åldersvillkoren uteslutes. I anslutning till vad nyss framhållits vill utskottet understryka att utskottets ställningstagande till motionerna alltså icke får uppfattas såsom syftande till någon uppmjukning av de grunder, som enligt folkhögskolestadgan skall gälla för elevintagningen.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet, att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 54 och II: 55, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring av kungörelsen den 5 juni 1953 (nr 531) angående statlig studiehjälp åt elever vid folkhögskolor, som utskottet angivit.»

Reservation hade anmälts av herrar *Näsström, Hesselbom, Ragnar Persson, Nils Theodor Larsson, Åkerström, Johansson* i Mysinge, *Thapper* och *Jansson* i Kalix samt fröken *Olsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att motionerna I: 54 och II: 55 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Den av reservanterna förordade ändringen i motiveringen innebar, att det stycke i utskottets motivering, som började med orden »mot bakgrunden» och slutade med »för elevintagningen», skulle avfattas sålunda:

»Mot bakgrunden av de välgrundade önskemålen om att återinsätta folkhögskolan i dess väsentliga uppgift såsom en skola för vuxen ungdom och att bevara folkhögskolans pedagogiska egenart kan det enligt utskottets mening icke vara riktigt att i nuvarande läge vidtaga åtgärder, som kan antagas påverka rekryteringen av underåriga elever i stigande riktning. Med hänsyn härtill och då, såsom skolöverstyrelsen framhållit, ett slopande av åldersbestämmelserna i den ifrågavarande studiehjälpskungörelsen

Ang. villkoren för studiehjälp åt elever vid folkhögskolor

skulle kunna medverka till en icke önskvärd utveckling av folkhögskolorna till preparandskolor för ungdom i åldern 16—17 år, avstyrker utskottet bifall till motionerna. På grund av sambandet mellan nämnda åldersbestämmelser och föreskrifterna i folkhögskolestadgan om villkoren för elevintagning bör den nu förevarande frågan enligt utskottets mening tas upp till bedömande i ett större sammanhang, nämligen vid prövningen av ett på skolkommissionens betänkande grundat förslag rörande ökat ekonomiskt stöd åt folkhögskolorna och därmed förknippade spörsmål.»

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Jag förekommer i utlåtandet bland dem, som står för utskottets förslag i förevarande fråga, men jag skulle egentligen ha stått på reservationen. Jag har hela tiden under behandlingen på avdelningen av detta ärende haft samma uppfattning som reservanterna.

Statsutskottet har i ärendet tillstyrkt en motion, som väckts i båda kamrarna och som går ut på att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa om sådan ändring av kungörelsen den 5 juni 1953 angående statlig studiehjälp åt elever vid folkhögskolor, som utskottet angivit. Detta innebär i stort sett att även elever, som inte fyllt mer än 16 år, skall kunna få stipendier vid bevisande av folkhögskola.

Utskottet har ju tidigare i år behandlat en proposition angående folkhögskolefrågan och på denna punkt mycket välvilligt sagt, att utskottet förväntar att en proposition i frågan framläggas så snart som möjligt. Grundprincipen för folkhögskolan är ju att den skall vara en skola för vuxen ungdom. Den skall således inte vara någon preparandskola till statliga skolor. Det är detta skolöverstyrelsen är rädd för när den inte velat tillstyrka motionen. Om man skulle få alltför många 16-åringar vid folkhögskolan — vilket torde bli fallet, om även de får stipendiemöjligheter — är jag rädd för att man härvidlag skulle få sänka undervisningens standard för att även dessa 16-åringar skulle kunna till-

godogöra sig utbildningen på samma sätt som 18-åringar. Jag tror för min del att det är ett steg bakåt när det gäller folkhögskoleundervisningen, om man skulle sänka standarden till ett lägre plan.

Vi har av denna anledning inte kunnat bifalla förevarande motioner, utan avgivit en reservation i detta ärende. Jag kan också, som jag nyss sade, erinra om att vi ganska snart har att vänta en proposition som gäller ökat ekonomiskt stöd åt folkhögskolorna, och i den lär man också komma att ta upp frågan om inträdesåldern. Det enda naturliga i detta fall hade varit att höja inträdesåldern för samtliga elever till 18 år, men vi har inte velat gå denna väg i avvaktan på propositionen i frågan.

Med denna korta motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Som bekant råder det olika åldersbestämmelser vid intagning i folkhögskolor av manliga och kvinnliga elever. För manlig elev stadgas det, att han får intagas först om han före kursens slut fyllt 18 år, men för kvinnlig elev gäller, att hon får intagas det år, under vilket hon fyller 16 år. Sedan finns det emellertid en undantagsbestämmelse, som föreskriver, att manlig elev kan intagas vid tidigare ålder, om särskilda skäl härför föreligger.

När det gäller stipendier däremot stadgas det ovillkorligen, att rätt till stipendiehjälp inte är medgiven manlig elev, som intagits oaktat han före kursens slut inte kommer att ha fyllt 18 år. Här föreligger en inkonsekvens mellan åldersbestämningen och stipendiebestämningen. En elev kan alltså intagas underårig, men är han underårig, kan han inte under några som helst förhållanden få stipendier. I detta avseende skiljer sig författningarna från motsvarande författningar på alla andra områden, där statliga stipendier utdelas. Där förhåller det sig på det sättet, att stipendietilldelningen följer med eleven, vare sig han uppnått den stadgade åldern el-

Ang. villkoren för studiehjälp åt elever vid folkhögskolor

ler inte. Speciellt blir det de manliga eleverna, som på detta sätt diskrimineras.

Vi anser att så länge som det finns en dispensbestämmelse beträffande åldern vid intagning av manliga elever, skall de inte straffas efter intagningen genom att förvägras studiehjälp. Om man vill reglera intagningen via åldern, bör det ske genom den allmänna bestämmelsen och inte i form av bestraffning genom uteblivet stipendium. Det gäller här en rättfärdighetsfråga, så mycket mer som erfarenheten har visat att åtskilliga av dessa underåriga elever tillhör den mest behövande kategorien av våra folkhögskolestuderande.

Detta är ingen stor fråga. Det är inga stora skaror av underåriga det här är fråga om, men de enstaka fallen är för den skull lika ömmande.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Arhén* (h).

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Detta ärende tillhör kanske inte en av våra allra största frågor, men det är ett par ting som jag särskilt skulle vilja framhålla.

När våra folkhögskolor kom till var tankegången den, att eleverna skulle söka sig till dem, sedan de varit ute i arbetslivet ett antal år och hade något mognat. Därefter skulle de alltså söka sig till en folkhögskola och få den teoretiska utbildning, som de inte hade fått i den obligatoriska skolan. Vi torde väl allesamman veta, att det på detta område har skett en förändring. När det gäller våra folkhögskolor har man i mycket hög grad avvikit från grundprincipen genom att de har kommit att bli preparandskolor för vissa speciella yrken, och detta kan inte vara riktigt.

Hos Kungl. Maj:t ligger en utredning om folkhögskolornas framtid, och den har nu legat där ett och ett halvt år utan att Kungl. Maj:t har ansett sig ha möjlighet att lägga fram något förslag i anledning av detta betänkande. Men i detta

understrykes mycket kraftigt, att folkhögskolan bör återföras till vad man ibland kallar för Grundtvigs idé. Det undantag det här är fråga om är klar avvikelse just från denna idé. Dessa unga elever, som vi kanske för enkelhetens skull kan kalla underåriga, har inte fått någon livserfarenhet innan de vid denna mycket unga ålder kommer till folkhögskolan. Folkhögskolornas lärare med rektorerna i spetsen klagar också över den stora åldersskillnaden, om medelåldern för eleverna ligger vid 20 år och det bland eleverna finns några som är 15, 16 år. De senare har svårt att följa med i tankegångarna, i diskussionerna och i överläggningarna, och det är till nackdel för våra folkhögskolor. Därom tror jag inte att vi behöver tvista.

Nu säger herr Ohlon, att när vi faktiskt har dessa bestämmelser angående intagningsåldern, bör de unga eleverna väl också kunna få stipendier. Jag tycker för min del att det borde ha legat närmare till hands för motionärerna att påyrka en ändring av bestämmelserna om intagningen. Ty om majoritetens förslag bifalles, innebär det ett klart avsteg från de principer, som har gällt för folkhögskolorna.

Vidare säger herr Ohlon, att det mest bekymmersamma är att de mycket unga eleverna tillhör de minst bemedlade. Det påståendet skulle väl på något sätt bevisas. Jag har gjort mig underrättad om hur det kan förhålla sig på den punkten och fått det svaret, att de underåriga just inte tillhör de allra fattigaste. Hade man varit konsekvent och gått på linjen att höja inträdesåldern, skulle man ha fått den rättvisa, som man här talar om.

Vad vi beslutar i detta ärende och i andra liknande sammanhang kan inverka på folkhögskolans framtid, vilket är en stor sak, men det tillhör ju ett annat område. Om det går så som jag hoppas på det sättet att vi får enhetsskola i alla våra skoldistrikt, är det uppenbart att folkhögskolan kommer i ett helt annat läge än den varit tidigare. Men den dagen den sorgen.

Vi inom minoriteten har här velat framhålla, att om riksdagen i dag beslu-

Ang. villkoren för studiehjälp åt elever vid folkhögskolor

tar i enlighet med majoritetens förslag, blir det en konservering av ett oriktigt förhållande. Det blir ett steg i fel riktning i stället för ett steg i rätt riktning. Det är därför, herr talman, som jag har anslutit mig till reservationen, ty jag är alldeles övertygad om att när frågan om folkhögskolans framtid skall behandlas, måste vi inta en inställning i direkt motsättning till vad majoriteten här har föreslagit.

Herr **ELFVING** (s):

Herr talman! Det är en bra regel att inte låta det bästa bli det godas fiende. Det bästa i det här sammanhanget är att folkhögskolan skall vara de vuxna ungdomarnas skola, och vi hoppas alla, att det skall komma till uttryck i de nya bestämmelser, som vi väntar på i samband med det som har kallats för folkhögskolereformen.

Det finns emellertid ingen motsättning mellan denna tankegång och den som ligger till grund för utskottets uttalande. Några speciella åldersbestämmelser bör givetvis inte anges för stipendiebehörigheten, utan elevernas ålder skall fixeras i de bestämmelser, som anger förutsättningarna för inträde i folkhögskolan. Var och en som antagits till elev bör sedan ha samma rätt att under eljest lika förhållanden söka och få stipendier.

Det dröjer ännu länge, innan en ny ordning i fråga om inträdesåldern kan tillämpas genomgående, och dessutom får och bör man räkna med att det alltid kommer att finnas undantag. Det skulle då vara orimligt att lägga en stoppbom, som det skulle vara omöjligt att komma förbi även om speciella omständigheter talade för att vederbörande inte borde stängas ute från folkhögskolan på grund av åldern.

Den ändring, som här är föreslagen, syftar till samma mål, som reservanterna har i sikte, men det är den skillnaden, att man inte i de individuella fallen vill offra likställigheten och därmed rättvisan. Jag tror därför att det är den rimligaste vägen, att man här följer utskottets linje och godkänner den motivering, som återfinnes i utskottets utlåtande.

I herr Elfving's yttrande instämde herr **Näsgård** (bf).

Herr **OHLON** (fp):

Herr talman! Herr Näsström talade om önskvärdheten av att folkhögskolans ungdom har en tillräckligt stor mognad för att kunna följa undervisningen där, och den synpunkten vill jag till alla delar instämma i. Om jag emellertid inte är alldeles felaktigt underrättad, prövas just mognaden hos de ungdomar, som tas in i folkhögskolan när de är underåriga.

Nu säger herr Näsström att om vi i dag följer utskottets förslag, kommer vi kanske i motsatsställning till vad riksdagen kommer att besluta ett annat år, då folkhögskolefrågan uppträder i ett större sammanhang vid våra förhandlingar. Om detta vill jag säga, att vad utskottet syftar till är ju endast att få kongruens mellan de olika bestämmelserna. Om vi studerar studiehjälpsnämndens yttrande i frågan, så uttalar denna att den finner det lämpligast att bestämmelser om åldersgränser endast förekommer i de författningar, som reglerar intagningen av elever vid respektive läroanstalter, och inte i de författningar, som rör studieunderstöd åt eleverna. Det är just detta som utskottet har åsyftat.

Om jag inte är felaktigt underrättad är herr Näsström ledamot av studiehjälpsnämnden, och han har alltså knäsat det yttrande av utskottet som här föreligger.

Herr **NÄSSTRÖM** (s):

Herr talman! Till herr Ohlon ber jag få säga, att det sista inte på något sätt har någon avgörande betydelse här. När herr Ohlon citerar, ber jag honom att ta med hela stycken och inte bara löstryckta meningar. Vad studiehjälpsnämnden anfört finns angivet på sid. 2 i utskottsutlåtandet.

Men vad är det som är det viktiga här? Jo, det är undantagsbestämmelserna. Det kommer många ynglingar, som är för unga, till en rektor vid en folkhögskola och anhåller om inträde. Då säger rektorn, att man inte gärna vill ta in så

Ang. villkoren för studiehjälp åt elever vid folkhögskolor

unga elever. Han måste också upplysa dem om att om de skulle bli intagna, får de förbereda sig på att de inte kan få några stipendier. Just denna bestämmelse om stipendierna har varit en god hjälp för rektorerna när det gäller att i någon mån hålla tillbaka de ungdomar som kommer — det är kanske ofta föräldrarna som yrkar på att deras barn skall in vid folkhögskolan trots att de knappast har den mera mogna åldern inne. Om man nu vidtar den ändring, som utskottet föreslår, har rektorerna inte längre denna möjlighet. De har bara att säga att eleverna får komma in och att de kan få stipendier som alla andra. Såvitt jag förstår måste detta medföra att det blir en anhopning till folkhögskolorna av dessa mycket unga, och att denna anhopning står i direkt strid mot de bestämmelser, som vi ansett borde gälla för folkhögskolorna.

Det är därför, herr talman, som jag tycker att det är oriktigt att gå på utskottets förslag i detta fall, särskilt som jag hoppas att vi inom en snar framtid skall få ta ställning till hela problemet om folkhögskolorna och då helt säkert måste gå den rakt motsatta vägen. Därför tycker jag att det skulle bli ganska ryckigt om vi skulle följa utskottets förslag i detta avseende.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr ELFVING (s):

Herr talman! Jag ber att få påpeka att det föreligger en viss motsättning i den föregående talarens argumentering. Å ena sidan säger han att möjligheten att ge stipendier till dessa de yngsta eleverna skulle medföra en massanhopning i skolorna av sådana elever, å andra sidan säger han, att vi väntar på bestämmelser, som skulle göra folkhögskolan till en de vuxna ungdomarnas skola och som alltså höjer inträdesåldern. Det kan inte förhålla sig på båda sätten; det måste förhålla sig på det ena. Detta styrker den uppfattning som jag tidigare framfört, nämligen att inträdesåldern till folkhögskolan efter den väntade re-

formen kommer att ligga högre än den ålder det här är fråga om. Men till dess, och därefter i undantagsfallen, är det bra att ha vägen öppen för att kunna behandla även de underåriga eleverna på den manliga sidan rättvist och med likställighet gentemot de övriga eleverna.

Jag ber till detta, herr talman, få framföra ännu en synpunkt. Innan enhetsskolan är förverkligad överallt, vilket tar lång tid, behöver vi fortfarande ha fria arbetsmöjligheter för folkhögskolan i det avseendet, att den särskilt då det gäller vissa landsbygdsområden även i fortsättningen skall kunna utgöra ersättning för en utebliven utbildning i grundskolan. Att rösta för bifall till utskottets förslag här är faktiskt att ge ett handtag åt folkhögskolan i stället för tvärtom, som man kunde tro när man hörde den senaste talaren.

Häri instämde fru Nilsson (bf).

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Till herr Elfving vill jag säga, att hans resonemang väl ändå inte på något sätt kan hålla. Ty det ligger väl ingen motsättning i att vissa ungdomar söker sig till folkhögskolor i en mycket tidig ålder, under det att de ansvariga myndigheterna anser att det bör vara en högre ålder. Det ligger väl ingen motsättning i detta! Tvärtom skulle jag tro.

Sedan säger herr Elfving, att våra folkhögskolor i vissa fall blivit en ersättning för den uteblivna enhetsskolan. Men, herr Elfving, hur är det med detta? Jo, om vi ser på landet i dess helhet, har vi ett stort överskott av sökande till våra folkhögskolor, som nått den ålder som vi vill att de skall ha, men det hindrar inte att på vissa orter får rektor rätt svårt att förklara för de mycket unga sökandena, varför de inte skall få komma in i folkhögskolan förrän om något år.

Varpå beror nu i sin tur detta? Jo, det beror på att folkhögskolan har blivit en preparandskola. Men har man överskott på sökande och tar in dessa mycket unga elever, så måste ju några av de äldre få stanna hemma i stället och inte få

Ang. villkoren för studiehjälp åt elever vid folkhögskolor

den folkhögskoleutbildning, som vi så gärna önskar att de skulle få.

De är detta som är kärnproblemet, ty så är det, herr Elfving!

Fru SVENSON (bf):

Herr talman! Jag ber att få påpeka, att den fråga det här gäller är huruvida elever, som intagits vid folkhögskola innan de fyllt 18 år, skall vara berättigade till statlig studiehjälp eller inte. Enligt nuvarande förordning kan de icke erhålla sådan studiehjälp, och utskottets majoritet har funnit det lämpligt att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring av gällande kungörelse, att studiehjälp kan beviljas varje elev som enligt skolans reglemente kan intagas som lärjunge vid skolan. En sådan ändring skulle innebära, att manlig ungdom, som vunnit inträde vid folkhögskola men inte fyllt 18 år före skolans avslutande, skulle vara berättigad till statlig studiehjälp.

För min del är jag av precis samma uppfattning som utskottets majoritet. Jag anser att det är fullkomligt på sin plats, att studiehjälpen inte skall vara bunden vid en åldersgräns. Jag hoppas att herr Näsström inte menar, att alla 16-åringar eller alla som inte fyllt 18 år före skolans avslutande skall utestängas från möjligheten att genomgå en folkhögskola. Detta skulle vara det olyckligaste som kan inträffa, åtminstone när det gäller landsbygdens ungdom.

Reservanterna framhåller som skäl för sitt ställningstagande faran för att folkhögskolan genom den av motionärerna begärda ändringen skulle utvidgas till att bli en preparandskola för ungdomar vid 16 och 17 års ålder. Av den anledningen har reservanterna inte kunnat ansluta sig till utskottets förslag. Men om jag fattat saken rätt är det väl knappt detta, som frågan i första hand gäller, utan här är det fråga om huruvida elever som har intagits vid folkhögskola skall erhålla studiehjälp eller ej. Jag vill bara framhålla att det fordras särskilda skäl för att dessa elever skall komma in i folkhögskolan och att des-

sa elever, för vilka sådana särskilda skäl föreligger, ofta befinner sig i sådant ekonomiskt läge, att de är i stort behov av denna studiehjälp. Man begär därför, om man följer reservanterna, en stor orättvisa mot dessa elever.

Jag för min del vill absolut inte vara med om att bidra till en sådan orättvisa, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr Nilsson, Bror, (bf).

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Till fru Gärda Svenson vill jag säga, att den orättvisa som begåtts mot dessa elever är att man har tagit in dem alltför unga, så att de inte kan tillgodogöra sig undervisningen på det rätta sättet.

Där har vi orättvisan!

Fru SVENSON (bf):

Jag tror inte man kan säga, att alla elever som kommit in före den stadgade åldern har varit för unga. Vi har många bevis på att elever, som gått igenom folkhögskolan vid denna tidiga ålder, sedan har kommit in vid seminarier och andra skolor och bevisligen just därigenom har kunnat tillgodogöra sig undervisningen där.

Herr NILZON, IVAR, (bf):

Herr talman! Jag blev uppkallad av fru Gärda Svensons sista anförande, när hon talade om ungdomar, som hade gått igenom folkhögskolan som preparandkurs för att komma in vid andra lärodomsskolor. Detta är ju inte alls folkhögskolans idé! Det var ju inte meningen att den skulle vara en förberedelse för att därefter komma in på andra utbildningsområden.

Här har talats om majoriteten och minoriteten i utskottet, och det har sagts att de i stort sett är eniga om att bevara folkhögskolans idé. Men alla tycks vara på det klara med att om man skall göra det, måste elevernas ålder vara något

Ang. villkoren för studiehjälp åt elever vid folkhögskolor

högre än utvecklingen på senare tiden har inneburit. Om vi, som herr Näsström framhöll, om någon tid får frågan om elevernas ålder vid intagning i folkhögskolan till avgörande, då är det väl inte riktigt, om vi nu genom dessa bestämmelser för studiehjälpen har drivit utvecklingen under den mellanliggande tiden i precis motsatt riktning mot den som man sedan vill ha. Men detta måste man medverka till, om man lämnar studiehjälp åt de allra yngsta. Då blir det så, som herr Näsström sade, att vi får fram en hel massa av de unga, men en hel del av de äldre, som vi anser bör gå vid folkhögskolorna, blir i stället utstängda.

Jag kan inte finna annat än att ett bifall till majoritetens förslag går emot folkhögskolans idé, och av det skälet ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (bf):

Herr talman! Det är en gammal erfarenhet att ju mindre betydelse en fråga äger, ju större debatt blir det lätt omkring den. Detta problem är ju ändå en jämförelsevis liten sak.

Orsaken till att reservanterna inte kunnat ansluta sig till statsutskottets uppfattning är, det vill jag understryka än en gång, att man har velat undvika en utveckling som skulle kunna leda fram till att folkhögskolorna bleve rena preparandskolor för de yngre ungdomsålderna. Det har man velat undvika. Här har reservanterna att stödja sig på ett uttalande av skolöverstyrelsen, som varnat för en sådan utveckling. Reservanterna har för sin del sagt, och även jag vill understryka det, att föreskrifterna i studiehjälpskungörelsen och i övrigt vad som berör denna angelägenhet bör tas upp till utredning, så att hela frågan kan ses i sitt rätta sammanhang.

Jag tror, herr talman, att det är all anledning att här följa reservanterna.

Herr NÄSGÅRD (bf):

Herr talman! Såvitt jag förstår är det ett mycket byråkratiskt resonemang som

reservanterna här för. Man hänger upp sig på den där 18-årsåldern och menar att varenda elev är mogen just vid 18 års ålder, och därför skall man inte släppa in några 16- eller 17-åringar. Detta tror jag inte är hållbart.

För övrigt var det en mycket glädjande upplysning som herr Näsström lämnade, att det var så överfullt av sökande till folkhögskolorna att det fanns risk för att äldre elever blev utestängda om en eller annan underårig kom in. Det hade jag inte reda på, det måste jag erkänna.

Vidare vill jag säga att man inte skall överdrivna talet om preparandskola. Om det händer att en eller annan elev, till och med en eller annan elev i varje årskurs, skulle begagna folkhögskolan till att få i gång sina studier, så frågar jag: Är därmed någon olycka skedd? Det finns personer här i denna kammare, från flera olika län, som lyckats starta på det sättet och som aldrig skulle ha kommit i gång med studierna under andra förhållanden.

Reservanterna tycks resonera så att alla har möjlighet att bedriva studier. Men så är det inte, mina damer och herrar! Är man född sex—sju mil från en läroverksstad i en avlägsen bygd har man inget val. Den billigaste första undervisningen efter folkskolan är faktiskt en folkhögskolekurs. Skall man hindra en yngling att komma in där i den rätta åldern om han verkligen lämpar sig för studier? Jag tycker att man i så fall vore alltför byråkratisk.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I herr Näsgråds yttrande instämde herr *Eliasson* (bf).

Herr ELFVING (s):

De kvinnliga eleverna får stipendium vid 16 års ålder och de manliga vid 18. Om herr Nils Theodor Larsson hade rätt i sitt resonemang så undrar jag: Varför yrkar han inte då på en ändring av den nuvarande åldersgränsen för stipendier till de kvinnliga eleverna?

Ang. utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Jag är mycket tacksam mot fru Gärda Svenson. I sitt anförande kom hon till samma slutkläm som jag när jag påvisade, att en hel del ungdomar hade använt folkhögskolan som preparandskola. Båda är vi väl glada över att de, som fru Svenson säger, sedan klarat sig bra i seminarier o. s. v. Men det var ju så som folkhögskolan *inte* skulle vara.

Herr Näsgrård säger, att bara en eller annan använder folkhögskolan som preparandskola. Det är inte så, herr Näsgrård. Skolkommissionen har gjort en utredning på denna punkt. Det visade sig, att det var ett mycket stort antal elever som använde folkhögskolan på detta sätt. Man är inte intresserad av folkhögskolans idé, utan redan när man söker dit är det i avsikt att efter de två åren i folkhögskolan söka in till sjuksköterskeskola eller seminarium eller liknande. Det är ingenting ont i och för sig i detta. Men här talar vi om folkhögskolans idé och hur vi skall bevara den. Det är kärnpunkten för oss.

Vi förstår mycket väl, att man på olika håll inte har samma uppfattning, utan man betraktar folkhögskolan som en preparandskola. Gör man det, då är det klart att man slår vakt om majoritetens inställning. Men vill man slå vakt om folkhögskolans ursprungliga idé, anser jag det mycket svårt att komma ifrån riktigheten av vad minoriteten har skrivit.

Herr NÄSGÅRD (bf):

Herr talman! Till herr Näsström skulle jag vilja säga, att hans tal om folkhögskolans idé är mycket bra. Däremot är det inte bra att det skall dröja så länge, innan enhetsskolan blir genomförd och därmed studiemöjligheterna ökas för landsbygdens ungdom.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkandens propositioner, först på bifall till vad utskottet i

det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Persson, Einar, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse.

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 137, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Persson, Einar, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 46.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av yrkesutbildningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 139, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsråds-

Ang. utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.

protokollet över ecklesiastikärenden för den 25 februari 1955, föreslagit riksdagen att i fråga om utbyggnad av yrkesutbildningen under tiden 1955—1970, m. m. fatta beslut på sätt i propositionen närmare angivits.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

dels de båda likalydande motionerna I: 316 och II: 304 av herr *Eskilsson* m. fl. samt herr *Agerberg* m. fl.,

dels motionen II: 575 av herr *Andersson* i Linköping, vari hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om förslag till 1956 års riksdag om statsbidrag till byggandet av lokala yrkesskolor,

dels de båda likalydande motionerna I: 486 och II: 606 av herr *Holmquist* samt herrar *Adamsson* och *Nilsson* i Östersund, i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta,

att hela utbyggnaden av yrkesutbildningen skulle genomföras under kommande tioårsperiod,

att statsbidrag skulle lämnas till byggnader i det kommunala yrkesskoleväsendet efter samma grunder, som gällde för folkskolan,

att veckotiden för helårs-, termins- och specialkurser för samtliga näringsgrenar maximalt skulle omfatta 40 timmar samt

att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att stipendiesystemet vid yrkesskolorna måtte överses i syfte att höja stipendierna och öka stipendiemöjligheterna,

dels de båda likalydande motionerna I: 487 och II: 607 av herr *Ebbe Ohlsson* m. fl. samt av herr *Birke* m. fl., i vilka hemställts, att riksdagen måtte i anledning av propositionen nr 139 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning i syfte att i god tid före nästa års riksdag kunna framlägga förslag till planering och organisation av yrkesutbildningen för bilbranschens del, avsedd att bekostas av bilaccismedel,

dels de båda likalydande motionerna I: 488 och II: 601 av herr *Arrhén* och fröken *Karlsson*, i vilka hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte snarast uppdraga åt särskilda sakkunniga att utarbeta ett avlöningsreglemente för lärare vid lokala och centrala yrkesskolor samt riksskolor,

dels de båda likalydande motionerna I: 489 och II: 605 av fru *Hamrin-Thorell* m. fl. och fru *Andrén* m. fl.,

dels de båda likalydande motionerna I: 490 och II: 603 av herr *Bergvall* m. fl. och herr *Ohlin* m. fl., i vilka hemställts, att riksdagen med ändring av vad Kungl. Maj:t föreslagit i proposition nr 139 måtte besluta,

att till bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor för budgetåret 1955/56 skulle anvisas ett förslagsanslag av 11 miljoner kronor och att statsbidrag på det sätt 1952 års yrkesutbildnings-sakkunniga föreslagit skulle medges till byggnader vid lokala yrkesskolor på samma sätt som vid centrala verkstadsskolor samt

att bidraget till hantverksmästare för lärlingsutbildning skulle ökas från nu utgående 900 till 2 500 kronor och att antalet bidrag skulle ökas till 1 000 för nästa budgetår,

dels de båda likalydande motionerna I: 491 och II: 604 av herr *Sunne* m. fl. och herr *Nygren* m. fl.,

dels motionen II: 600 av herr *Holmberg* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte besluta,

att åtgärder skulle vidtagas för att förverkliga den i propositionen nr 139 föreslagna utbyggnaden av yrkesundervisningen på fem år,

att statsbidrag för anordnande av yrkesundervisning skulle utgå i enlighet med förslag av 1952 års yrkesutbildnings-sakkunniga,

att undervisningstiden vid yrkesskolor skulle fastställas till högst 40 timmar i veckan samt

Ang. utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.

att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om snabbutredning och förslag i syfte att bereda eleverna vid kommunala och statliga yrkesskolor ersättning motsvarande den som utginge enligt industriens lärlingsavtal och att därvid även frågan om företagets medverkan vid finansieringen måtte beaktas,

dels ock motionen II: 602 av herr *Widén* m. fl.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt,

I.

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna II: 600 samt I: 486 och II: 606, samtliga motioner såvitt här vore i fråga, godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 25 februari 1955 förordade riktlinjer och normer för yrkesutbildningens utbyggnad;

b) att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 487 och II: 607 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta undersöka förutsättningarna för anordnande av en av bilaccismedel eller eventuellt bilskattemedel bekostad tillfällig utbildning av motormekaniker samt att Kungl. Maj:t ville för 1956 års riksdag framlägga de förslag rörande planering och organisation av en dylik utbildning, vartill nämnda undersökning kunde ge anledning;

c) att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 316 och II: 304 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört angående utredning rörande yrkesutbildningen inom jordbruks-, skogs- och fiskerinäringarna;

II.

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna II: 600 samt I: 486 och II: 606, samtliga motioner såvitt här vore i fråga, godkänna av departementschefen förordade riktlinjer och normer för yrkesskolans arbetsformer;

b) att motionerna I: 489 och II: 605 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

c) att motionerna I: 491 och II: 604, såvitt gällde fortsatt utredning angående en statlig övningskola för yrkesläro-utbildning, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

d) att motionen II: 602 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att riksdagen måtte godkänna av departementschefen förordade riktlinjer och normer för dels samarbetet mellan yrkesskola och näringsliv, dels ock yrkesutbildningens ledning och administration;

IV.

a) att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna II: 600, I: 490 och II: 603 samt I: 491 och II: 604, samtliga motioner såvitt här vore i fråga, godkänna av utskottet förordade ändrade grunder för statsbidrag till lärlingsutbildning hos hantverksmästare;

b) att riksdagen måtte, i anledning av motionerna II: 600, I: 490 och II: 603 samt I: 491 och II: 604, samtliga motioner såvitt här vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört angående en differentiering av statsbidraget till lärlingsutbildning hos hantverksmästare;

c) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna II: 600, I: 490 och II: 603 samt I: 486 och II: 606, samtliga motioner såvitt här vore i fråga, godkänna av departementschefen i övrigt förordade ändrade grunder för statens bidrag till yrkesutbildningen;

d) att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 575, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört angående statsbidrag till byggnader för lokala yrkesskolor;

e) att motionerna I: 488 och II: 601 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

f) att motionerna II: 600 samt I: 486 och II: 606, såvitt gällde utredning angående studiehjälp åt elever vid yrkesskolor, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

Ang. utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.

V. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de av besluten under I a, II a, III samt IV a och c föranledda författningsföreskrifterna och övriga erforderliga bestämmelser;

VI. att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1955/56, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för överstyrelsen för yrkesutbildning, som föranledes av vad departementschefen förordat;

b) godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för överstyrelsen för yrkesutbildning, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1955/56;

c) till Överstyrelsen för yrkesutbildning: Avlöningar för budgetåret 1955/56 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 348 000 kronor;

VII. att riksdagen måtte för budgetåret 1955/56 under åttonde huvudtiteln anvisa

a) till Överstyrelsen för yrkesutbildning: Omkostnader ett förslagsanslag av 173 500 kronor;

b) till Överstyrelsen för yrkesutbildning: Yrkespedagogisk reformverksamhet ett reservationsanslag av 100 000 kronor;

c) till Bidrag till driften av centrala yrkesskolor ett förslagsanslag av 9 000 000 kronor;

d) till Bidrag till driften av lokala yrkesskolor ett förslagsanslag av 29 800 000 kronor;

VIII. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 490 och II: 603, såvitt här vore i fråga, till Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor för budgetåret 1955/56 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 7 700 000 kronor;

IX. att riksdagen måtte för budgetåret 1955/56 under åttonde huvudtiteln anvisa

a) till Kurs för utbildning av sysselsättnings- och arbetsterapeuter ett reservationsanslag av 57 000 kronor;

b) till Studiebidrag och stipendier åt elever vid yrkesskolor ett förslagsanslag av 7 000 000 kronor;

c) till Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen ett reservationsanslag av 532 000 kronor;

X. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 491 och II: 604, såvitt här vore i fråga, till Främjande av praktisk lärlingsutbildning hos hantverksmästare för budgetåret 1955/56 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 350 000 kronor.

Reservationer hade anförts

1) beträffande motionerna I: 487 och II: 607

a) av herrar *Arrhén* och *Cassel*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I b hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 487 och II: 607 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta undersöka förutsättningarna för anordnande av en av bilaccismedel bekostad tillfällig utbildning av motormekaniker samt att Kungl. Maj:t ville för 1956 års riksdag framlägga de förslag rörande planering och organisation av en dylik utbildning, vartill nämnda undersökning kunde ge anledning;

b) av herrar *Karl Andersson*, *Gustaf Karlsson*, *Ohlson*, *Axel Andersson*, *Jacobsson*, *Skoglund* i Doverstorp, *Malmberg* i Skövde, *Bergström*, *Andersson* i Malmö, *Svensson* i Ljungskile, *Widén* och *Onsjö* samt fröken *Vinge*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade avfattning, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under I b hemställa, att motionerna I: 487 och II: 607 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

c) av herr *Hesselbom*, som dock ej antytt sin mening;

2) av herrar *Arrhén*, *Skoglund* i Doverstorp och *Cassel*, vilka beträffande frågan om byggnadsbidrag till lokala yr-

Ang. utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.

kesskolor ansett, att utskottets yttrande i hithörande delar bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under IV d hemställa, att motionen II: 575 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

3) av herrar *Ohlon, Axel Andersson, Jacobsson, Malmborg* i Skövde, *Svensson* i Ljungskile och *Widén* samt fröken *Vinge*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till de i motionerna II: 600, I: 490 och II: 603 samt I: 486 och II: 606 framställda yrkandena om statsbidrag till byggnader för lokala yrkesskolor, samt i enlighet därmed ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, och att utskottet bort under IV c och d samt VIII hemställa,

IV c) att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionen II: 600 ävensom med bifall till motionerna I: 490 och II: 603 samt I: 486 och II: 606, samtliga motioner såvitt här vore i fråga, godkänna av reservanterna i övrigt förordade ändrade grunder för statens bidrag till yrkesutbildningen;

IV d) att motionen II: 575 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

VIII. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 490 och II: 603, såvitt här vore i fråga, till Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor för budgetåret 1955/56 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 11 000 000 kronor.

Herr ANDERSSON, KARL, (s):

Herr talman! I första punkten av detta utlåtande har utskottet tillstyrkt ett par motioner och föreslagit, att riksdagen måtte i anledning av motionerna »i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t låter undersöka förutsättningarna för anordnande av en av bilaccismedel eller eventuellt bilskattemedel bekostad tillfällig utbildning av motormekaniker» och att Kungl. Maj:t för nästa års riksdag framlägger förslag om dylik utbildning.

Detta utskottets förslag är ganska anmärkningsvärt. Beslutet har också fattats med en mycket knapp majoritet. Mot beslutet har reserverat sig inte mindre än tretton av utskottets ledamöter, däribland utskottets ordförande.

När det gäller bilskattemedlen finns det specialstat. Den är enligt riksdagens beslut avsedd att täcka kostnaderna för vägväsendet. Det finns också en särskild fond, automobilskattemedelsfonden, dit eventuella överskott av bilskattemedel skall föras. För dagen har det uppstått vissa överskott i fonden. Det har inte varit möjligt att konsumera alla inflytande medel, särskilt som det influtit större belopp i bilskatter än man hade räknat med. Dessutom har ju tillkommit den i år beslutade bilaccisen. Denna väntas fram till årsskiftet ge i runt tal 100 miljoner kronor, vilket belopp också skall tillföras automobilskattemedelsfonden. Varje gång riksdagen har beslutat höjningar i bilskatterna och bensinskatte-terna och senast i år när riksdagen beslöt att införa bilaccisen har riksdagen understrukit, att fondens medel skall oavkortade gå till vägarna.

Med anledning av väckta motioner föreslår nu statsutskottet, att Kungl. Maj:t skall ta av bilskattemedel för att ordna en kurs. Denna skulle avse utbildning av motormekaniker och avhjälpa den brist på sådana, som föreligger. Men i fråga om yrkesutbildning föreligger ett behov på en mängd olika områden. Inte bara på detta lilla speciella område, utan på nästan alla områden föreligger brist på kvalificerad, yrkesutbildad arbetskraft.

Här är det alltså inte fråga om utbildningen i och för sig. Vi tvistar inte om att där finns ett behov att fylla. Här är det i stället fråga om principen: skall man använda bilskattemedel också för undervisning? Skall man med andra ord börja att nagga bilskattemedlen i kanten på detta sätt för andra nyttiga ändamål än de avsedda? Var skall man då sluta? Skall man börja med motormontörer och kanske fortsätta med andra yrken och områden? Jag föreställer mig att ecklesiastikdepartementet har mycket stora

Ang. utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.

penningbehov i fråga om yrkesutbildning och säkerligen skulle kunna använda rätt stora belopp av bilskattemedlen, om det finge riksdagens tillstånd härtill.

Jag måste emellertid hävda, att när riksdagen inte en gång utan upprepade gånger tydligt har sagt ifrån att bilskattemedlen skall användas för sitt syfte, så skall de inte användas i budgeten till vad som helst. Under sådana förhållanden kan riksdagen icke heller gärna biträda ett sådant förslag som detta. Det får ju ändå vara någon respekt för riksdagens beslut även hos riksdagen själv. Man kan inte besluta på ett sätt en gång i mars månad och på ett annat sätt i maj månad. Det får vara någon konsekvens i besluten.

Vi samtliga, som sitter i statsutskottets fjärde avdelning, har måst reservera oss mot ett dylikt uttalande från riksdagens sida. Vi har hela tiden slagit vakt om och hävdat att bilskattemedlen skall komma vägarna till godo. Det finns en femårsplan upprättad, där man räknar med att ta i användning för vägbyggnader och andra vägbehov de medel, som under denna femårsperiod flyter in. Även om det skulle uppstå ett överskott under vissa år, får vi räkna med att det kan komma andra år, då vi kan behöva att ta överskotten i anspråk för deras ursprungliga ändamål.

Utskottet har i sin motivering sagt att det här gäller mycket vitala och stora intressen; här kan det bli fråga om en nationalekonomisk förlust, om man inte får fram de motormekaniker det här gäller. Jag skall inte säga någonting emot detta, men är det på det sättet, att det här kan uppstå en förlust för hela samhället, är det ju ännu mera orimligt att ta medel ur dessa speciella fonder för att avhjälpa denna förlust.

När bilskatterna har höjts har de skattskyldiga vanligtvis låtit sig nöja med förklaringen, att om pengarna används till vägarna, så får det gå för sig. Skulle vi däremot komma in på den linjen, att vi använder bilskattemedlen också för vilka som helst andra ändamål, är jag rädd för att det kommer att uppstå en strid i automobilskattefrågan, som jag

inte tror blir till nytta, allra minst för vårt vägväsende.

Jag ber åtminstone dem som är här närvarande och som har tid att lyssna till denna debatt att tänka på denna principfråga och inte här ta ett steg, som går emot vad riksdagen under en lång följd av år tidigare har beslutat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den i utlåtandet under denna punkt fogade reservationen, vilken avser punkten I b.

Herr ARRHËN (h):

Herr talman! Jag vill till en början uttala min tillfredsställelse över att denna proposition nu har passerat utskottets stadiet och föreligger här i kammaren för beslut. Den rör åtgärder, som vi av olika anledningar länge har väntat på, och det är, som sagt, högst tillfredsställande och löftesrikt, att denna proposition nu har kommit så långt att den skall föras ut i livet. Den har betydelse inte bara för enhetsskolan och den verksamhet, som den så småningom avser att utöva, utan även för sammanhang vid sidan om denna skolform.

Det utmärkande för de reservationer, som här föreligger, är också, att de mera är av principiell natur och alltså icke i vanlig mening ställer sig avvisande till de olika förslag, som har framförts i propositionen.

För mitt vidkommande gäller det först den fråga, som herr Karl Andersson var inne på nyss, nämligen varifrån medlen till kurser för motormekaniker skall tas. Herr Andersson avvisade bestämt tanken att ta dem ur automobilskattemedelsfonden med den motivering, som han nyss framförde från talarstolen.

Jag vet inte, om det resonemanget i alla väder är bärkraftigt, men jag skulle åtminstone kunna sträcka mig så långt som till att säga, att det är värt beaktande. Man kan dock inte komma ifrån, att kommunikationsfrågorna på ett synnerligen intimt sätt beröres av dessa kurser. Därför skulle man väl kunna ifrågasätta, huruvida det inte vore i överensstämmelse med praktiska krav och syn-

Ang. utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.

punkter, att man låte pengarna komma ifrån våra vägar, som även dessa kurser är avsedda att tjäna.

Vi har haft den uppfattningen, att dessa kurser bör vara av i allra högsta grad tillfällig natur och icke får på något sätt permanentas. Därför har vi velat låta kostnaderna bestridas från bilaccismedlen. Det kan visserligen hävdas att både bilaccismedel och bilskattemedel samlas i den fond, som det här talats om, att de alltså hamnar i samma pott. Men om man bestämmer, att kostnaderna skall täckas av medel från den tillfälliga bilaccisen, har man större garantier för att kursen skall bli tillfällig och inte permanent.

Jag måste tillägga, att jag kanske inte fäster så stor vikt vid den distinktion, som på detta sätt har gjorts i skrivningen här. Den har gjorts mera av principiella skäl.

Det finns emellertid också, herr talman, en annan reservation, som kommer in på andra ting, även de av principiell innebörd. Det gäller frågan om investeringsbidrag och driftsbidrag. Det är både en principiell fråga och en fråga, som ifrån även andra utgångspunkter intresserar åtskilliga här i landet, som är verk samma i kommunernas tjänst, vare sig man därmed avser landstingskommuner eller primärkommuner.

Vår inställning här präglas av ett speciellt betraktelsesätt. Vi har till en början verkligen tagit Kungl. Maj:t på allvar, vilket man ju från oppositionshåll ibland har svårt att göra. Vi har utgått ifrån att innan propositionen i denna fråga skrevs — låt mig säga i statsrådsberedningen — anvisades vederbörande statsråd, i detta fall givetvis ecklesiastikministern, en viss ekonomisk ram, inom vilken han skulle hålla sig. Den ramen understiger med 56 miljoner det förslag, som de sakkunniga har arbetat med, då de samtidigt laborerade med investeringsbidraget. Herr statsrådet har tydligen här ställts inför ett val: hur skall jag göra? Skall jag till de lokala skolorna ge relativt höga driftsbidrag och inga investeringsbidrag, eller skall jag ge dåliga investeringsbidrag och dåliga driftsbi-

drag? Hans slutsats har blivit att hellre ge bra driftsbidrag och slopa investeringsbidraget. Detta har alltså skett under tvånget att hålla sig inom en uppgiven ekonomisk ram.

Jag är fullt medveten om att det kan finnas olika meningar om denna sak, men jag undrar ändå, om inte kommunerna i det långa loppet är mest betjänta av att få de bättre driftsbidragen, även om det just nu kan svida att investeringsbidraget har slopats.

Jag minns att vi vid ungefär denna tid i fjol i denna kammare, liksom i medkammaren, förde en stor debatt under intensivt intresse från kammarledamöternas sida rörande fördelningen av kostnaderna mellan kommunerna och staten för samhällets sjukvårdande uppgifter. Jag erinrar mig från vad jag hörde av den debatten i andra kammaren, att herr Fast, som är ordförande i Svenska landstingsförbundet, underströk, att han, när det kom till kritan, var mest intresserad av driftsbidraget. Jag har fått den lilla misstanken, att man möjligen på det förberedande stadiet har konfererat med herr Fast om dessa frågor och att därför statsrådet kommit till det resultat, som här föreligger.

Med detta resonemang kommer jag i den originella belägenheten, att jag som reservant tillstyrker Kungl. Maj:ts proposition. Det är alltså anledningen till, herr talman, att jag här får yrka bifall till reservation 2), liksom jag också, med den motivering jag tidigare givit i mitt anförande, yrkar bifall till reservation 1 a).

Herr NORLING (k):

Herr talman! I andra kammaren har herr Holmberg m. fl. väckt en motion med yrkande om vissa ändringar i Kungl. Maj:ts proposition. Jag ber nu att med några ord få motivera de yrkanden som framstälts i motionen.

Motionärerna hemställer bl. a. att utbyggnaden av yrkesundervisningen skall ske i snabbare takt än som föreslås i propositionen, som utgår ifrån att yrkesskolväsendet skall fördubblas på om-

Ang. utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.

kring 15 år. Enligt befolkningsstatistiken kommer det antal ungdomar, som behöver erhålla yrkesundervisning, att öka med 40 procent under de närmaste åren. Mot den bakgrunden kan det inte vara rimligt att räkna med en så lång tid som 15 år för yrkesundervisningens utbyggnad. I motionen föreslås därför, att man över hela landet skall följa Stockholms exempel och försöka få till stånd en fördubbling av antalet elever i yrkesundervisningen på fem år i stället för på 15 år. Även med en sådan målsättning kommer det ju att dröja mycket länge, innan ens hälften av de ungdomar, som behöver få yrkesutbildning, kan erhålla sådana.

Utskottet förklarar att en koncentration av utbyggnaden till fem år skulle ligga utanför möjligheternas gräns. Därjämte befarar utskottet att det vid en så snabbt genomförd utbyggnad av utbildningen skulle bli svårt att placera de yrkesutbildade. Jag tror för min del att det just med nu rådande förhållanden inom våra industrier skulle vara mycket lämpligt att snabbt söka utbilda ungdomar till yrkesarbetare. Under de senaste åren har man mest fått fram tempoarbetare, varför det nu finns ett uppenbart behov av yrkesarbetare.

I motionen föreslås vidare att arbetsveckan vid yrkesskolorna skall fastställas till 40 timmar. Utskottet för sin del föreslår 45 timmars arbetsvecka. När regeringen nu har tillsatt en utredning, som tar sikte på införande av 40 timmars arbetsvecka, är det enligt vår mening ett berättigat krav, att dessa skolelever redan under sin undervisningstid kommer i åtnjutande av 40-timmarsvecka. Utskottet anför visserligen, att om det blir aktuellt med en allmän arbetstidsförkortning, bör en motsvarande avkortning av arbetsveckan i yrkesskolan självfallet ske. Motionärerna anser att den saken bör genomföras redan nu.

Frågan om bestämmelserna för studiebidrag och stipendier var uppe redan förra året. Jag underströk då att dessa studiebidrag och stipendier borde ökas så att ungdomarna i yrkesskolorna någorlunda kan klara sig på dem utan

att för sin försörjning behöva anlita hjälp av sina föräldrar. Motionärerna utgår ifrån att ersättningen till eleverna i yrkesskolorna skall utgå enligt motsvarande normer som stipuleras i lärlingsavtalen. Om en yngling, som vill skaffa sig yrkesutbildning, inte kan få sådan inom en industri, utan måste anlita yrkesskolorna, måste hans föräldrar nu göra stora uppoffringar för att ynglingen skall kunna utbilda sig till yrkesarbetare. Motionärerna vill förbättra förhållandena på den punkten.

I motionen beröres även frågan om statsbidragen till yrkesutbildningen. Enligt hittillsvarande ordning har staten svarat blott för en del av dessa kostnader. Primärkommunerna och landstingen har ålagts stora utgifter som rätteligen bör betalas av staten. Motionärerna yrkar därför att staten skall svara för samtliga kostnader för yrkesutbildningen.

Herr talman! Med det sagda ber jag att under punkten I. a) få yrka bifall till motionen II: 600. Jag hemställer även i övrigt om bifall till yrkandena i denna motion, i den mån den berörs under följande punkter i utskottets hemställan.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! I slutet av 1930-talet satt jag fyra år i medkammaren. Vi hade där nöjet att bland ledamöterna ha en folkpartistisk kyrkoherde som var en ur många synpunkter mycket märklig man. En gång hade vi folkpensionsfrågan uppe till debatt. Denne kyrkoherde brukade mycket sällan yttra sig i kammaren, men vid det tillfället begärde han ordet och sade, att han gratulerade socialminister Möller till att ha blivit den Högstes redskap att framlägga denna för de gamla så viktiga proposition. Med en lätt travestering på detta skulle jag vilja gratulera statsrådet Persson till att ha lagt fram denna proposition, som jag tror kommer att få den allra största betydelse i framtiden. Jag är övertygad om att när vi kan föra ut den i det praktiska livet, skall det visa sig att det är ett förslag i positiv riktning, som inte kommer att bli

Ang. utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.

ett tärande utan i mycket hög grad ett närande förslag.

Detta är en mycket stor fråga. Det är därför inte märkvärdigt att olika meningar uppkommit på en del punkter. Vissa detaljer bör dock inte få skymma det väsentliga, utan vi måste tillmätta frågan i dess helhet den vikt, som den är förtjänt av. Det finns skönhetsfläckar i propositionen. De har berörts här i någon mån. Jag tror dock att de är av sådan art, att man skall kunna få bort dem.

Det viktiga är ju att man förutsätter en fördubbling av vårt yrkesskolväsende under de närmaste femton åren. Som vi nyss hörde av herr Norling, talade han i enlighet med sin motion om att man på fem år borde försöka åstadkomma samma resultat. Utskottet har gentemot det skrivit, att vi tror att det är ett verklighetsfrämmande förslag. Jag är också av den meningen, ehuru jag inte skulle ha någonting emot en dylik utbyggnadstakt. Det är dock inte möjligt. Det finns också motioner om att man borde utbygga yrkesskolväsendet på tio år. Vi tror att icke ens detta är möjligt. Av flera olika skäl behöver vi nämligen ha tid till vårt förfogande. Vi behöver lärare, vi behöver pengar, och vi behöver någonting som kanske är ännu viktigare, nämligen den välvilliga inställning till detta problem som vi många gånger saknar, kanske framför allt ute i landskommunerna. Men ingen regel är utan undantag. De sakkunniga har nämligen framför allt försökt att nå den punkt på yrkesutbildningens område, dit man redan nu hunnit inom Stockholms stad och inom Norrbottens län, egendomligt nog.

Stockholms stad är en stor föregångare på detta område. De män och kvinnor, som här i Stockholm burit den tunga bördan och ansvaret för yrkesutbildningen, är verkligen värda en honnör för sitt arbete. Detsamma gäller vederbörande uppe i Norrbotten, ty där har man hunnit väsentligt längre på detta område än i de flesta andra län. Det mål, som nu uppsatts, är att vi över hela landet skall komma fram till ungefär

samma antal yrkesutbildade personer per 10 000 invånare, som man gjort i Stockholm. Det är framtidsmålet. Men hur skall vi då komma dit? Det är många problem, som måste lösas, innan vi når det resultatet. Icke minst fordras en omställning i tänkandet hos kommunalmännen ute i de olika landskommunerna. Jag tror att när det gäller att få tillstånd en yrkesskola i en landskommun, är det flera synpunkter att ta hänsyn till. Det har ju varit så hittills, att man haft styrelser som arbetat för den teoretiska skolan, kanske särskilt för den obligatoriska folkskolan, under det att yrkesskolans bekymmer fått komma i andra hand. De har överlämnats åt några intresserade, som utan direkt kontakt med kommunen fått försöka starta dessa skolor.

De resultat, som man nu eftersträvar, är av den storleksordningen, att alla goda krafter, som vill vara med i detta stora arbete, måste mobiliseras. Glädjande nog har de sakkunnigas förslag tillstyrkts av praktiskt taget alla remissinstanser. Det lovar ju gott för framtiden. Men förslagen skall också omsättas i praktiken, och det är där bekymren kommer. Det är inte bara pengar som skall anskaffas, utan det är många andra problem som också skall lösas. Jag vet att statsrådet själv är mycket intresserad av dessa frågor, vilket också framgår av propositionen. Jag vet att han önskar, att man hade kunnat klara programmet på kortare tid än som föreslås i propositionen, och jag vet att han egentligen velat kunna anvisa mera pengar än han föreslagit, men han måste se till realiteterna, vilket ju också är nödvändigt.

Den skönhetsfläck, som jag anser finns här är att departementschefen inte ansett sig kunna ge byggnadsbidrag till lokala yrkesskolor. Staten ger goda bidrag till landstingens centrala verkstadsskolor, men Kungl. Maj:t har nu inte ansett sig kunna ge byggnadsbidrag till de lokala yrkesskolorna. Det är en sak som jag måste säga är av en väsentlig betydelse. Under utredningens gång framhöll de sakkunniga ideligen, att vi måste

Ang. utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.

se till att yrkesutbildningen får samma goda anseende, som den teoretiska utbildningen redan har, och det har man varit överens om. Men då måste man också se till, att våra yrkesutbildningsanstalter inte skall behöva överta den teoretiska skolans gamla, uttjänta och undermåliga skollokaler, undermåliga verktyg o. s. v. Blir detta följden av kommunernas svaga ekonomiska underlag — jag tänker närmast på landskommunerna — kommer vi, såvitt jag kan förstå, aldrig att kunna förverkliga kungstanken om full jämställdhet mellan den teoretiska undervisningen och yrkesundervisningen.

Till detta kommer en annan omständighet. De sakkunniga är överens om att det behövs ett ganska stort befolkningsunderlag för en någorlunda fullständig yrkesutbildning, exempelvis med åtta eller tio avdelningar, som ger våra ungdomar vissa möjligheter att välja bana. Detta gör att man för landsbygdens del måste tänka sig att kommunerna går tillsammans i regionförbund för yrkesutbildningen. Nu har dessa landskommuner i regel svag ekonomi, och om de inte får några statsbidrag till byggnader, blir det säkerligen mycket svårt för dem att komma i gång med denna sak — och det var ju inte så vi önskade att det skulle bli. Just för landskommunerna är det av fundamental betydelse, att de får ett sådant statsbidrag att de kan starta en yrkesutbildning.

Herr Arrhén anser att ett gott driftsbidrag i detta fall är att föredra. Jag skall inte säga någonting om den tankegången, ehuru det kanske inte skulle vara nödvändigt att ställa bidragsformerna mot varandra. Vi skall komma ihåg att landstingens centrala verkstadsskolor får såväl ett gott driftsbidrag som byggnadsbidrag, och de sakkunniga hade föreslagit att kommunerna skulle få samma bidrag som landstingens centrala verkstadsskolor; därför tycker jag inte att man behöver ställa dessa bidrag i motsättning till varandra. Men det torde vara fullständigt uppenbart, att frånvaron av byggnadsbidrag gör det mycket svårt för många kommuner att

få till stånd denna utbildning. Min uppfattning är, att man börjar i fel ände, om man försöker använda uttjänta skollokaler; då lär yrkesutbildningen knappast kunna vinna det förtroende och den uppskattning som man så gärna önskar den.

I en motion föreslås bidrag från bilaccisfonden för utbildning av bilmekaniker. Utskottet har på den punkten skrivit försiktigt, och det har flera orsaker. Vi är fullt medvetna om att det behövs ett mycket stort antal väl utbildade bilmekaniker. Det borde inte få vara så, att vem som helst kan öppna en bilverkstad och ta emot dyrbara fordon för behandling utan att någon människa har möjlighet att kontrollera, om vederbörande kan sin sak eller inte, och förhållandet är detsamma med de anställda. Bilar är alltför dyrbara fordon för att lämnas i händerna på folk som ibland inte har den yrkesutbildning de borde ha, när de åtar sig uppgifter av detta slag. Det råder brist på utbildat folk inom detta område, och jag tror att det behövs både mer utbildningsmöjligheter och bättre kontroll.

För egen del är jag inte övertygad om att problemet kan lösas på de vägar som anvisas i motionen. Det kan t. ex. inte vara lämpligt att här i Stockholm ordna en stor riksskola för ändamålet, när det visat sig utomordentligt lätt att ordna sådana utbildningsavdelningar ute i länen; man behöver inte denna starka centralisering för att komma till rätta med problemet.

Utskottet har sett frågan på följande sätt. Här är det frågan om ganska mycket pengar, och om riksdagen anser denna detalj i den stora yrkesundervisningen vara av sådan betydelse, att bilaccis- eller bilskattemedel bör användas för ändamålet, då må det gärna ske. Men själva undervisningen kan enligt vår mening mycket väl förläggas till de olika landstingens centrala verkstadsskolor och kommunernas lokala yrkesskolor. Man når samma goda resultat, vilken väg man än följer. Utskottet skriver mycket försiktigt och förordar »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att

Ang. utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.

Kungl. Maj:t låter undersöka förutsättningarna för anordnande av en av bilaccismedel eller eventuellt bilskattemedel bekostad tillfällig utbildning av motormekaniker» — vi har med avsikt skrivit motormekaniker, ty här är det ju inte bara fråga om bilar, utan också om traktorer och en mängd andra maskiner — »samt att Kungl. Maj:t för 1956 års riksdag framlägger de förslag rörande planering och organisation av en dylik utbildning, vartill nämnda undersökning må ge anledning». Vi tycker för vår del att detta är mycket försiktigt skrivet; riksdagen borde ju knappast kunna ha någonting emot om Kungl. Maj:t kan lägga fram ett genomförbart förslag.

Min vän herr Karl Andersson vänder sig mot denna motion, och jag förstår hans tankegång; han menar att bilskattemedel inte skall användas för ändamål av detta slag, utan för vägarna. Naturligtvis kan man anlägga sådana synpunkter, men för bilägarna är det väl ändå minst lika viktigt att de kan få en god service för sina bilar som att det blir goda vägar. Bägge sakerna är ju nödvändiga, det ena behöver inte förskjuta det andra. Skulle Kungl. Maj:t komma till det resultatet, att detta är en lämplig linje, har jag för min del ingenting emot det. Men jag må säga, att jag tvivlar starkt på att det är så lätt att hitta någon annan framkomlig väg än att de nuvarande yrkesskolorna av olika slag får bidrag att anordna dessa kurser.

Det är många problem man har att brottas med, när en yrkesutbildning av detta slag skall genomföras i praktiken. Alldeles nyss nämndes något om arbetstimmarnas antal, veckotimmarnas antal o. s. v. På denna punkt har vi varit fullt överens med de sakkunniga om att det måste ske en anpassning. Om det sker växelundervisning inom näringslivet, kan man inte ha väsentligt kortare arbetstid för dessa växelundervisade elever än man har på arbetsplatsen, utan man måste ta hänsyn till detta. Om det skulle bli en allmän arbetstidsförkortning, är det uppenbart att även dessa elever bör få en motsvarande sådan. Vi tror inte, att detta tillhör de största problemen i detta sammanhang.

Det har också ansetts att en statlig övningsskola borde inrättas. Den frågan var också de sakkunniga inne på, och vi tror att det så småningom behövs inte bara en, utan flera sådana skolor. Problemet är bara, om det är lämpligt att lägga dessa övningar till redan befintliga skolor eller om man skall skapa nya för ändamålet.

En annan sak har också varit avgörande vid ställningstagandet till denna fråga — det gäller, hur vi skall få lärare till dessa skolor. Det krävs ju att dessa lärare skall ha varit ute på arbetsfältet under rätt många år, innan de får sin pedagogiska kurs, som ju är av mycket stor betydelse just för dessa personer.

En viktig detalj i det stora sammanhanget är också lärlingsutbildningen hos hantverkarna. I det avseendet har statsutskottet i någon mån förbättrat Kungl. Maj:ts förslag. Redan nu är det många som söker sig den vägen, och vi tror därför att det är nödvändigt att man ökar antalet sådana lärlingsplatser. Vi har också framhållit att just denna utbildning för staten är den billigaste utbildning man kan tänka sig. Kostnaderna blir ju bara ungefär en tredjedel mot om vederbörande elever får skolutbildning.

Ute i länen, i städerna och landsortskommunerna, resoneras nu ganska mycket om denna yrkesutbildning och den ställs — och det med rätta — i samband med enhetsskolan. Enhetsskolans 9 y bör ju vara inkörsporten till den yrkesutbildning, som vi här talar om. När en kommun eller en region av kommuner skall försöka ordna undervisningen inom 9 y i enhetsskolan, bör man emellertid ha klart för sig, att om man ämnar gå in för en fortsatt utbildning, måste man också ordna den detaljen. I och med att riksdagen genom 1950 års beslut lovade de ungdomar, som hade gått igenom 9 y, att, om de så önskade, kunna få en fortsatt utbildning, har riksdagen givit ett löfte, som jag tycker det bör vara en ära för riksdagen att också kunna infria. Vill man infria det, måste man bygga ut yrkesutbildningen ungefär efter de grundlinjer, som Kungl. Maj:t här har föreslagit. Men man måste också hjälpa kommunerna, så att de kan infria

Ang. utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.

löftet i praktisk verksamhet. Och det är ju det, som är det stora problemet. I flera landsting finns inte någon central verkstadsskola. I en del finns det en, i några två och i ett eller två finns det tre sådana skolor. Det är en droppe i havet men vad som behövs för att ge den utbildning, som vi önskar för våra ungdomar.

Här gäller det alltså att gå fram på två linjer, den ena är en utbyggnad av landstingens centrala verkstadsskolor, den andra är en nybyggnad och naturligtvis i vissa fall utbyggnad av kommunernas lokala yrkesskolor. Därför måste vi sätta in all vår kraft för att komma så lång som möjligt på detta område. Vi svenskar kanske gärna vill skryta en del över våra olika förhållanden här i landet, men jag tror att vad det gäller yrkesutbildningen har vi inte särskilt mycket att skryta med, trots att det under de senaste tio åren har blivit en väsentlig förbättring i jämförelse med de förhållanden, som rådde tidigare.

I detta ärende finns ett par reservationer, som jag måste säga att jag har litet svårt att förstå. Det gäller framför allt en. Herrar Arrhén och Cassel anser, att man inte skall anlita bilskattemedel för den särskilda utbildningen men väl bilaccismedel. Jag tror att den frågan är av så underordnad betydelse i detta sammanhang, att det inte har någon nämnvärd inverkan vad som än skrivs i det fallet. Bilskattemedel och bilaccismedel blir ju, om det gäller en engångsföreteelse, ungefär samma sak.

Vidare föreligger den reservation, som herr Karl Andersson berörde och beträffande vilken jag redan yttrat mig.

I reservationen nr 2) anser herrar Arrhén, Skoglund och Cassel att det inte skall utgå något byggnadsbidrag till kommunerna till lokala yrkesskolor. Om man redan nu därvidlag tänkt sig ett bidrag, skulle man i stället reducerat driftsbidraget. Jag är mycket förvånad över den reservationen, ty bland de sakkunniga i utredningen har suttit flera högermän och flera företrädare för industrien, och de har varit fullständigt överens med de övriga sakkunniga om

att det behövs byggnadsbidrag till kommunerna, om vi skall få till stånd den yrkesutbildning, som vi alla så gärna önskar se genomförd. Reservationen kom, måste jag säga, därför som en liten chock för mig, då jag trodde att man även på det hållet var överens med oss övriga.

Visst kan man säga, att driftsbidraget är en viktigare sak, men då måste man se till, att man i varje fall kommer i gång. Har man inte möjlighet till det, får man inte något driftsbidrag. Då har man förlorat båda sakerna, och det var väl inte dit man ville komma.

Vidare har vi reservationen nr 3) av herr Ohlon m. fl. Reservanterna anser att man redan nu bör anslå i runt tal 3,5 miljoner kronor till dessa byggnadsbidrag. Som en av de sakkunniga är jag naturligtvis mycket glad över den reservationen, och jag skulle ha varit ännu mera glad, om reservanterna hade kunnat ge anvisning om var vi skall ta pengarna. Det är ju en ganska viktig detalj i ett sådant sammanhang. Jag vill starkt poängtera, att vad som behövs är hjälp till kommunerna och regioner av kommuner, så att de kan komma i gång. Statsutskottets majoritet har också starkt understrukt detta, då utskottet föreslår en skrivelse till Kungl. Maj:t för att vi, så fort ske kan, skall kunna få ett förslag till riksdagen om byggnadsbidrag till dessa, som jag tycker, mycket viktiga skolor. Konkurrensen från utlandet hårdnar redan nu, och jag tror att det är nödvändigt för oss allesammans, att vi tänker på den detaljen i det här sammanhanget. Vi kommer att behöva väl yrkesutbildat folk för att kunna möta den konkurrensen och för att om möjligt även i fortsättningen kunna höja vårt västånd.

I denna kammar har det varit många diskussioner inte minst denna vinter om anslag till teoretiska undervisningsanstalter, och vi har ju varit överens om att vi behöver sådana anslag. Jag tror att vi kan säga detsamma om detta. Vi behöver nyskapa vår yrkesutbildning, och jag tror att Kungl. Maj:ts förslag, som i stort sett har tillstyrkts av statsutskot-

Ang. utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.

tet, blir inkörsporren till en ny era för den svenska yrkesutbildningen. Jag är övertygad om att vi allesamman i denna kammare vill ge våra ungdomar en god utbildning. Passar de för teoretisk utbildning, bör de gå den vägen, och passar de för en praktisk utbildning, bör de kunna få gå den vägen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr **ARRHÉN** (h) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av vad herr Näsström sade i slutet av sitt anförande med syftning på reservationen nr 2) förvånar det mig, att han ännu inte har uppmärksammat, att reservationen är liktydig med Kungl. Maj:ts proposition i berörda hänseenden. Vi har, när det gäller ståndpunktstagandet till investeringsbidrag respektive driftsbidrag, uttalat oss i samma riktning som herr Näsström här gjorde, när vi skriver: »Utskottet är medvetet om att åtgärden att lämna de lokala yrkesskolorna utan byggnadsbidrag för många kommuner kan medföra betungande konsekvenser. Med hänsyn härtill skulle utskottet för sin del gärna ha sett, att statsbidragssystemet utformats så, att byggnadsbidrag till de lokala yrkesskolorna hade kunnat utgå. Härvid förutsätter utskottet likväl, att övriga bidrag i motsvarande grad hade reducerats, så att totalkostnaderna för statsverket stannat inom den av Kungl. Maj:t föreslagna ramen.» I fortsättningen av yttrandet överlämnar vi reservanter åt framtiden att eventuellt göra de korrigeringar, som här kan befinnas nödiga. Vi konstaterar alltså helt kallt, att det här gäller 56 miljoner kronor, som Kungl. Maj:t uppenbarligen för närvarande inte har. Det är den ståndpunkt, som vi deklarerar i reservationen nr 2).

Innan herr Andersson i Rixö yttrar sig nästa gång, må det kanske även tillåtas mig att gentemot de synpunkter, som han anför, framhålla, att bilskattemedlen för några år sedan i viss utsträckning lades in i den allmänna budgeten. Vad säger herr Andersson om det,

när han så ivrigt hävdar — inte utan en viss rätt, som han sade i sitt förra anförande — att bilskattemedlen endast bör användas för vägarna?

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr **DOMÖ** (h):

Herr talman! Det är med glädje som man kan konstatera en mycket positiv inställning till en vidare utbyggnad av yrkesutbildningen. Detta kommer till uttryck i såväl propositionen och utskottsutlåtandet som även reservationerna.

Jag vill ett ögonblick anknyta till herr Näsströms yttrande nyss. Jag tror i likhet med honom, att anordnandet av en god yrkesutbildning blir den svåra punkten vid enhetsskolans genomförande, i varje fall då det gäller denna skolforms lyckliga genomförande på landsbygden. Kommunerna kommer att ställas inför synnerligen svåra problem, inte bara på grund av att en ny skolform skall införas utan även med hänsyn till den förändring i befolkningshänseende som nu pågår.

Jag vill därför allvarligt stryka under önskemålet, att kommunerna och de lokala krafterna på allt sätt stödes vid anordnande av yrkesutbildningsanstalter. För min del tror jag att det måste ske i form av bidrag både till anordnandet och till driften av anstalterna. Det är en så pass viktig sak, som vi här har framför oss, att vi inte får låta den skjutas undan av uppgifter, som i och för sig kan vara angelägna men som skulle hindra att medel anvisades till detta ändamål.

När det gäller att anordna yrkesutbildning, kurser eller dylikt, bör man inte försöka att hopa uppgifterna på de stora städerna, utan man bör utnyttja anordningarna ute i bygden på lämpligt sätt och samtidigt göra dem till en integrerande del i den yrkesutbildning, som man skall ge ungdomen i enhetsskolan.

Det är också viktigt att söka planlägga och samordna dessa saker i god tid. Jag skulle vilja framhålla angelägenheten

Ang. utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.

av att möjligheterna att anordna en ordentlig yrkesutbildning får en mera framträdande plats i de överläggningar och diskussioner, som äger rum om de nya skolformerna, än de hitintills haft. Jag tror också att det är nödvändigt att inte bara stanna vid att staten och kommunerna skall sörja för en god yrkesutbildning för vår ungdom, utan det är också nödvändigt att söka hitta former för näringslivets medverkan till en sådan utbildning. På ett berömvärt sätt har en hel del industrier redan nu gått in för att hjälpa till på detta område. Jag anser att det är högst angeläget att i tid söka ta upp resonemanger med företrädare för olika näringsgrupper, som därvidlag skulle kunna hjälpa till.

Om jag således kan instämma med herr Näsström och utskottet i stora drag, måste jag dock på en punkt anmäla en mycket bestämd gensaga. Det gäller här frågan om att använda bilskattemedel för att anordna tillfälliga kurser för motorskötartutbildning. På denna punkt vill jag helt och hållet instämma med herr Andersson i Rixö, och jag vill också instämma i hans yrkande om bifall till den med 1) b) betecknade reservationen. Både herr Andersson i Rixö och jag har varit med ganska länge och sett, hur svårt det har varit att hålla på den linjen, att bilskattemedel och dylikt — medel som kommer från avgifter på bilar — skall användas för sitt speciella ändamål. Man är därför vid ett sådant här tillfälle angelägen om att värna denna linje. Det har sannerligen, herr talman, alldeles tillräckligt mycket naggats i kanterna på de medel, som flyter in från avgifterna på bilar och som användes för både det ena och andra ändamålet. Det har ju ansetts, att medlen bör utnyttjas för uppgifter, som i varje fall anknyter till vägväsendet och någorlunda fyller det syfte, som medlen skulle användas till. Men här tycker jag att man kommer in på helt andra och alltför fria överväganden. Jag anser att man inte lättsinnigt bör umgås med sådana planer, såsom jag till min ledsnad måste konstatera att herr Arrhén gör. Det sägs ju att det-

ta skall vara en tillfällig anordning. Ja, detta sägs vara en tillfällig anordning, men sedan man väl är inne på den linjen lär det lätt bli en fortsättning och bundenhet vid att finansiera en mycket vidlyftig motorskötartutbildning med bilskattemedel.

Jag vill, herr talman, allvarligt varna för att gå denna väg, och jag hoppas att denna kammare skall vara lika klok som andra kammaren och på denna punkt bifalla reservationen.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Jag hade tänkt att med några få ord säga någonting om den med 3) betecknade reservationen. Till grund för denna ligger en rad motioner, i vilka yrkas om statsbidrag till byggnader för lokala yrkesskolor redan från och med nästa budgetår.

Då kammaren lyssnat till utskottets talesman, herr Näsström, kan jag fatta mig kortare än jag själv hade tänkt mig. Han betecknade nämligen den punkt det här gäller som en skönhetsfläck på en annars mycket vacker tavla, och han framhöll en hel rad synpunkter, enligt vilka man här verkligen borde ha fått till stånd dessa statsbidrag. Men liksom majoriteten drog han inte ut konsekvensen av sitt resonemang, och föreslog dessa statsbidrag, utan man ställer det hela på framtiden.

Herr Näsström sade själv, att detta berodde så mycket på den vilja som man hade ute i kommunerna när det gällde att förverkliga det storslagna projekt, som vi här vill genomföra. Men utskottets majoritet konstaterar ju själv i sitt utlåtande, att det icke förefaller onaturligt, om kommunerna av ekonomiska skäl drives att i främsta rummet bland sina investeringsändamål sätta dem, för vilka statsbidrag utgår. Eftersom det inte skall utgå något statsbidrag till byggnande av lokala yrkesskolor, får man väl förutsätta, att viljan att bygga upp någonting på detta område inte är så synnerligen stor ute i kommunerna och att det därför är absolut nödvändigt att staten hjälper till.

Ang. utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.

I utskottsutlåtandet konstaterar också majoriteten, att det föreligger mycket stor risk för en snedvridning av hela yrkesskoleundervisningen, om de centrala verkstadsskolorna i fortsättningen såsom hittills kommer att få statsbidrag till byggnader men de lokala verkstadsskolorna inte får detta. Herr Näsström sade att det är främst den ekonomiska frågan som har varit avgörande, och jag antar att även de övriga medlemmarna av majoriteten har resonerat på det sättet.

Herr Näsström sade, att bara man hade kunnat peka på var pengarna till detta ändamål skall tas, skulle han ha varit främst bland dem som yrkat på bifall till reservanternas förslag. Men när man är övertygad om att en reform kommer att ha så oerhört stor betydelse som herr Näsström nyss skildrade för oss, då måste det väl vara fullständigt oriktigt att utelämna den del, som man anser vara den allra viktigaste för att man över huvud taget skall kunna föra reformen i hamn. Herr Näsström hoppades och trodde, att vi inom 15 år skulle kunna ha genomfört detta, men jag är förvisad om att vi icke kommer att kunna göra det, om vi inte får dessa statsbidrag till de lokala yrkesskolorna, utan då får vi nog lov att skjuta denna reform liksom så många andra på framtiden, och när vi kanske äntligen lyckas genomföra den, har redan denna snedvridning skett, som utskottsmajoriteten varnar för.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen nr 3).

Herr NORLING (k):

Herr talman! Utskottets ärade talesman herr Näsström uttalade sitt erkännande till Stockholm och Norrbotten för deras lovvärda insatser för yrkesutbildningen, men han ansåg ändå inte att de kunde vara modeller för det övriga landet, emedan det inte var realistiskt, och han angav också en hel rad skäl för detta. Ja, ingen kan naturligtvis förneka att det finns svårigheter, men det

är väl med svårigheterna här som överallt annars, att de är till för att övervinnas. Det gäller väl också yrkesutbildningen.

Herr talman! Med detta vill jag ånyo yrka bifall till motionen nr 600 i andra kammaren.

Herr ANDERSSON, KARL, (s):

Herr talman! Jag kan i stora drag förklara mig enig med herr Näsström, när han talar om propositionen och utskottsförslaget i allmänhet. Jag har ju också varit med om att tillstyrka detta förslag så när som på en enda punkt, och det är den, där jag tidigare redan har ställt yrkande.

Nu har jag inte så mycket att tillägga, men jag kan ändå inte underlåta att säga till herr Näsström, att det kanske är litet dåligt genomtänkt, när man här talar om att med bilskattemedel bekosta undervisning för motormontörer. Herr Näsström framhöll att här behöver göras mycket, och det kan vi vara eniga om. Han framhöll vidare, att här är det fråga om pengar och här behövs det pengar. Vi kan vara eniga även om det. Han sade vidare, att här är det även fråga om traktorer. Ja, just detta blottar, hur svårt det är att ge sig in på dessa områden och hur flytande det är. Traktorerna betalar ju ingen bensinskatt. Den skatt, som de betalar, återgår i form av restitution, och följaktligen skulle de få en förmån utan att betala något.

För övrigt, vad har man för garanti för att de på detta sätt utbildade montörerna inte går över i annan verksamhet, går in vid andra verkstäder och kommer att utföra helt annat arbete än dessa bilreparationer som man avser? Jag vill bara med detta säga, att det är uppenbart att man här ger sig in på områden, där man inte vet var man slutar.

Till herr Arrhén skulle jag bara vilja säga, att jag inte har kunnat förstå reservationen under punkt 1) a, där han i motsats till vår reservation endast vill ta pengar av bilaccismedel. Jag ser ingen skillnad på dessa medel; när de är avsatta till automobilskattemedelsfonden,

Ang. utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.

så är det samma slags pengar, och varför man talar om det ena och utesluter det andra, förstår jag verkligen inte, men det kanske är på det sättet, att inte herr Arrhén förstår det heller.

Herr talman, jag behöver inte uppehålla mig mera vid denna fråga. Andra kammaren har redan med överväldigande majoritet bifallit reservationen, och jag bara hemställer, att första kammaren gör detsamma för att upprätthålla sitt anseende.

I herr Karl Anderssons yttrande instämde herr Ohlön (fp).

Herr ARRHÉN (h) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av herr Anderssons i Rixö bistra ord nyss vill jag bara erinra om att jag i mitt förra anförande klargjorde, varför den där distinktionen mellan bilskattemedel och bilaccismedel hade gjorts av oss. Det berodde på att vi betraktade bilaccismedlen som en tillfällig pålaga och därför fann, att man till dem lämpligen kunde knyta en sådan här anordning, som också skulle vara av tillfällig natur.

Det var detta som var motivet.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Det finns väl inte så mycket att tillägga till vad som redan har sagts här i fråga om yrkesundervisningen. Detta är emellertid en sak som en stor del av Sveriges folk har gått och väntat på under många år, och jag tycker att man, när denna fråga diskuteras, bör överrätta en blomma till såväl statsrådet Persson som till yrkesutbildnings-sakkunnigas ordförande, herr Näsström, för ett mycket gott arbete. Det är ju så, att de praktiskt inriktade begåvningarna många gånger har fått stå tillbaka för de intellektuella begåvningarna, och därför är det inte för tidigt att detta förslag om utbyggnad av yrkesutbildningen nu, som jag hoppas, lyckligt föres i hamn. Men ännu är det bara småslantar, som går till den praktiska yrkesundervisningen, i jämförelse med de anslag, som ställs till förfogande för den rent teoretiska un-

dervisningen. Det förslag, som nu föreligger, innebär dock ytterligare ett steg framåt när det gäller att tillgodose de praktiska begåvningarnas behov av en bättre yrkesutbildning.

Herr Näsström och flera andra har i sina anföranden här varit inne på frågan om byggnadsbidragen. Det hade ju varit önskvärt att riksdagen vid detta tillfälle hade infört byggnadsbidrag till lokala yrkesskolor. Men i detta liksom i så många andra fall kan man ju inte få allting med detsamma. Vi får dock vara tacksamma för att det ändå lämnas driftsbidrag till dessa skolor, ty detta är ändå det värdefullaste, eftersom de återkommer år efter år, medan däremot byggnadsbidraget bara är ett engångsanslag.

På ett område har emellertid yrkesutbildningsfrågan inte heller enligt det framlagda förslaget blivit löst, nämligen då det gäller skogsbruket. Det finns många län här i landet som ännu inte har någon undervisning på det området ordnad. Jag hälsar därför med tillfredsställelse utskottets uttalande på sid. 68 att det förväntas att också yrkesutbildningen på skogsbrukets område skall ordnas inom en nära framtid. Jordbruksministern har ju också signalerat att en utredning av frågan skall tillsättas inom kort. Jag vill bara understryka vikten av att denna utredning igångsättes snart.

Det har talats mycket här om dessa bilaccismedel till bilmekanikerkurser. Efter vad jag förstår, ligger det till på det sättet att bilisterna vill ha goda vägar, därför att de vill spara sina bilar, och då är det väl också helt naturligt att de önskar få tillgång till yrkeskunnigt folk, som kan se till dessa bilar. Sedan spelar det väl inte så stor roll, om de erforderliga pengarna tas av bilskattemedel eller av bilaccismedel. Jag får säga som herr Karl Andersson i Rixö, att jag inte begriper herr Arrhéns reservation på denna punkt — den skiljer ju sig från utskottet bara med avseende på ett enda ord, och bilaccisen och bilskattemedlen tas ju från samma källa.

Jag är alltså tillfredsställd med detta utskottsutlåtande, och jag ber att få yrka

Ang. utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.

bifall till utlåtandet på samtliga punkter.

Herr ANDERBERG (s):

Herr talman! Det är med spånt intresse som stora delar av svenska folket, enkannerligen kommunalfolket, avvaktar det beslut som riksdagen här har att fatta i fråga om utbyggnad av yrkesutbildningen. Förslaget har ju föregåtts av en långvarig utredning, och man har utfört mycket förberedande arbete, innan man kommit fram till det förslag som här föreligger. Men man har all anledning att vara tillfreds med resultatet. Det har blivit sådant, att det nu kan föras ut i det praktiska livet. Det föreligger ett verkligt behov av denna form av undervisning, och på olika håll har vidtagits förberedande åtgärder för att man nu så snart som möjligt skall kunna utnyttja de möjligheter som detta riksdagsbeslut kommer att ge.

Att jag nu tagit till orda, beror på att jag ville framföra några synpunkter just beträffande frågan om en samordning av både planeringen och ledningen av yrkesutbildningen, något som utskottet också varit inne på. Utskottet har ju givit uttryck åt en uppfattning, som bör tillfredsställa åtminstone kommunalmännen, nämligen att ett samarbete måste komma till stånd, ett samarbete av sådan art, att det verkligen kan ge resultat.

Vi har ju yrkesutbildningen i vårt land uppdelad på tre olika huvudlinjer. Först har vi de lokala yrkesskolorna. Det är till dem som vi närmast har att ta ställning i dag, och det gäller att nu se till, att de får möjligheter att utveckla sig. Sedan har vi de centrala yrkesskolorna, där landstingen ofta är huvudmän. Såsom herr Näsström sade i sitt första anförande, har det nog försumrats en del i fråga om dem. Men jag kan inte säga att det beror på landstingen, utan det beror på svårigheterna att få byggnadstillstånd för de utbyggnader som erfordras på de flesta ställen. Jag vet från mitt eget hemlän, att man sedan flera år tillbaka har ritningar klara och godkända. Pengar finns också, men man

har ansett andra saker vara nödvändigare: andra skolor, sjukhus och bostäder har fått gå före. Därför har yrkesutbildningen måst vänta. Den tredje huvudlinjen för yrkesutbildningen representeras av de nya riksskolorna. Man kommer nu att gå vidare på denna linje, men utskottet säger, att det har ifrågasatts en utredning för utbyggnad av yrkesutbildningen inom jordbruks-, skogs- och fiskerinäringarna. Jag vill också understryka, liksom nyss herr Persson i Älvdalsåsen, att det föreligger ett verkligt behov för landsbygden att genom denna utredning — som vi väntar på och för vilken direktiven ännu inte är klara — få fram en sådan yrkesutbildning, att en del av dem, som annars skulle utbildas och sedan skickas till städer och andra tätorter, skulle kunna stanna kvar på den svenska landsbygden.

Jag noterar med tacksamhet, att departementschefen har ställt sig välvillig i fråga om driftbidragen. De centrala och de lokala yrkesskolorna har fått ett mycket kraftigt ekonomiskt stöd. Det har också blivit en förenkling av bidragssystemet som vi hälsar med tillfredsställelse.

På en punkt är vi inte så belåtna. Utskottet har dock gjort det bästa av situationen. Det gäller investeringarna i yrkesskolebyggnaderna. Här har utskottet gått så långt som jag anser att man kan gå. Utskottet har kraftigt understrukt, att det är nödvändigt att Kungl. Maj:t tar frågan om ett byggnadsbidrag under förnyat övervägande och för riksdagen framlägger förslag i ämnet. Om riksdagen bifaller utskottets förslag, är det därmed klart utsagt, att man på detta område inte är tillfreds, men att man anser att Kungl. Maj:ts förslag bör avvaktas. Här föreligger visserligen en reservation, där det begäres bidrag redan i år. För mig som kommunalman skulle det ha varit mycket tacknämligt, om jag kunde ha yrkat bifall till reservationen. Men det kan jag inte, ty man måste också se efter, varifrån man skall ta pengarna. Jag har räknat med att till ett annat år får den ansvarige departementschefen vid uppgörandet av budgeten se

Ang. utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.

till, att det beredes plats också för ett sådant bidrag.

Jag kan följa utskottet över hela linjen, och jag kan uttala min tillfredsställelse över förslaget, såsom jag nyss sade. Men det finns en punkt, där jag inte kan följa utskottet. Flera talare har tidigare klart redogjort för denna punkt — det gäller reservation 1 b). Jag kan inte förstå, att man för en viss detalj i utvidgningen behöver ta pengar från automobilskattemedelsfonden, då riksdagen så sent som i mars fattade beslut om vad den skall användas till. Jag yrkar därför bifall till denna reservation.

Det är klart att det blir mycket bekymmersamt, när denna stora reform skall föras ut i livet. Våra nya kommuner gjordes alldeles för små. Särskilt på skolans område måste kommunerna säkerligen samarbeta, antingen genom avtal eller med stöd av vad som kommer att föreslås av den pågående utredningen angående kommunalförbund. Särskilt beträffande klass 9 y räknar man med att kommunerna inte är tillräckligt stora. Det är därför nödvändigt att förlägga yrkesutbildningen till centrala anstalter i städerna och tätorterna. Herr Domö sade nyss, att han inte var glad över detta. Det är inte jag heller. Men man får se till, att det blir ett samarbete över kommungränserna mellan städerna och den kringliggande landsbygden.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan utom beträffande punkt I b).

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! I anledning av vad herr Andersson i Örnsköldsvik anförde vill jag bara kort och gott säga att jag inte såg någon möjlighet att anvisa var pengarna skulle tas, och därför fick jag nöja mig med att tillstyrka vad utskottet uttalat på s. 72, där utskottet säger: »Utskottet förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t tar frågan om ett dylikt byggnadsbidrag under förnyat övervägande och för riksdagen framlägger förslag i ämnet. Då ett uppskjutande av detta stöd till de lokala huvudmännen

kan befaras komma att hämma utbyggnadstakten, vill utskottet tillika i anslutning till motionen II:57 framhålla angelägenheten av att nämnda förslag föreläggas riksdagen utan någon längre tidsutdräkt.» Jag tror att herr Andersson i Örnsköldsvik och vi andra är fullständigt överens om det. Frågan är bara: Vilket är matnyttigare, det ena eller det andra förslaget? När jag för min del inte ser någon utväg att anvisa pengarna, kan jag inte ansluta mig till reservationen, utan jag tycker att första kammaren skulle kunna samla sig kring statsutskottets uttalande på s. 72. Jag tror att det blir en så stark fingervisning för Kungl. Maj:t, att det blir ganska svårt att till någon kommande riksdag komma ifrån vad som här har skrivits. Jag vill säga att detta i sin tur grundar sig på de sakskalet som anförts från olika håll.

Jag vill varmt instämma i vad herr Domö sade om nödvändigheten av samordning, inte minst på landsbygden. Jag får kanske erinra om att om ungefär två månader blir en annan utredning färdig som sysslar med dessa ting, nämligen den s. k. skolstyrelseutredningen. Denna behandlar just samordningsproblemen. Jag hoppas i varje fall att denna utredning skall föranleda en proposition till 1956 års vårsession. I så fall kommer det förslaget, tror jag man kan säga, att tillfredsställa alla anspråk i varje fall på samordning. Där anvisar man olika möjligheter efter en mycket ingående utredning.

Vad sedan gäller utbildningen av bilmekaniker med hjälp av bilaccismedel vill jag nämna att i utskottsavdelningen ansågs detta inte vara någon stor sak, och inte i utskottet heller. Där förelåg ju en motion av herrar Ebbe Ohlsson och Birke, och utskottet ansåg att Kungl. Maj:t borde pröva fördelar och nackdelar av detta förslag. Det är vad vi har skrivit på s. 67. Om Kungl. Maj:t finner att detta är en lämplig väg, skulle Kungl. Maj:t komma med ett förslag i ärendet. Utskottet har skrivit: »Utskottet får framhålla att förevarande spörsmål innefattar ett flertal svårlösta problem,

Ang. utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.

icke blott i bidragstekniskt hänseende utan även i fråga om såväl utbildningens innehåll och längd som kursernas organisation, lokalisering och anpassning till det reguljära yrkesskolväsendet.» Det var just därför, att vi var medvetna om att det fanns många svårigheter förknippade med denna sak, som vi skrev att Kungl. Maj:t borde undersöka den. Om andra kammaren redan har avslagit detta, så tror jag att jag kan försäkra att utskottets företrädare här bär det med stort jämnmod. Jag är inte riktigt säker på att motionärerna har samma inställning, men herrar motionärer får ju ofta finna sig i ett avslag. Vi anhöll bara om en undersökning om lämpligheten av denna anordning.

Jag tror att vi är alldeles överens om att utbildningstakten när det gäller motormekaniker måste ökas. Sedan kan det vara en lämplighetsfråga, var pengarna skall tas.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Vi har ju den stora förmånen att räkna statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet som medlem av denna kammare. I den med 2) betecknade av herrar Arrhén, Skoglund i Doverstorp och Cassel avgivna reservationen görs ett yrkande som i själva verket är ett yrkande om bifall till den av statsrådet Persson avlämnade kungl. propositionen i oförändrad form. Mot den bakgrunden tar jag mig friheten att rikta den måhända en smula när gångna frågan till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet: Hur tänker statsrådet rösta på denna punkt?

Herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Vi har redan debatterat denna sak i medkammaren, och jag hade där tillfälle att säga att jag naturligtvis helt och fullt står på propositionens linje och anser att vi måste avväga de resurser vi har även på detta område, och därför kan vi inte öka statsbidragen hur mycket som helst. Den med nr 2) betecknade reservationen tillgodoser givetvis denna synpunkt, men jag vill utan tvekan säga att jag finner den linje, som

rekommenderas i denna reservation, mycket olämplig, ty jag menar inte att propositionen begär för stora driftsbidrag till yrkesutbildningen. Säkert behövs alla de bidrag som här är föreslagna. Hade jag haft tillfälle att följa debatten i denna kammare lika mycket som i medkammaren, hade jag väl också här kommit underfund med att åtskilliga skulle velat ha betydligt större statsbidrag på än den ena punkten, än den andra. Det är därför fråga om vi får möjlighet att åstadkomma större bidrag. I så fall skulle dessa byggnadsbidrag bli aktuella igen, och utskottet har ju mycket energiskt uppmanat regeringen att tillvarata alla sådana möjligheter.

Eftersom jag inte här i dag kan veta någonting om hur snabbt våra resurser för detta ändamål kan komma att ökas, är jag givetvis inte tillfredsställd med utskottets skrivning och kan sålunda inte rösta med utskottet.

Om herr Svärd har gjort tvenne yrkanden, så att herr talmannen kan framställa proposition dels på herr Svärds kläm och dels på herr Svärds motivering, skulle jag naturligtvis kunna rösta på det första, då det sammanfaller med den kungl. propositionens ståndpunkt. Så har propositionerna dock icke ställts i andra kammaren, och sker det här på samma sätt som där, kommer jag att nödgas avstå från att rösta på denna punkt.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Ecklesiastikministerns svar på min fråga ger mig anledning att beklaga, att statsrådet Persson inte är chef för utrikesdepartementet utan för ecklesiastikdepartementet. Det svar jag fick var nämligen precis av det slag, som man plägar ge då man har för avsikt att hålla en konferens gående utan att nå några resultat.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av de därunder förekomna yrkandena särskilda propositioner komme att framställas beträffande varje punkt av utskottets i det nu förevarande utlåtandet gjorda hemställan.

Ang. utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.

I fråga om punkten I, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herrar Arrhén och Cassel vid utlåtandet avgivna reservationen; 3:o att det förslag skulle godkännas, som innehölls i herr Karl Anderssons m. fl. vid utlåtandet anförda reservation; samt 4:o att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen II: 600 i nu ifrågavarande del.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Karl*, begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i den av honom m. fl. avgivna reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 138 punkten I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Karl Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Därefter gjordes enligt de beträffande punkten II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen II: 600 i nu förevarande del; och förklarades den förra propo-

sitionen, vilken förnyades, vara med övertvägande ja besvarad.

Härpå bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten III hemställt.

Med avseende på punkten IV, yttrade nu vidare herr talmannen, hade yrkats 1:o att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o av herr *Arrhén*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som förordats i den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; 3:o), av herr *Andersson, Axel*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föreslagits i den av herr *Ohlon* m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen i nu ifrågavarande del; samt 4:o att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen II: 600 i nu förevarande del.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Arrhén* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övertvägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Arrhéns* yrkande.

Herr *Ohlon* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till herr *Axel Anderssons* yrkande, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 138 punkten IV antager bifall till herr *Arrhéns* yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Anslag till justitiedepartementet

Vinner Nej, har till kontraposition antagits bifall till herr Axel Anderssons yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes här efter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 26;

Nej — 49.

Därjämte hade 56 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 138 punkten IV, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ohlön m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Ohlön begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 91;

Nej — 29.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna V—X hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående värföreanstalterna och Eugeniahemmet m. m. jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anslag till justitiedepartementet

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1955/56 till Justitiedepartementet: Avlöningar jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade under punkten 2 av andra huvudtiteln föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i justitiedepartementets personalförteckning öka antalet byråchefer från 1 till 2 samt i förteckningen under rubriken För tjänstgöring i statsrådsberedningen uppföra en tjänst såsom lagbyråchef i Cr 13 och en tjänst såsom förste sekreterare i Ce 27, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för justitiedepartementet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1955/56, dels ock till justitiedepartementet: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 1 005 600 kronor.

Den av Kungl. Maj:t föreslagna nya ordinarie byråchefstjänsten var avsedd för handläggningen av nådeärendena i departementet.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av hr Ohlön m. fl. (I: 214) och den andra inom andra kammaren av herr Ohlin m. fl. (II: 262), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå förslaget om inrättande av en särskild byråchefstjänst inom justitiedepartementet för handläggning av nådeärenden.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte i anledning av

Anslag till justitiedepartementet

Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 214 och II: 262

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i justitiedepartementets personalförteckning, vilka angivits av departementschefen samt av utskottet;

b) fastställa i utlåtandet införd avlöningsstat för justitiedepartementet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1955/56;

c) till Justitiedepartementet: Avlöningar för budgetåret 1955/56 under andra huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 005 600 kronor.

Utskottets förslag innebar bland annat, att för handläggningen av nådeärenden skulle inrättas en icke-ordinarie byråchefstjänst i lönegraden Cs 13.

Reservation hade anförts av herrar *Ohlön*, *Axel Andersson*, *Jacobsson*, *Malmberg* i Skövde och *Svensson* i Ljungskile, fröken *Elmén* samt herr *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottet inte bort förorda inrättandet av en tjänst för föredragningen av nådeärenden utan bort inskränka sig till att anvisa det av Kungl. Maj:t äskade beloppet. I enlighet härmed hade reservanterna ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under b) hemställa, att riksdagen måtte fastställa av reservanterna angiven avlöningsstat för justitiedepartementet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1955/56.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Jag har inte deltagit i behandlingen av detta ärende i utskottet och har således inte reserverat mig, men eftersom jag har ganska nära sysslat med dessa ärenden under en följd av år, vill jag här framföra några synpunkter som ligger till grund för reservationen.

Nådeärendena har ju hittills både i högsta domstolen och inför justitieministern föredragits av tjänstemän i nedre justitierevisionen, således revisionssekreterare. Det finns ca 25 revisionssekreterare som fördelar ärendena sinsemellan, men arbetsuppgiften motsvarar hel-

tidsarbete för ungefär tre stycken. Från tiden omkring senaste årsskiftet har justitiedepartementet försöksvis inkopplat en särskild tjänsteman för att föredraga dessa ärenden för justitieministern. Det är denna tjänsteman, som nu avses i förevarande utlåtande. Kungl. Maj:t har nämligen föreslagit att här inrätta en ordinarie byråchefsbefattning för detta ändamål och anvisa erforderliga medel härför. Utskottet har tillstyrkt förslaget med bara den ändringen, att tjänstemannen icke nu bör beredas ordinarie anställning. Jag vill då erinra om det sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande nr 3, som utan debatt har godkänts av denna kammare. Statsutskottets nu förevarande utlåtande är föga förenligt med det av riksdagen fattade beslutet. I sammansatta utskottets utlåtande förordades nämligen, att frågan om nådeföredragningen skulle ytterligare övervägas. Särskilt framhölls betydelsen av att föredragningen göres enhetlig, d. v. s. förläggas antingen till justitierevisionen eller till departementet och att icke, såsom nu är fallet enligt den provisoriska ordningen, föredragning sker av särskilda tjänstemän på båda ställena. En dylik ordning är väl motiverad av både sakliga och ekonomiska skäl.

Reservanterna har nu tagit konsekvenserna av riksdagens redan fattade beslut. De har emellertid icke motsatt sig, att den nu förslagsvis införda ordningen bibehålles under den tid, som fordras för frågans ytterligare övervägande på det sätt, som riksdagen förra veckan beslöt. Däremot har reservanterna inte ansett, att det nu är motiverat att inrätta någon tjänst i departementet för ändamålet, utan anser att föredragningarna, såsom skett under denna vår, får ordnas under provisoriska former. Reservanterna har sålunda föreslagit anvisande av samma medelsbelopp som utskottsmajoriteten men utan inrättande av tjänsten.

Det är starka skäl för att man nu inte binder sig genom att inrätta tjänsten, eftersom ju frågan skall ytterligare övervägas. Jag skall inte nu närmare gå

Anslag till justitiedepartementet

in på de särskilda skäl, som kan anföras för att föredragningen bör förläggas till det ena eller andra stället. Jag vill dock påpeka, att ett starkt skäl för att föredragningen bör ligga hos justitierevisionen är att det i många fall är fråga om ärenden, som samtidigt gäller prövning av fullföljd i vanlig ordning av mål och ansökningar om nåd. I dessa fall är det särskilt uppenbart att målen bör beredas av samma föredragande.

Med hänsyn till vad jag här anfört ber jag att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr KARLSSON, GUSTAF, (s):

Herr talman! Herr Alexanderson gjorde det uttalandet, att vad statsutskottet nu föreslagit skulle vara föga förenligt med vad som föreslagits i det sammansatta konstitutions- och första lagutskottets betänkande, vilket av kamrarna godkänts. Jag vill göra gällande att vad statsutskottet här föreslår, nämligen en extra ordinarie byråchef för behandling av nådeärenden, icke alls strider emot vad som föreslagits av det sammansatta konstitutions- och lagutskottet. Därest utredningen skulle visa, att denna tjänst inte är behövlig inom justitiedepartementet, kan den utan vidare indragas. Vad riksdagen här kan komma att besluta binder sålunda inte utredningen utan är ett tillmötesgående så till vida av departementschefens förslag, att han får denna arbetskraft. Den begärdes ju i andra huvudtiteln av statsverkspropositionen att placeras på ordinarie stat. Detta har utskottet gått ifrån och i stället förordat inrättande av en extra ordinarie tjänst, för att man skall kunna dra in tjänsten, om utredningen skulle visa att det är önskvärt.

Jag behöver säkert inte närmare utveckla utskottets synpunkter utan nöjer mig med att yrka bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Anderson, Iwar*, (s).

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Jag framhöll att i reservanternas förslag ingick också möjlig-

heten att provisoriskt bibehålla denna arbetskraft. Men det är ganska uppenbart, att om riksdagen enligt utskottsmajoritetens förslag inrättar en särskild tjänst, finns det stora utsikter för att den blir bestående. Även om formella möjligheter finns att indraga tjänsten, så är de psykologiska lagarna sådana, att ett beslut i enlighet med statsutskottets nu föreliggande förslag föregriper den utredning, som begärdes i det av riksdagen tidigare godkända utlåtandet.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring som föreslagits i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ohlon* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 140, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ohlon* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 34.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående vissa anslag för budgetåret 1955/56 till regeringsrätten, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1955/56 till fångvården m. m. jämte i ämnet väckt motion.

Punkten 1

Anslag till fångvårdsanstalterna

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 140, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för den 25 februari 1955, under punkten 1 föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i fångvårdsanstalternas personalförteckning, som föreslagits av departementschefen, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för fångvårdsanstalterna, att tillämpas under budgetåret 1955/56, dels ock till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 16 587 400 kronor.

I en inom första kammaren av herr Göransson väckt motion (I: 492) hade hemställts, att riksdagen måtte, utom annat, i enlighet med de förslag, som framlagts i motionen, besluta om inrättande av nya tjänster och om uppflyttning av vissa tjänster i lönegradshänseende även som vidtaga den uppräkningsanslag till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar, som bleve en följd av dessa beslut.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt,

Anslag till fångvårdsanstalterna

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen I: 492, såvitt den avsåge inrättande av nya tjänster och uppflyttning av vissa tjänster i lönegradshänseende även som uppräkningsanslag,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga i statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för den 25 februari 1955 angivna ändringar i fångvårdsanstalternas personalförteckning;

b) fastställa under punkten införd avlöningsstat för fångvårdsanstalterna, att tillämpas under budgetåret 1955/56;

c) till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 16 587 400 kronor.

Herr GÖRANSSON (fp):

Herr talman! Eftersom jag motionerat i denna fråga vill jag göra några kommentarer till utskottets utlåtande.

Utlåtandet innebär att riksdagen nu inbjudes att fatta principbeslut om utbyggnad av säkerhetsanstaltsorganisationen med sammanlagt 327 platser. Denna utbyggnad kommer att dra en kostnad av över 30 miljoner kronor. För nästa budgetår föreslås emellertid för ändamålet endast 2 100 000 kronor plus 1 200 kronor som överstår från föregående års riksdag. Meningen är sedan att arbetet skall fortsättas i etapper, till dess att man byggt ut de 327 nya vårdplatserna.

Jag opponerar mig i min motion mot denna byggnadsplan. Jag anser att riksdagen icke bör binda sig, förrän tillförlitliga kostnadsberäkningar föreligger. Det är här fråga om en totalkostnad av den storleksordningen, att man efter min mening inte redan i dag kan fatta beslut. Byggnadsstyrelsen har i sitt remissyttrande anført, att hela utredningen med hänsyn till direktiven har måst företas i sådan hast att man icke haft tillräckliga möjligheter att på ett tillfredsställande sätt genomföra det omfattande projekteringsarbetet. Styrelsen understryker att förslaget bör genomarbetas i byggnadstekniskt hänseende.

Jag vidhåller trots utskottets avstyrkande min uppfattning, att frågan mäs-

Anslag till fångvårdsanstalterna

te ytterligare utredas och att man därvid inte kan bortse från resultatet av den utredning angående ytterligare utbyggnad av Håga sjukhus, som utskottet förutsätter skall komma till stånd.

I motsats till den frimodighet, som utskottet lägger i dagen när det gäller denna stora byggnadsplan, står utskottets betänksamhet mot varje förbättring av de nuvarande säkerhetsanstalterna. Jag har begärt 55 000 kronor för att upp-rusta anstalten i Norrköping. Eftersom utskottet finner det ovisst, hur länge anstalten skall bestå, har utskottet avstyrkt. Att på detta sätt avstyrka anslag till förbättringsarbeten vid en anstalt med hänvisning till ovissheten om hur länge anstalten kan komma att äga bestånd är en välbekant historia när det gäller fångvården. Jag erinrar om hur vi i fråga om Långholmen därvidlag slitits fram och tillbaka mellan optimism och pessimism. Under 1920-talet och även inpå 1930-talet var det omöjligt att få några anslag till Långholmen, därför att det förutsågs att Långholmen skulle nedläggas. År 1936 uttalade justitieministern i en proposition att man icke kunde vidta andra arbeten än sådana som var för-svarliga med hänsyn till att man kunde räkna med att Långholmen skulle nedläggas omkring 1946.

Vad anstalten i Norrköping beträffar är det min uppfattning att denna anstalt kommer att bestå under avsevärd tid framåt antingen för förvarade eller för straffångar. Jag finner det synnerligen välbetänkt att nu göra välbehövlig modernisering för ett så blygsamt belopp som 55 000 kronor.

Om riksdagen i dag binder sig för byggnadsprogrammet på 30 miljoner kronor, fruktar jag att man därigenom åsidosätter andra lika trängande byggnadsbehov. Jag tänker särskilt på Långholmen. Den frågan var uppe till debatt i fjol och lever kvar med samma aktualitet nu som då. Vi måste komma till rätta med detta problem. Om riksdagen i princip godtar ett byggnadsprogram, som kostar 30 miljoner kronor eller mera, innebär detta enligt min förmodan, att det inte kan tänkas bli några pengar

över för att utföra ersättningsbyggnader för Långholmen eller för att bygga anstalter för andra lika trängande behov. När jag tänker på de anslag till byggnadsarbeten, som beviljats under de senaste budgetåren — i vissa avseenden högre än tidigare — när jag tänker på att vi fått fem miljoner kronor i år men räknar med att Halls utbyggnad skulle kosta 30 miljoner kronor och ett ersättningsbygge för Långholmen 40 miljoner kronor, frågar jag: Är det tänkbart att det med den ekonomiska press, varunder vi lever, skall vara möjligt att så avsevärt öka anslagen för fångvårdens byggnadsändamål, att nya anstalter blir färdiga inom rimlig tid?

En annan sak, som jag i detta sammanhang önskar framföra för kammaren, är att man uppenbarligen när det gäller förvaringsanstalterna syftar till att utbygga Hall utöver de 250 platser, som skulle komma till, därest riksdagen i dag bifaller utskottets förslag. Man vill alltså ha en ännu större anstalt. På den punkten vill jag i korthet — tidsnöden fordrar att jag begränsar mig — som min bestämda mening säga, att ingen kan övertyga mig om att man gör klokt i att bygga stora anstalter. Utlänningar, som kommer hit och ser de små anstalterna, menar att svenskarna är lyckliga som har ett så lågt fångantal, att fångarna kan delas upp på mindre anstalter. Nyss var en sydeuropé här. Hans land har en befolkning, som är ungefär lika stor som vår, 8 miljoner. Man har där 15 000 fångar, medan vi har 3 300. Han sade med en avvärande gest: »Det finns för oss inga möjligheter att gå de vägar, som ni har trampat upp, vi måste räkna med anstalter av betydligt större format.»

Varför skall vi nu slå in på vägar, som står i rak motsats till dem, som beträddes 1945, när riksdagen utan erinran godkände den då framlagda straff-verkställighetspropositionen, vilken pläderade för anstalter med mycket begränsad vårdkapacitet. När det i fjol lades fram ett förslag om ett s. k. Stor-Hall, väckte detta opposition från olika håll och särskilt då från myndigheter, som har erfarenhet av anstaltsvård. Man pe-

Anslag till fängvårdsanstalterna

kade bland annat på att psykopatutredningen i sitt betänkande 1952 hade sagt ifrån, att man med det klientel, varom där var fråga, inte kunde tänka sig att bygga anstalter med mer än 125 vårdplatser. Det klientel det nu gäller, alltså de förvarade, är i det närmaste av samma beskaffenhet som klientelet vid psykopatanstalterna.

Genom att lägga upp den aktuella byggnadsplanen för Hall på det sättet, att man bygger ut Hall med hänsynstagande hela tiden till att Hall skall kunna ytterligare påbyggas, har man enligt min mening onödigt fördyrat projektet. Jag skall inte besvära kammaren med att gå in på detaljer. Jag vill emellertid peka på — det står närmare därom i motionen — att man enligt min mening inte har tillvaratagit de utrymmen, som redan finns på Hall och som skulle kunna användas till expeditiionslokaler och annat. Detta har gjort att utbyggnaden av Hall ställer sig synnerligen dyrbar. Varje ny vårdplats, som där kommer att inrättas, går på någonting mellan 90 000 och 100 000 kronor, inklusive inredning och utrustning.

Jag skall så gå över till det andra avsnittet, som berör ungdomen. När justititeministern år 1950 framlade sin byggnadsplan för fångvården, föreslog han att den skulle fullföljas i tre etapper. Först skulle man bygga anstalter för ungdom och ordna upp ungdomsbehandlingen. Sedan skulle man bygga anstalter för abnormklientelet, och i tredje rummet anstalter för straffångar och fängelsefångar.

Hur har nu det programmet förverkligats? Verkligheten ser ut på detta sätt: man har byggt en ny anstalt för ungdomsfängelseklientelet — det är Roxtuna — och nu föreslås i propositionen och av utskottet, att Skenäs — den andra ungdomsanstalten — också skall rustas upp, vilket skall draga en kostnad av 3 miljoner kronor. Man har alltså kostat på ungdomsfängelseklientelet anstaltsvård, som när det gäller byggnaderna drar en sammanlagd kostnad av mellan 10 och 11 miljoner kronor. Men det finns ett ännu större ungdomsklientel, som

inte i någon mån har blivit tillgodosett, och det är de som är dömda till straffarbete och fängelse. Ungdomsfängelseklientelet uppgår f. n. till omkring 175 och straffänge- och fängelsefängesklientelet till omkring 215. Det senare klientelet är alltså större till antalet; båda klientelen är praktiskt taget i samma åldrar. För båda skulle man enligt 1950 års program ordna upp anstaltsvården. Man har gjort det för den ena halvan — för ungdomsfängelseklientelet — men nu ordnar man för den andra halvan på ett sätt, mot vilket jag måste inlägga en energisk gensaga. Man resonerar så här: i och med att Roxtuna blir färdigt att helt tas i bruk så frigöres de gamla slutna ungdomsanstalterna i Uppsala, Nyköping och Ystad — då tar vi dem i anspråk för den andra halvan av ungdomsklientelet, nämligen för straff- och fängelsefångarna. Och man tar dessa anstalter i bruk utan att anvisa ett öre till upprustning eller reparation. Nu var som bekant den bärande synpunkten vid Roxtunas tillkomst, att de slutna ungdomsanstalternas beskaffenhet var sådan att man inte kunde stå till svars med att använda dem för ungdom. Så sent som i fjol förklarades i andra kammaren att det lidande, som dessa ungdomsfängelseelever fick undergå genom att förvaras i undermåliga anstalter, var anledningen till att Roxtuna måste byggas och byggas snabbt. När man nu ordnar för den andra halvan av klientelet, då nämnes ingenting om dessa anstalters beskaffenhet.

Jag har motionerat om 165 000 kronor för att rusta upp dem. Statsutskottet har gjort en invändning som jag inte kan förstå såsom allvarligt menad, nämligen att man inte vill ytterligare splittra upp byggnadsverksamheten inom fångvården; därför kan man inte förorda anslaget. Nu är ju beloppet litet, och det är inte så mycket att tala om. Om man vill hindra en splittring av byggnadsverksamheten inom fångvården, så vore det väl den enklaste sak i världen att dra in litet grand på något annat ställe i fråga om de anstalter som nu planeras. Jag har för min del föreslagit att

Anslag till fängvårdsanstalterna

de två sidoanstalter för förvarade, som det är meningen att börja anlägga under nästa budgetår, tills vidare skulle få anstå.

Jag finner ingen logik i denna behandling av ungdomsfrågan. Det hade varit riktigare att verkligen fullfölja den första etappen till slutet och sörja inte bara för ungdomsfängelsefångarna på Røxtuna och Skenås, utan också för ordentliga anstalter åt det andra, i vissa avseenden prognostiskt mera gynnsamt ställda klientelet.

I det sammanhanget vill jag säga, att tanken i och för sig är riktig, när man enligt propositionen skall till fyra anstalter sammanföra ungdomar i åldrarna 15—21 år, dömda till straffarbete och fängelse; men det ligger i detta ingenting nyskapande, såvida man inte utrustar anstalterna på ett sätt som svarar mot behovet. Jag vill också göra en bestämd reservation mot riktigheten i att föra alla 15—21-åringar till dessa fyra anstalter, belägna tre i Mellansverige — Uppsala, Västerås och Nyköping — och den fjärde i Ystad. När en ung man blivit dömd till en månads eller ett par månaders fängelse för t. ex. rattfylleri eller något brott i krigstjänst, har vi brukat placera honom på en vanlig koloni, som förefallit oss lämplig. Efter allt att döma kommer detta att bli förbjudet då den nya principen skall tillämpas. Till de nämnda fyra anstalterna och därtill anslutna kolonier skall alltså sammanföras människor, som blivit ådömda från en månads fängelse upp till livstids straffarbete; detta senare förekommer ju också i dessa åldersgrupper.

Sist skall jag, herr talman, dröja ett ögonblick vid Røxtuna. Den anstalten blir färdig någon gång i sommar. Antalet klienter är för närvarande mycket lågt. Detta beror delvis på att verkstadsbyggnaden inte blir klar förrän någon gång omkring den 1 juli, och därom är ingenting att säga. Men det beror också på en annan omständighet, som jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på, nämligen att vi till följd av bostadsbristen på anstalten inte kan få den kvalifi-

cerade personal som man avsett att anställa. Den s. k. Røxtunautredningen skar på sin tid ned antalet familjebostäder för personalen med tio eller tolv, och nu kan man inte anställa sökande med de kvalifikationer, som man önskar på denna anstalt med ett svårskött klientel, därför att det inte finns familjebostäder som gör det möjligt för vederbörande att ta tjänsten. Överläkaren där nere skriver mycket ampert, att syftet med anstalten delvis förfelas, om anstalten måste drivas med utbildad personal; skall man hålla på principen om utbildad personal, kan man med nuvarande bostadstillgång inte få fler befattningshavare än som svarar mot halv beläggning.

Det hade varit logiskt och riktigt om man — i stället för att segla ut på nya stråk och fatta principbeslut om nya anstalter för abnormklientelet — hade föresatt sig att fullfölja åtgärderna för ungdomsvården, dels beträffande straff- och fängelsefångar på sätt jag nyss talat om — det är inte heller omöjligt att bygga nya anstalter för dem — dels så att Røxtuna göres funktionsdugligt, vilket det i detta ögonblick icke är.

Jag slutar med detta, herr talman, och skall bespara kammaren ett yrkande.

Herr KARLSSON, GUSTAF, (s):

Herr talman! Herr Göransson sade, att statsutskottet har varit frimodigt, då det har tillstyrkt Kungl. Maj:ts proposition och avstyrkt herr Göranssons motion. Ja, vi har försökt att vara, kanske inte så mycket frimodiga som sakliga.

När vi som lekmän har gått att bedöma vad som föreslagits av justitieministern och vad herr Göransson förordnat har åtminstone för mig personligen varit vägledande, att därest ingenting särskilt har inträffat som föranleder ett avvikande från givna riktlinjer och fatta beslut så bör man följa dem. Riksdagen har nämligen genom beslut år 1950 dragit upp riktlinjer för en modernisering av fängvården. Beslutet innebar, såsom herr Göransson sade, att först skulle tillskapas anordningar för de unga lagbrytarna och därefter anordningar för

Anslag till fängvårdsanstalterna

de abnorma och eljest svårskötta, och till sist skulle anordningarna för straffarbets- och fängelsefångar moderniseras. Vad man nu har gjort är att utreda andra etappen. Det innebär intet nytt utan är ett fullföljande av de planer som riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag har antagit.

Det är sant att detta kommer att kosta pengar, men det är lika sant, att om någonting skall uträttas på detta område, måste det göras något så när ordentligt. Här kan statsmakterna ändå liksom trösta sig med att praktiskt taget ingenting har gjorts på 50 år. Inga pengar av någon nämnvärd storleksordning har på ett halvt sekel nedlagts på att förbättra de egentliga fängelserna, men nu har vi fattat beslut om att modernisera fängvården och gå fram efter vissa riktlinjer. Då är det enligt vårt sätt att se att slösa med både tid och pengar, om man inte fullföljer dessa linjer utan försöker att gå än hit och än dit. Jag kan förstå herr Göransson, som tycker att det är obehagligt att ha de gamla fängelserna — Långholmen är ju ett särskilt kapitel — men jag vill erinra kammarens ledamöter om att i detta fall skall en särskild utredning sättas i gång, om den inte redan är påbörjad. Man skall emellertid försöka att få en modernisering av dessa anstalter, när man klarat de andra. Herr Göransson säger att det går åt så mycket pengar när det gäller att fullfölja de första etapperna, att han fruktar att det inte blir någonting kvar till den tredje etappen, och då försöker han få några tusenlappar här och några tusenlappar där. Jag hoppas allvarligt att den modernisering, som är nödvändig, skall kunna fullföljas för att åstadkomma både det skydd för samhället, som det här kan bli fråga om, men också den människovård, som jag tror att vi alla önskar skall komma till stånd på detta plan.

Jag vill, herr talman, inskränka mig till dessa få synpunkter. Jag kanske skall säga ytterligare ett enda litet ord. Jag tror att det skulle gagna saken, om politikern och riksdagsmannen Göransson kunde vara lika solidarisk och positiv mot de förslag, som framlägges i enlighet med förut fattade beslut, som han är när det gäller att utföra sitt värv som chef för fängvårdsstyrelsen.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 2—8

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottet utlåtanden:

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från skyldighet att återbetala för mycket utbetalade lönebelopp; och

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskilda ekonomiska förmåner åt övertalig personal vid Stockholms tygstation m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till afionsammanträdet.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 17.07.

In fidem
Per Bergsten

Tisdagen den 24 maj eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 323, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om folkomröstning angående högertrafik.

Ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Föredrogs ånyo statsutskottets memorial nr 145, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden.

I detta memorial hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte besluta att till höstsessionen med innevarande års riksdag uppskjuta behandlingen av vissa i memorialet angivna ärenden, upptagna under särskilda med 1—33 betecknade punkter. Punkten 12 avsåg de likalydande motionerna I: 241 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 375 av herr Hjalmarson m. fl. om åtgärder för begränsande av statsverksamheten m. m.

Reservation hade anmälts av fröken Andersson och herr Birke, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Den reservation, som är fogad till detta utskottsmemorial, hänför sig till punkt 12). Den rör motionerna I: 241 och II: 375 om åtgärder för begränsande av statsverksamheten m. m. Vi beklagar, att dessa motioner måst uppskjutas till hösten. De avlämnades ju i laga ordning i januari månad. De har inte varit ute på remiss, varför man tycker att de borde ha kunnat hinna behandlas i avdelningen och utskottet.

Emellertid måste jag erkänna att det har kommit saker i vägen, som kan göra

detta dröjsmål med behandlingen försvårbart. Jag tror nämligen att det var tänkt, att vi i femte avdelningen skulle ha tagit upp dem till behandling redan nu i vår. Emellertid fick vi — jag höll på att säga i sista minuten — ett så stort ärende som LKAB att behandla, och detta gjorde att dessa motioner inte kunde komma fram.

Det är så mycket beklagligt som man hade hoppats på ett positivt ställningstagande, särskilt efter finansministerns uttalande i en interpellationsdebatt i andra kammaren den 25 februari i år. Interpellationen rörde frågan om en omarbetning av skatteskalorna och utredning om allmän sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer. På de frågor, som framställdes i interpellationen, svarade finansministern bl.a.: »Herr Hjalmarson förde såsom en positiv tanke fram frågan om en allmän utredning med deltagande från olika politiska partier, som skulle försöka komma fram till ett förslag till sänkning av statens utgifter.»

Sedan finansministern ställt sig litet skeptisk till hela denna fråga och möjligheterna att på dessa vägar nå fram till ett positivt resultat, fortsatte han: »Men jag vill för min del säga, att jag är välvilligt inställd till tanken och att jag skall framföra denna tanke till regeringen och fråga, om man vill sätta i gång detta. Det skall jag göra, trots att jag inte tror så förfärligt mycket på resultatet av en sådan åtgärd. Men nog kan det väl vara värt att låta herr Hjalmarson och hans meningsfränder få ett litet bredare tillfälle att försöka komma fram till några resultat, som lättare kan bedömas än de mera sporadiska som tidigare har framkommit.»

Inget av statsråden är ju nu närvarande här i kammaren, men annars skulle det ha varit rätt så intressant att få veta, om finansministern gjort denna

förfrågan hos regeringen. Det hade ju varit tacknämligt mot bakgrunden av de aktuella ekonomiska händelser, som vi alla känner till, om denna propå hade framställts — ju förr dess hellre. Jag skulle ha velat fråga, om tanken framförts till regeringen och om hur man där ställt sig. Då jag ju inte kan få något svar på denna fråga får jag, herr talman, nöja mig med detta och kan av naturliga skäl icke ställa något yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna memorialet hemställt.

Ang. inrättande av ett sjöfartsverk

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett sjöfartsverk m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 124, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 4 mars 1955, föreslagit riksdagen att fatta beslut angående inrättande från och med den 1 januari 1956 av ett sjöfartsverk m. m. på sätt i propositionen under 12 särskilda, med I—XII betecknade punkter närmare angivits.

Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag grundade sig på ett av sjöfartsorganisationsutredningen avgivet betänkande, vari framlagts två alternativa förslag i ämnet. Såsom alternativ I hade föreslagits, att sjöfartsverket skulle bildas genom sammanslagning av lotsverket och sjökarteverket, väg- och vattenbyggnadsverket, i vad detta handhade hamn- och farledsanläggningar, samt statens isbrytarverksamhet. Såsom alternativ II hade utredningen föreslagit, att till det nya verket skulle överföras — utöver vad som föreslagits i alternativ I — de delar av kommerskollegium, som handlade sjöfartsärenden, fränsett ekonomiska frågor och statistik. Härvid skulle sålunda till sjöfartsverket överflyttas bl. a. far-tygsinspektionen, skeppsmätningssväsen-

Ang. inrättande av ett sjöfartsverk

det samt sociala och juridiska frågor. Det i propositionen framlagda förslaget innebar, att till ett sjöfartsverk skulle överföras — utöver uppgifterna enligt alternativ I — alla de ärenden, som kommerskollegium handlade på sjöfartens område med undantag av sjöfartsstatistiken. Detta förslag innebar så till vida en utvidgning av alternativ II, som även de ekonomiska sjöfartsfrågorna härvid skulle överflyttas.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gustaf Karlsson* m. fl. (I: 482) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson* i Öckerö m. fl. (II: 596);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Hällgren* och *Rikard Svensson* (I: 483) och den andra inom andra kammaren av herr *Andersson* i Ronneby m. fl. (II: 598);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bergh* m. fl. (I: 484) och den andra inom andra kammaren av herr *Cassel* m. fl. (II: 593);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Björnberg* m. fl. (I: 485) och den andra inom andra kammaren av herr *Kollberg* m. fl. (II: 594), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 124 måtte besluta, utom annat,

1. att det i propositionen såsom alternativ I betecknade organisationsförslaget för sjöfartsverket skulle genomföras fr. o. m. den 1 januari 1956;

2. att i skrivelse till Kungl. Maj:t an- hålla, att Kungl. Maj:t ville ägna särskild uppmärksamhet åt att det nya verket icke fungerade så att näringslivet därigenom orsakades olägenheter;

dels en inom andra kammaren av herr *Nyberg* väckt motion (II: 597);

dels ock en inom andra kammaren av herr *Svensson* i Göteborg väckt motion (II: 599).

Ang. inrättande av ett sjöfartsverk

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet avfattat sin hemställan i 20 särskilda, med I—XX betecknade punkter. I nedan angivna punkter hade hemställts att riksdagen måtte,

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 482 och II: 596, I: 484 och II: 593, I: 485 och II: 594, I: 483 och II: 598, sistnämnda båda motioner i vad de avsåge sjöfartsverkets hamnavdelningar och därmed sammanhängande spörsmål, II: 597 samt II: 599, godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 4 mars 1955 framlagt förslag om inrättande från och med den 1 januari 1956 av ett sjöfartsverk;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 484 och II: 593 samt I: 485 och II: 594, bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med i förberörda statsrådsprotokoll framlagda förslag, fastställa personalförteckningar för sjöfartsstyrelsen och fartygsinspektionen m. m.;

IV. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 484 och II: 593 samt I: 485 och II: 594, godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för sjöfartsstyrelsen, att tillämpas under tiden 1 januari—30 juni 1956;

V. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 484 och II: 593 samt I: 485 och II: 594, godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för fartygsinspektionen m. m., att tillämpas under tiden 1 januari—30 juni 1956;

VIII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 484 och II: 593 samt I: 485 och II: 594, godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för fartygsinspektionen, att tillämpas under tiden 1 juli—31 december 1955;

IX. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 484 och II: 593 samt I: 485 och II: 594, godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för skeppsmättningsväsendet, att tillämpas under tiden 1 juli—31 december 1955;

XIV. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 484 och II: 593 samt I: 485 och II: 594, för budgetåret 1955/56 under tionde huvudtiteln anvisa till

a) Sjöfartsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 688 000 kronor;

b) Sjöfartsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 440 600 kronor;

XV. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 484 och II: 593 samt I: 485 och II: 594, för budgetåret 1955/56 under tionde huvudtiteln anvisa till

a) Fartygsinspektionen m. m.: Avlöningar ett förslagsanslag av 483 700 kronor;

b) Fartygsinspektionen m. m.: Omkostnader ett förslagsanslag av 68 000 kronor;

XVI. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 484 och II: 593 samt I: 485 och II: 594, för budgetåret 1955/56 under tionde huvudtiteln anvisa till

a) Fartygsinspektionen: Avlöningar ett förslagsanslag av 310 300 kronor;

b) Fartygsinspektionen: Omkostnader ett förslagsanslag av 51 500 kronor;

c) Skeppsmättningsväsendet: Avlöningar ett förslagsanslag av 140 900 kronor;

d) Skeppsmättningsväsendet: Omkostnader ett förslagsanslag av 15 800 kronor;

XX. avslå motionerna I: 485 och II: 594, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Ohlson, Sundelin, Aastrup, Svärd, Skoglund* i Doverstorp, *Malmberg* i Skövde, *Ståhl* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herr *Gustafsson* i Skellefteå ansett, att utskottet bort tillstyrka motionerna I: 485 och II: 594. I enlighet härmed hade reservanternas ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort i nedan angivna punkter hemställa, att riksdagen måtte

Ang. inrättande av ett sjöfartsverk

I. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, med bifall till motionerna I: 485 och II: 594 samt med avslag å motionerna I: 482 och II: 596, I: 484 och II: 593, I: 483 och II: 598, sistnämnda båda motioner i vad de avsåge sjöfartsverkets hamnavdelningar och därmed sammanhängande spörsmål, II: 597 samt II: 599, godkänna av reservanterna förordad förslag om inrättande från och med den 1 januari 1956 av ett sjöfartsverk;

II. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, med bifall till motionerna I: 485 och II: 594 samt med avslag å motionerna I: 484 och II: 593, bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med av reservanterna framlagt förslag, fastställa personalförteckning för sjöfartsstyrelsen;

IV. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, med bifall till motionerna I: 485 och II: 594 samt med avslag å motionerna I: 484 och II: 593, godkänna i reservationen införd avlöningsstat för sjöfartsstyrelsen, att tillämpas under tiden 1 januari—30 juni 1956.

V. med bifall till motionerna I: 484 och II: 593 samt I: 485 och II: 594 avslå Kungl. Maj:ts förslag till avlöningsstat för fartygsinspektionen m. m., i vad den avsåge tiden 1 januari—30 juni 1956;

VIII. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 484 och II: 593 samt I: 485 och II: 594, godkänna i reservationen införd avlöningsstat för fartygsinspektionen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1955/56;

IX. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 484 och II: 593 samt I: 485 och II: 594, godkänna i reservationen införd avlöningsstat för skeppsmättningsväsendet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1955/56;

XIV. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 485 och II: 594 samt med avslag å motionerna I: 484 och II: 593, för budgetåret 1955/56 under tionde huvudtiteln anvisa till

a) Sjöfartsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 310 200 kronor;

b) Sjöfartsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 386 100 kronor;

XV. med bifall till motionerna I: 484 och II: 593 samt I: 485 och II: 594, avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag till Fartygsinspektionen m. m.: Avlöningar och Omkostnader;

XVI. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 484 och II: 593 samt I: 485 och II: 594, för budgetåret 1955/56 under tionde huvudtiteln anvisa till

a) Fartygsinspektionen: Avlöningar ett förslagsanslag av 620 600 kronor;

b) Fartygsinspektionen: Omkostnader ett förslagsanslag av 103 000 kronor;

c) Skeppsmättningsväsendet: Avlöningar ett förslagsanslag av 281 800 kronor;

d) Skeppsmättningsväsendet: Omkostnader ett förslagsanslag av 31 600 kronor;

XX. med bifall till motionerna I: 485 och II: 594, i vad de avsåge sjöfartsverkets funktionering i förhållande till näringslivet, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i reservationen anförts.

Därjämte hade reservationer utan angivna yrkanden anförts dels av herrar *Svärd* och *Staxäng*, dels ock av herrar *Karl Andersson* och *Gustaf Karlsson*.

Herr AASTRUP (fp):

Herr talman! De utredningar och överväganden, som föregått Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett sjöfartsverk har, tycks det mig, ägt rum i tre etapper. Den första började med de direktiv handelsministern lämnade tillkallade sakkunniga i november 1950. Departementschefen anförde bl. a. följande: »Statens befattning med sjöfartsfrågor avser två i viss utsträckning artskilda problemkomplex, nämligen dels de kommersiellt, tekniskt och socialt präglade frågor, som direkt gäller sjöfartsnäringens — rederiernas och sjöfolkets — vill-

Ang. inrättande av ett sjöfartsverk

kor, dels frågorna om hamnar, farleder och över huvud taget framkomstmöjligheter till sjöss. Ärenden tillhörande den första kategorien är för närvarande koncentrerade till kommerskollegium och jag anser icke skäl föreligga att utbryta dem från denna myndighet. Annorlunda förhåller det sig med ärenden av den senare kategorien.»

Enligt detta uttalande skulle utredningen avse den kommunikationstekniska sidan av sjöfartens problemkomplex, medan kommersiellt, tekniskt och socialt präglade frågor lämnades utanför utredningens uppdrag. Dessa ärenden ansågs enligt departementschefen böra ligga kvar i kommerskollegium.

Den andra etappen inleddes i juni 1953, då statssekreteraren i handelsdepartementet skrev till sjöfartsorganisationsutredningen och begärde att utredningen »såsom ett alternativ måtte pröva tanken på ett sjöfartsverk, vilket skulle omfatta även de sjöfartsuppgifter, som enligt de förut angivna direktiven förutsatts skola kvarbliva hos kommerskollegium».

I motiveringen för dessa nya direktiv angavs: »I samband med att beslut vid 1953 års riksdag fattats om ny lagstiftning rörande konkurrensbegränsande åtgärder har kommerskollegii organisation och uppgifter på detta område utvidgats avsevärt. Det är möjligt att kommerskollegium inom de närmaste åren även i andra hänseenden kan komma att erhålla ändrad och vidgad organisation. Med hänsyn till dessa omständigheter synes det tänkbart att alla sjöfartsfrågor avskiljas från kollegium». Detta var alltså vad statssekreteraren i handelsdepartementet skrev.

Utredningen avgav sitt betänkande i juli månad 1954. Det utmynnande i två alternativ: alternativ I enligt de ursprungliga direktiven och alternativ II enligt de utvidgade direktiven. Utredningen förordade alternativ II men antydde att det kanske vore lämpligt att genomföra omorganisationen etappvis, varvid alternativ I kunde utgöra en lämplig första etapp.

I fråga om kommerskollegium uttalar

sig utredningen på följande sätt: »Utredningen har dock tidigare understrukt, att den svenska sjöfartens starka gemenskap med vår utrikeshandel liksom också sjöfartens stora betydelse såsom exportör genom säljande av fraktrum präglar dess beroende av vår handelspolitik ävensom att sjöfartsnäringens intressen i handelspolitiska sammanhang måste beaktas vid de överväganden, som avse handelspolitiken i dess helhet. Det har av utredningen även framhållits, att vid en samordning av statens uppgifter på sjöfartens område risk icke får uppstå för att sjöfartens berättigade samhörighet med andra näringar äventyras. Möjligheterna att bevara det näringsekonomiska sambandet mellan sjöfartsnäringen och andra näringsgrenar får därför icke vid en sådan samordning, som här föreslagits, minskas.»

Vidare fortsätter utredningen: »På grund av vad nu sagts böra enligt utredningens mening sjöfartens kommersiella frågor och spörsmålen om sjöfartsnäringens ekonomiska förhållanden, sedda i samband med landets övriga näringar, bevakas inom kommerskollegium. Detta kan dock icke till fullo förverkligas, därest icke de sjöfartsfrågor, som för närvarande handläggas inom statens handels- och industrikommission, överflyttas från kommissionen till kollegium.»

Av remissinstanserna tillstyrkte flertalet alternativ I, medan så gott som samtliga talesmän för handeln och sjöfarten — handelskammare, rederiföreningar o. s. v. — tog avstånd från alternativ II.

Den tredje etappen tog vid, när ärendet behandlades i departementet. Efter att ha vägt alternativ I och II mot varandra fann handelsministern starka skäl tala för att från kommerskollegium överföra till det nya verket samtliga sjöfartsfrågor, sålunda även de ekonomiska. Detta förslag strider alltså mot den uppfattning som kommit till så bestämt uttryck i utredningens betänkande som jag nyss citerat. Det har inte heller varit föremål för remissbehandling i vanlig ordning. Kungl. Maj:ts förslag innebär

en ordentlig rumphuggning av kommerskollegium, varigenom det direkta sambandet mellan sjöfarten och övriga näringar bryts.

Vad som nu skall hända med kommerskollegium kan man läsa om i proposition nr 125.

Handelsministern vill enligt denna proposition till kommerskollegium överföra priskontrollnämndens hittillsvarande verksamhet och handels- och industrikommissionens uppgifter, sedan nu den mera krisbetonade delen av kommissionens verksamhet minskat. Statsrådet menar att därigenom kommerskollegiets verksamhet än mer skulle komma att inriktas på frågor rörande handel och industri med tyngdpunkten på försörjningsfrågor och utrikeshandel.

Med tanke på den vittomfattande omorganisation av kommerskollegiets verksamhet, som här är planerad, förefaller det mig vara högst egendomligt att man gör denna totala utbrytning ur kommerskollegium av sjöfartsärendena, innan riksdagen fått ta ställning till kommerskollegiets nya organisation. Ett omedelbart principbeslut om det nya sjöfartsverket enligt Kungl. Maj:ts utvidgade förslag ter sig för övrigt ännu mindre påkallat, då handelsministern inte kunnat ange, var det nya verket skall placeras.

När statsrådet Ericsson skall motivera sitt förslag att överföra alla sjöfartsärenden till det nya verket säger han bland annat följande: »Tyngdpunkten i fråga om kollegiets bevakning av handelns och industriens ekonomiska frågor ligger nu, fränsett kollegiets statistiska byrå, rent praktiskt på den monopol- och kartellövervakning, som verkets monopolutredningsbyrå svarar för, samt ärenden avseende bergsbruket och elkraftområdet. Det kan näppeligen med fog göras gällande, att sjöfartsfrågorna vinner något väsentligt på att behandlas i nära sammanhang med sistnämnda frågor.» Departementschefen fortsätter sedan längre fram: »Det kan helt visst tänkas önskvärt att stärka den erfarenhetsbas, som praktiska näringspolitiska förvaltnings- och utredningsuppgifter ut-

gör för kommerskollegium, och härvidlag ligger det nära till hands också ur allmän rationaliseringssynpunkt att överväga, huruvida ej en del av det arbete, som nu bedrivs inom handels- och industrikommissionen och som kan anses vara av mera permanent art, överflyttas till kollegium. En sådan överflyttning kommer otvivelaktigt att betyda mer för kollegiets allmänt näringspolitiska insats än fränskiljandet av sjöfartsfrågorna.»

Jag kan inte finna annat, herr talman, än att dessa två uttalanden direkt strider mot varandra. Om man vill stärka den erfarenhetsbas, som praktiska näringspolitiska förvaltnings- och utredningsuppgifter utgör för kommerskollegium, skall man då plocka bort de ärenden, som berör en av de viktigaste grenarna inom näringslivet? Jag kan inte finna någon rim och reson i en sådan ordning. Om kommerskollegiets erfarenhetsbas hittills varit bristfällig, såsom departementschefen påstår, då finns det väl all anledning att förstärka den. Men inte sker det genom att sjöfartsärendena får försvinna från kollegiet. Kommerskollegium skall ju ändå vara statens centrala verk på näringslivets område, och skall det ske en väsentlig ändring i det förhållandet, bör väl detta först noggrant prövas av riksdagen i ett sammanhang och inte på det sätt som här skett.

Det har antytts i skrifterna, att olägenheterna av att det nuvarande sambandet mellan sjöfarten och andra viktiga näringsgrenar brytes inte skulle betyda så mycket, eftersom den samhällsekonomiska bedömning, varom här är fråga, kan ske omedelbart i handelsdepartementet såsom högsta centrala myndighet på näringslivets område. Är detta verkligen även statsrådet Ericssons egen åsikt? Bryter detta inte i så fall emot den praxis, som hittills tillämpats inom svensk förvaltning?

Herr talman! Till detta utlåtande från statsutskottet är fogad en reservation, avgiven av herr Ohlon m. fl. I denna reservation yrkas, att ett sjöfartsverk inrättas med teknisk-nautiska uppgifter

Ang. inrättande av ett sjöfartsverk

och att verket organiseras i enlighet med sjöfartsorganisationsutredningens alternativ I. Det innebär alltså, att ett centralt ämbetsverk bildas genom organisatorisk sammanslagning av lotsverket och sjökarteverket, väg- och vattenbyggnadsverkets hamnorgan och statens isbrytarverksamhet.

Jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Herr KARLSSON, GUSTAF, (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att göra några påpekanden i anledning av en detalj i det föreliggande utskottsutlåtandet.

I nuvarande väg- och vattenbyggnadsverket finns det lokala avdelningar för hamn- och farledsbyggande. Dessa skall nu dras in och tillföras det nya verket. Det finns nu tre sådana avdelningar, i Stockholm, i Karlskrona och i Göteborg. Det ser ut som om handelsministern har tänkt sig, att sjöfartsstyrelsen skulle ha möjlighet att organisera lokala kontor, men det vill också synas, som om man i propositionen avsåg ambulerande kontor, som skulle flytta allteftersom det pågår arbeten utmed kusterna.

Vid väg- och vattenbyggnadsverkets nuvarande avdelningar har det också gjorts utredningar och projekteringar. Där har funnits kvalificerad arbetskraft, och dit har befolkningen kunnat vända sig för att rådgöra om sina hamnar och farleder och över huvud taget om sina viktiga sjöfartsärenden. Nu har det i båda kamrarna väckts motioner, vari det hemställts, att det skulle upprättas åtminstone två fasta kontor, ett för västkusten och ett för syd- och ostkusten, och att dessa skulle bemannas med kvalificerat folk, så att också där kunde göras vissa utredningar och lämnas råd, så att inte de människor som behöver konferera om sina hamnar varje gång måste fara till Stockholm eller till annan plats, dit nu verket en gång skall förläggas. Den brännande frågan om var sjöfartsverket skall ligga skall ju avgöras vid nästa års riksdag.

Utskottet har yttrat sig ganska välvil-

ligt om motionerna. Utskottet säger, att de skäl som åberopas till stöd för yrkandena i motionerna synes utskottet till väsentlig del värda beaktande, och fortsätter: »Utskottet delar sålunda uppfattningen, att de olika arbetsuppgifter med avseende på hamnväsendet, som komma att åvila sjöfartsverket, icke böra eller kunna helt centraliseras. Det är också, som i motionerna uttalats, önskvärt, att tillgång finnes på personal med god lokalkännedom om förhållandena i olika landsdelar.»

Jag vill till detta utskottets utlåtande knyta en vädjan till handelsministern att han, när han nu går att med stöd av riksdagens beslut i fråga om principerna och de stora linjerna konkret utforma detaljerna, måtte beakta dessa synpunkter och till de här kontoren knyta personer, som också kan utföra en del utredningsarbete och som har auktoritet att överlägga med befolkningen. Detta är av stor vikt och stor betydelse. Det är ju en allmän strävan att man inte skall koncentrera allt till en plats, och därför hyser jag den förhoppningen att dessa i motionerna framförda synpunkter går i linje med den allmänna strävan, vilken jag också tror och hoppas att handelsministern skall kunna ansluta sig till.

Det är därför, herr talman, som jag inte har något särskilt yrkande. Jag har visserligen till detta utlåtande tillsammans med herr Karl Andersson avgivit en blank reservation, men det har skett endast för att kunna understryka dessa synpunkter.

Jag har, herr talman, inget yrkande.

Häri instämde herr *Andersson, Karl*, (s).

Herr NÄSGÅRD (bf):

Herr talman! Vi har under årens lopp varit med om att besluta om inrättande av åtskilliga nya ämbetsverk, och det har inte varit någon vidare trevlig uppgift. Det har skapats nya tjänster i massa, det har blivit nya generaldirektörer o. s. v. Här har vi nu en fråga, där det gäller inrättande av ett nytt ämbetsverk men där man samtidigt drar in två andra

ämbetsverk. Man får inte ens en generaldirektör till, utan det blir vid det gamla. Jag tycker att detta omorganisationsförslag är det mest sympatiska som jag har varit med om under dessa år.

Utredningen har kommit med två alternativ. Det första innebär att ett tekniskt-nautiskt verk tillskapas med uppgift att i olika avseenden svara för framkomstmöjligheterna till sjöss. »Praktiskt taget allmän enighet», säger utskottet på s. 56, »synes råda om att en sammanslagning i åtminstone denna omfattning bör komma till stånd.» Som alternativ II har utredningen föreslagit att till det nya verket skall, utöver vad som föreslås i alternativ I, överföras de delar av kommerskollegium som handlägger sjöfartsärenden, fränsett ekonomiska frågor och statistik. Härvid skulle sålunda till sjöfartsverket överflyttas bland annat fartygsinspektionen, skeppsmätningssväsendet samt sociala och juridiska frågor.

I remissyttrandena har det framställts många anmärkningar. Bland annat har det från sjöfartsnäringens sida invänts, att om kommerskollegium berövades flertalet av de praktiska frågorna skulle det bli svårt för kollegiet att handlägga de ekonomiska ärenden som enligt utredningens alternativ II skulle stanna kvar hos kommerskollegium. Då har handelsministern dragit den logiska slutsatsen därav och föreslagit överflyttande även av de ekonomiska ärendena från kommerskollegium till det nya ämbetsverket. Detta bör bryta udden av många anmärkningar som har framställts under remissförfarandet.

I övrigt har det anförts att kommerskollegium skulle vara ett ämbetsverk för hela näringslivet, men vi vet ju allesammans att det har det hittills inte kunnat vara, och det kan det heller aldrig bli. Hela jordbruket och skogsbruket står bl. a. utanför och likaså hela transportväsendet till lands. Man kan inte tänka sig att kommerskollegium över huvud taget skall bli ett allmänt organ för näringslivet.

Nu förstår jag mycket väl att de representanter för sjöfarten, som har varit vana att vända sig till kommerskolle-

Ang. inrättande av ett sjöfartsverk

gium för att få sina ärenden behandlade, tycker att det är tråkigt att behöva gå till ett nytt ämbetsverk, men å andra sidan förefaller det väl rationellt att de få praktiskt taget alla sina ärenden behandlade i ett enda ämbetsverk. Det har ju förekommit mycket starka klagomål under oroliga tider, t. ex. under det senaste kriget och under beredskapstiden, över att när näringslivet skulle ha ärenden behandlade måste dess representanter springa och uppvakta i olika ämbetsverk och sätta till ofantligt mycket tid på dessa uppvaktningar. Det måste vara en fördel att få allt samlat i ett enda ämbetsverk.

Jag tror, herr talman, att detta är en rationalisering, en utveckling i rätt riktning, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Det är ett misstag att tro att sjöfarten skulle vara en näring för sig, en näring som fungerar utan samband med den övriga delen av det svenska näringslivet. Det är, för att använda ett gammalt uttryck, »nödvändigt att segla». Men det är också nödvändigt att leva i samförstånd mellan de olika näringarna. Sjöfartsnäringen är en del av det svenska näringslivet, sjöfartsnäringen tjänar den svenska exportindustrin, den tjänar den svenska produktionen genom att förmedla kontakterna mellan denna produktion och världsmarknaden.

Med dessa utgångspunkter måste det principiellt sett vara i högsta grad diskutabelt att bryta loss sjöfartens speciella näringspolitiska problem ur sitt sammanhang och föra dem till en särskild sjöfartsinstans. Sjöfartens näringspolitiska frågeställningar blir bäst och mest allsidigt bedömda om de bedöms i sitt större sammanhang såsom de hitintills har bedömts i kommerskollegium, som är det centrala verket för de näringspolitiska bedömningarna. Den kollegiala formen i kommerskollegium gör det möjligt att väga och mäta de speciella sjöfartssynpunkterna mot allmänna näringspolitiska synpunkter, vilket gör det

Ang. inrättande av ett sjöfartsverk

möjligt att få den större överblick, som är nödvändig också för denna näring.

Det måste därför vara ett misstag att, om inte särskilt starka skäl kan anföras för en sådan ordning, skilja ut sjöfartsfrågorna ur sitt naturliga sammanhang och föra dem till ett särskilt ämbetsverk. Detta misstag blir desto mera påtagligt, som det nya ämbetsverk, som i dag underställs riksdagen, i de flesta hänseenden gör intryck av att vara en konstruktion för konstruktionens egen skull. Det förefaller som om man hade plockat olika bitar från olika delar av förvaltningen och sammanfört dem till någonting som skulle ge tillräcklig bas för ett nytt ämbetsverk.

Hur konstlad denna konstruktion är kommer i blyxtbelysning om man nämner att i det nya ämbetsverket skall ingå en del som är utbruten ur väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, nämligen den s. k. hamnbyggnadsbyrån. Vad sysslar denna hamnbyggnadsbyrå med? Jo, i allt väsentligt med att bygga fiskehamnar. Vilken rationell grund finns det för att lägga en sådan byrå inom ett sjöfartsverk? Den borde rent logiskt snarare föras till fiskeristyrelsen, för vilken dessa frågor måste betyda mer än för ett sjöfartsverk.

Kungl. Maj:ts proposition om ett nytt sjöfartsverk bygger visserligen på en utredning, men innebär i sak en lösning av de organisationsproblem det här gäller, som icke har varit föremål för vare sig utredning eller remissbehandling. Det är alltså fråga om en inom departementet gjord konstruktion, vars hållbarhet och effektivitet icke har blivit i sedvanlig ordning granskad.

Nu sägs det att denna konstruktion är motiverad därför att den innebär en rationalisering. Låt mig på den punkten få anmäla tvivel. Rationaliseringsvinsterna är i mycket hög grad formella och synes åtminstone för den, som med viss skepsis ser på kungliga propositioner av denna art, vara av förhållandevis kortvarig karaktär.

Det nya sjöfartsverket innebär besparingar, sägs det, och det anges t. o. m. en siffra för dessa besparingar. Låt mig även på denna punkt få anmäla tvivel.

Under alla de föredragningar i detta ärende som förekommit har det från samtliga de föredragande anmälts starka tvivel på att propositionens kostnadsberäkningar kommer att hålla. Det har från samtliga föredragande med starkt eftertryck hävdats, att rationaliseringsvinsterna uppnåtts genom nedräkningar, som icke kommer att visa sig hållbara.

Om dessa expertuppgifter är riktiga, betyder ett beslut i enlighet med Kungl. Maj:ts proposition i dag att vi i den svenska hushållningens budget skapar ytterligare en förutsättning för mer eller mindre automatiska utgiftsökningar under den närmaste framtiden. Vi för in i vår förvaltning ett ämbetsverk, som ser oskyldigt ut vid första anblicken, men vars oskuld inte är större än oskuld brukar vara i det praktiska livet. I år får vi noteringar om besparingar; jag vill inte säga nästa år, men mycket snart, får vi propositioner om nya anslag, nya tjänster, nya utvidgningar av det från början embryonala nya sjöfartsverk, för vilket handelsministern i dag tar ansvaret. Man kan ju fråga sig, om detta är det rätta sättet att spara annat än på mycket, mycket kort sikt.

Jag förmodar att det redan tidigare i debatten har framhållits, att företrädare för den näring, det här gäller, mycket bestämt har undanbett sig det nya sjöfartsverket. Det är ganska märkligt, numera, att en svensk näring tackar nej till ett ämbetsverk, vars uppgifter är att tjäna just den näringen. Så har emellertid i detta fall skett, och det har skett med utomordentligt eftertryck.

Herr talman! Utskottets talesman lade den synpunkten på denna fråga, att tillkomsten av detta nya, centrala verk skulle minska nödvändigheten för sjöfartsnäringens folk att springa i olika verk. Så är fallet. Det antal ämbetsverk och centrala styrelser, med vilka sjöfartens folk händanefter har att ta kontakt, minskar, såvitt jag inte är felunderrättad, med två — det minskar från 38 till 36! Det kan betvivlas att denna minskning i steglängden för skall vi kalla dem landets skeppare, är värd de uppoffringar

inför vilka handelsministern nu ställer oss.

Såvitt jag kan förstå, och det tror jag alla förstår, har denna fråga behandlats med märklig brådska. Utskottsavdelningen och utskottet kan knappast sägas ha haft den tid till förfogande som krävs för en grundlig prövning av problemet i hela dess vidd. Ärligt talat kan jag, herr talman, inte förstå denna brådska. Jag vet inte om det brinner i knutarna någonstans — i varje fall vet jag inte om det brinner någonstans utanför departementet. Därför förstår jag inte, varför inte hela detta komplex skulle ha kunnat skjutas till den lugnare höst, som väntar oss, varför inte handelsdepartementet under sommarmånaderna skulle ha kunnat ägna sig åt att närmare utreda frågan, och då helst i huvudsaklig anslutning till det mindre alternativ för ett sjöfartsverk, för vilket ett stort antal remissinstanser har talat, det mindre alternativ, som inte innebär någon dekapi-tering av kommerskollegium, som inte innebär någonting annat än att man sammanför sjöfartens serviceverk till en enhet, vilket kan vara en praktisk linje.

Naturligtvis gör jag personligen inte anspråk på någon som helst sakkunskap i detta sammanhang. Jag faller tillbaka på verklig sakkunskap, sådan som den företrädes av den nuvarande handelsministerns företrädare i ämbetet, sedermera generaldirektören och chefen för kommerskollegium Axel Gjöres. Jag tror att det skulle vara klokt av riksdagens första kammare att lyssna på Axel Gjöres i denna fråga!

Herr NÄSGÅRD (bf) kort genmäle:

Herr talman! Det förvånar mig, att herr Svärd som representant för den bildade samhällsklassen i vårt land gör sig skyldig till ett felaktigt klassiskt citat. Han började sitt anförande med ett sådant. Han sade att det finns ett ordstäv som säger: Att segla är nödvändigt, men att leva är också nödvändigt. Det heter inte så, herr Svärd! Trots att det är med tvekan, som jag tar upp en sådan sak efter den replik, som herr Svärd gav statsrå-

Ang. inrättande av ett sjöfartsverk

det Lange för något år sedan om bondeförbundarna och latinet, vill jag erinra om att uttrycket heter: »*Navigare necesse est, vivere non necesse*» — det vill säga: »Det är nödvändigt att segla, men *inte* nödvändigt att leva». Det var bara ett inpass, som jag ville göra.

Jag är vidare mycket förvånad över att herr Svärd så häftigt går emot ett förslag, som är avsett att innebära en betydande besparing. Här har högern under flera år kommit med sina besparingsförslag och summerat dem i efterhand i en skuggbudget utan något verkligt underlag. Men när nu Kungl. Maj:t kommer med ett organisationsförslag, som verkligen beräknas innebära en besparing på 200 000 kronor per år, då är herr Svärd den främste motståndaren mot detta förslag. Hur går detta ihop, teoretiskt och praktiskt, herr Svärd? Det skulle jag bra gärna vilja veta.

I övrigt tycker jag inte att herr Svärd har anförts någonting, som kullkastar vad jag i mitt anförande yttrade.

Herr SVÄRD (h) kort genmäle:

Herr talman! Det förhållandet att jag inte anförts några skäl, som har kunnat kullkasta vad herr Näsgård här tidigare anförts, är såvitt jag förstår inte någon anledning för riksdagens första kammare att inte följa mig i mitt yrkande.

Sedan gav sig herr Näsgård in på en citattävlan. Låt mig då först i all ödmjukhet göra det påpekandet, att det latinska citatet lyder: »*Navigare necesse est, vivere non necesse*». Vad jag tillät mig var — med all respekt för bondeförbundarnas kunnighet i latin — en travestering av detta ordstäv! Men jag vet ju inte om det kan anses förenligt med den vördnad, som man bör visa företrädaren för ett regeringsparti.

Jag tillåter mig att helt avstå från att i detta sammanhang diskutera högerns skuggbudget. Det får vi tillfälle till om två dagar. Hade det kungl. förslag, som herr Näsgård nu försvarar, inneburit verkliga och hållbara förslag till besparingar, skulle jag varit den första att kasta hatten i luften och hurra för herr Näsgård.

Ang. inrättande av ett sjöfartsverk

Herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Det är ofrånkomligt att de statliga förvaltningsorganen — det må gälla ämbetsverk eller underlydande myndigheter — jämt och ständigt måste anpassas efter de behov som föreligger. Jag tror att den fråga, som riksdagen nu behandlar, skall ses just ur den synpunkten.

Herr Aastrup sade visserligen, att vi här håller på att bryta sönder någonting som är tillfredsställande. Det är riktigt att kommerskollegium i sin instruktion har sig förelagt att handlägga ärenden rörande handel, industri och sjöfart. Men från detta ämbetsverk har likväl under årens lopp gång efter annan brutits ut olika delar. Det är detta som gör att vi nu inte kan säga, att kommerskollegium har under sig alla näringar ur den synpunkten att det skall handlägga praktiska frågor på alla näringslivets områden.

Det har alltså visat sig nödvändigt och ändamålsenligt tidigare att det sker en specialisering inom förvaltningen. Det är så, som herr Näsgård nyss sade, att jordbruket ligger utanför. Vi har transportväsendet utanför, och bankväsendet och försäkringsväsendet sorterar under speciella myndigheter. Dessa olika grenar har alltså brutits ut från kommerskollegium, som från början var, som sagt, ett verk, som hade alla näringar under sig.

Det har nu konstaterats att det föreligger ett behov — jag tillät mig att säga detta i andra kammaren — att rationalisera detta samhälleliga organ. Herr Svärd sade visserligen nyss, att han inte trodde att det blir en rationalisering, utan alldeles tvärtom. Av oss uppfattas det emellertid inte på det sättet, vilket vi har fått dokumenterat genom en särskild utredning. Det är att märka, att denna utredning inom sig hyste mycken sakkunskap. Herr Svärd talade om »en viss utredning». I denna utredning satt emellertid bl. a. en mycket framstående representant för Sveriges redareförening. Denna var ense med sina kommittékamrater om att tillstyrka en förändring. Jag tror att om man vill framhålla sjöfarts-

näringens betydelse och alldeles speciellt inför kammaren trycka därpå, skall man inte glömma bort, att i denna utredning har ändå en framstående representant från sjöfartsnäringen varit medlem, och han har tillstyrkt det grundläggande förslaget. Sedan är det en annan sak, vilket jag återkommer till senare, att vi har gjort en viss utökning av vad utredningen förordat.

När man alltså nu kommit fram till den åsikten, att det råder en viss splittning på detta förvaltningsområde, bör man självfallet vidtaga åtgärder, som leder fram till större effektivitet. Riksdagen brukar vara ganska lyhörd för dylika förslag. Det gläder mig att ingen talare vare sig i andra kammaren eller i första kammaren hittills velat göra gällande, att detta nya verk inte kommer att kunna sköta sina arbetsuppgifter. Reservanterna reagerar i stället rent negativt och säger, att kommerskollegium kommer inte att få en ändamålsenlig organisation, om man därifrån bryter ut ett par byråer, som behandlar sjöfartsärenden.

Detta förslag hade naturligtvis aldrig kommit på riksdagens bord, om man inte hade varit övertygad om att det var ett steg i rätt riktning. Här finns absolut inga skumma avsikter. Herr Svärd frågar, om vi inte hade kunnat vänta och undvikit den skyndsamma behandlingen. Brinner det någonstans i handelsdepartementet, frågade han. Inte mig verterligen, herr Svärd!

Det har åtskilliga gånger under de år, som jag varit med om att handlägga ärenden som gäller sjöfartsnäringen, framkommit förhållanden som visat att den hittillsvarande splittringen på olika ämbetsverk inte varit till gagn för sjöfartsärendenas handläggning. Eftersom man frågat vad som motiverat den nu föreslagna omorganisationen, vill jag tillägga, att de missförhållanden, som har uppstått därigenom att ärendena hittills handlagts av flera olika verk, såvitt jag begriper icke kan uppkomma om vi får till stånd det föreslagna nya sjöfartsverket med dess enhetliga ledning.

Ang. inrättande av ett sjöfartsverk

Man kan naturligtvis säga, att detta icke är en tillräcklig motivering för att nu göra denna ändring. Nej, men det har jämt och ständigt framkommit önskemål från sjöfartsnäringens sida om att få ett enda statligt organ som handlägger sjöfartsärendena. Det är ingalunda så att exempelvis alla inom Sveriges redareförening varit fullt nöjda med den nuvarande ordningen. Det kanske kan roa kammaren om jag erinrar om att en politisk tidskrift, som är herr Svärd mycket närstående, för några veckor sedan hade ett speciellt sjöfartsnummer, vari en framstående man från Sveriges redareförening skrev en artikel, i vilken han framhöll, att det är illa ställt för sjöfartsnäringen i detta land. Han ville göra gällande att denna näring ibland glöms bort när man handlägger olika frågor som berör även sjöfartsnäringen. Han framhöll vidare, att i åtskilliga hänseenden kräver sjöfartsfrågor en alldeles speciell behandling, om sjöfartsnäringens intressen skall kunna beaktas på tillfredsställande sätt. Man skulle kunna tro att denna artikel utgjorde något slags propaganda för det nya sjöfartsverket, men så lär inte vara förhållandet.

Faktum är dock, att jag under årens lopp många gånger mött den röst som kommer fram i denna artikel. Jag har nog också själv tyckt att det kunde finnas anledning att fundera över om inte detta krav vore berättigat och om alltså inte staten borde ordna sin serviceverksamhet — det är ju en sådan verksamhet det här är fråga om — för sjöfartsnäringens del på ett bättre sätt än hittills.

Jag kan instämma i vad herr Svärd sade om sjöfartsnäringens betydelse. Jag går till och med ett stycke längre än vad herr Svärd gjorde. Sjöfartsnäringen är nämligen enligt min uppfattning inte bara en del av vårt näringsliv, inom vilken den gör sina insatser till tjänst för andra näringar, utan sjöfartsnäringen gör även självständiga insatser. Den betjänar vårt näringsliv, sade herr Svärd. Jag vill för min del säga att sjöfartsnäringen utför självständiga uppgifter och gör betydande tjänster åt hela vårt folkhushåll. Detta faktum tycker jag moti-

verar att vi ser till att det blir en enhetlig administrativ ordning även för sjöfartsnäringens del.

Man kan naturligtvis alltid diskutera, om tiden är mogen för detta steg. Jag erinrar då om att utredningen tillsattes redan år 1950, sedan starka krav framkommit på en dylik utredning. Nu vet jag inte om man här egentligen kritiserar något annat än att två byråer skall brytas ut från kommerskollegium för att läggas under sjöfartsverket. Dessutom har man en enligt mitt förmenande mycket egendomlig argumentering. Vad kommer att bli kvar i kommerskollegium, frågar man. Det är väl ändå inte så, hoppas jag, att man är bekymrad över att kommerskollegium inte skulle komma att få några arbetsuppgifter. Det behöver man sannerligen inte vara! Riksdagen kommer troligen att få ge kommerskollegium nya arbetsuppgifter i samband med kommissionsväsendets avveckling. Det blir därvid fråga om arbetsuppgifter av bestående art. Om man tar bort 50 tjänstemän och knappt det från kommerskollegium i samband med upprättandet av ett särskilt sjöfartsverk, så kommer kommerskollegium, om man bara dit överflyttar handels- och industrikommissionens utredningsavdelning, att tillföras lika många och till och med något fler tjänstemän.

Men, säger man, då mister sjöfartsnäringen i alla fall det stöd som kommerskollegium innebär, emedan detta verk har en samlad översikt över de ekonomiska frågorna. Jag vill visst inte bestrida kommerskollegii kompetens, utan tvärtom. Men jag vågar hysa den meningen, att det nya sjöfartsverket skall utrustas med tjänstemän av sådant slag att också sjöfartsverket kommer att kunna få överblick inte bara över sjöfartsnäringen utan också över de allmänna ekonomiska sammanhang, under vilka denna näring arbetar. Nog kommer det att bli möjligt för ett verk, som i sin ledning får en generaldirektör, en överdirektör och ett stort antal chefstjänstemän, att åstadkomma den sakkunskap och insikt som är nödvändig. Därför tar jag inte den kritiken alltför allvar-

Ang. inrättande av ett sjöfartsverk

ligt. Jag tror jag skulle kunna våga säga att de yttranden, som man hänvisar till, har tillkommit, jag höll på att säga på löpande band och i mycket standardiserad form.

När det gäller de detaljfrågor, som herr Karlsson i Munkedal talade om, har jag tolkat utskottets utlåtande så, att man ger Kungl. Maj:t befogenhet att ordna på ett sådant sätt att de föreliggande behoven kan tillgodoses. Det råder väl delade meningar om vad som är lämpligt. Så mycket kan emellertid sägas nu, att till dess beslut fattats om verkets förläggning är det väl troligt att man bibehåller de nuvarande lokalkontorens organisation. Sedan får det väl bli en bedömningsfråga hur man gör med ledning av den erfarenhet vi får av detta nya verks arbete.

Herr Svärd sade nyss, att detta verk är en konstruktion för konstruktionens egen skull. Han tror inte att det innebär någon rationalisering eller någon besparing. Han har tvärtom fått höra, att verket visserligen kommer att presenteras på det sättet, att det blir en formell besparing, men endast en formell — det kommer att ställas krav på nya tjänster, krav som sedermera kommer att framföras i nya propositioner.

Tillåt mig, herr Svärd, att till detta säga, att om så blir förhållandet, beror det inte på att vi har gjort denna organisation. Här är det endast fråga om att sammanföra ett antal tjänster. Det blir vissa förändringar i verkets ledning, men i stort sett är det oförändrade lönegradsplaceringar och oförändrat antal befattningar. Utskottet säger också i likhet med Kungl. Maj:t, att man i framtiden får bedöma vilka behov som kan uppkomma. Så mycket är emellertid klart, att det redan nu ställs stora krav att få nya tjänster i nu befintliga organ. Det borde väl ändå vara rimligt att dra den slutsatsen, att om man kan samordna denna verksamhet och kan disponera över ett sammanlagt antal tekniker och andra tjänstemän skall det finnas möjlighet till besparingar i denna organisation. I vart fall är det enligt mitt sätt att se orimligt att göra det påståendet,

att denna centralisering till ett nytt ämbetsverk ökar kraven på det allmänna. Det borde rimligen leda till ett bättre utnyttjande av de tjänstemän, som det allmänna har anställt.

Jag sade tidigare, att administrationen måste anpassas efter de arbetsuppgifter som föreligger. Vår sjöfartsnäring har expanderat — och expanderat mycket kraftigt. Det har gång på gång framhållits här i riksdagen. Om man på alla dessa områden vill tillgodose de önskemål, som därav följer, har jag hyst den bestämda meningen att man bäst tillgodoser desamma genom att gå så pass långt som vi har gjort och föra över praktiskt taget samtliga ämnesområden till det nya verket.

Jag erkänner att inte hela förslaget varit ute på remiss. Den stora delen av förslaget har emellertid myndigheter och organisationer yttrat sig om, och flertalet har ju rekommenderat verkets tillkomst. Inte minst anser jag det väger tungt, att sådana myndigheter som statskontoret, lotsstyrelsen och andra, som jag tycker skall besitta mycket god sakkunskap, har tillstyrkt förslaget. Vidare kan det förtjäna framhållas, att det i det verk, som man nu diskuterar så mycket om, d. v. s. kommerskollegium, finns en minoritet, som har ansett att man borde gå längre än vad kommerskollegii majoritet ansett att man borde göra. Vi har en rätt betryggande grund att stå på.

I medkammaren har det sagts, att man kunde ha nöjt sig med alternativ I, d. v. s. att upprätta i stort sett ett tekniskt verk. Vidare sades det, att man kunde ta nästa steg om något år. Ja, det kan vara riktigt. Men jag tror också att det är riktigt att redan i dag ta detta steg. Man behöver inte vänta. Jag tycker det är så självklart att det kan ske nu, att jag kan rekommendera kammaren att följa utskottets förslag om inrättande av det nya sjöfartsverket.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Vi är alla medvetna om att handelsministerns försvar för sin sistfödda var skickligt; det var mycket litet polemiskt, det saknade i betydande ut-

sträckning kantigheter, och det formade sig i huvudsak till en debatt om vad som kunde anses vara lämpligt och ändamålsenligt eller mindre lämpligt och mindre ändamålsenligt i detta hänseende.

För säkerhets skull ansåg sig handelsministern behöva deklarerat, att han inte hade några skumma avsikter med sitt förslag. Mig förefaller en sådan deklaration onödig — det är ingen som hyst den sortens misstanke.

Vad vi här resonerar om är ju den rationella lösningen av ett förvaltningsorganisatoriskt problem, vad som är den ändamålsenliga lösningen av frågan om de administrativa förutsättningarna för en näring, om vars betydelse åtminstone handelsministern och jag är överens.

Jag tillåter mig där att i förbigående säga, när man såsom skäl för ett nytt sjöfartsverk pekar på att det finns speciella organisationer för bankväsendet, att denna parallell absolut inte ger någonting. Den speciella förvaltningsorganisationen på bankväsendets område utgår nämligen från en lagstiftning som nödvändiggör denna organisation.

Då handelsministern — kanske som en vänlighet mot koalitionen — återoppar att också jordbruket har sin speciella administrativa instans, så hoppas jag innerligt, att det inte betyder att handelsministern är inne på något slags funderingar att etablera en sjöfartspolitik efter samma huvudlinjer som kommit till uttryck i den svenska jordbrukspolitiken.

Handelsministern hävdar, att förslaget innebär en rationalisering eftersom det medför en centralisering. Jag envisas med att på den punkten anmäla avvikande mening. Jag är ingalunda övertygad om att det är mera rationellt att bryta ut vissa byråer ur kommerskollegium och kalla dem för ett sjöfartsverk — det är ju vad man i själva verket gör — och jag tror inte heller att man vinner några nämnvärda fördelar genom att flytta upp ett antal hamnbyggnadsingenjörer till Stockholm och placera dem i ett centralt ämbetsverk. Sitt arbete utför ju dessa människor inte i Stockholm, där behovet av fiskehamnar

Ang. inrättande av ett sjöfartsverk

kan anses vara tillfredsställt, utan i andra delar av vårt land, där behovet av fiskehamnar kan anses vara otillfredsställt. Och jag är inte så alldeles övertygad om att inte de rese- och traktementskostnader, som den nya organisationen på denna punkt kommer att medföra, blir större än de formella besparingar handelsministern kan räkna in.

Vi har ju glädjen att i kammaren nu se den ena halvan av vår kommunikationsminister — tyvärr i detta sammanhang fel halva, om jag inte minns fel. Men är handelsministern — som kanske är rätt man i detta sammanhang — alldeles säker på att överflyttningen av hamnbyggnadsbyrån från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kommer att medföra, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsens personalbehov minskas i motsvarande grad? Vinner man den besparing i detta ämbetsverk, som borde vara en följd av det nya ämbetsverkets tillkomst? På den frågan kan naturligtvis handelsministern svara ja, och efter vad jag förmodar ett säkert ja. Men den som erinrar sig vad som hände i medicinalstyrelsen, när man ur densamma bröt ut vad som sedan blev veterinärstyrelsen, är inte riktigt lika säker.

Över huvud taget tror jag inte, att detta sätt att plåstra ihop ett nytt ämbetsverk är någon rationalisering, särskilt inte som det nya ämbetsverket administrativt blir en fiktion. Det finns ju inte lokaler för ämbetsverket, herr handelsminister, man saknar den förutsättning för rationellt samarbete, som direkt förbindelse mellan tjänstemännens rum innebär. En rad frågor av den arten är i själva verket olösta.

Får jag i det sammanhanget av ren nyfikenhet fråga: Var skall det nya ämbetsverket, om jag nu får använda ett modernt socialdemokratiskt ord, lokaliseras? Skall det lokaliseras till Stockholm? Eller till den främsta av Sveriges städer — Göteborg? Eller skall det månne lokaliseras i något slags anslutning till »H 55» — i Hälsingborg? Såvitt jag förstår, hör den frågan till de ting, om vilka riksdagen icke anses böra erhålla några uppgifter.

Ang. inrättande av ett sjöfartsverk

Vad diskussionen närmast gäller är inte avsikterna, utan de resultat ansträngningarna leder till — och där är jag oförsämd nog att betvivla det resultat handelsministern utlovar. Jag har inga bevis för mina tvivel, men handelsministern har inte heller några bevis för sina fasta förhoppningar och sin tro på framtiden; därvidlag befinner vi oss alltså i samma båt, herr handelsminister.

Låt mig till slut bara säga, att det är riktigt att detta problem varit föremål för något slags utredning, en utredning som ursprungligen igångsattes efter vissa direktiv, vilka sedermera inte längre gällde. Men i avgörande avseenden skiljer sig den kungl. propositionen från de resultat, till vilka utredningen kom. Därmed är också handelsministerns borgensman från den svenska sjöfartsnärings sida en borgensman som inte längre gäller. Jag beklagar detta förhållande, men jag kan inte göra någonting åt det.

Herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Herr Svärd var besviken över att jag inte varit särskilt polemisk i mitt anförande. Detta tillfredsställde inte herr Svärd; han önskade polemik. Jag kan förstå, att han trivs bättre i en sådan atmosfär. Men jag är av den naturen, att jag tillät mig tala om ändamålsenlighet och lämplighet i samband med organisationen av ett ämbetsverk, en administrativ enhet — jag tycker att detta passar bättre.

Herr Svärd säger nu, att vi bara plåstrar ihop ett par byråer på kommerskollegium, och så blir det ett sjöfartsverk. Jag får väl förutsätta, att herr Svärd har läst propositionen och utskottsutlåtandet, ty då borde han ha fått klart för sig att övervägande delen av arbetsuppgifterna inte flyttas över från kommerskollegium utan från lotsstyrelsen. Herr Svärds egen reservation innebär ju att man skulle plåstra ihop ett antal enheter inom olika myndigheter för att få ett självständigt tekniskt ämbetsverk. Skillnaden mellan oss är att jag vill gå litet längre. Jag säger nämligen, att det är bättre att ta steget fullt ut och få en som jag tycker rationell organisation.

Jag kan nu inte övertyga herr Svärd — det är jag medveten om — men jag hoppas att kammarens ledamöter har uppmärksammat att herr Svärd nu gör nya utvikningar och kräver besked på olika punkter. Han kräver besked om lokaliseringen — som det kallas. Detta får riksdagen, som jag hoppas, besked om nästa år. Jag har i propositionen upplyst, att man skall verkställa en utredning — märk väl en utredning — innan förslag lägges fram härom.

Sedan sade herr Svärd att halva kommunikationsministern är här och att den andra halvan saknas. Jag kanske skulle våga säga, att herr Svärd utgör en halv högerledare och att det kanske är den sämre halvan som är här i kammaren.

Herr NÄSGÅRD (bf):

Herr talman! Jag vill bara konstatera, att när regeringen nu framlagt ett av statsutskottets majoritet tillstyrkt förslag, som innebär en beräknad besparing i statsutgifterna på 200 000 kronor genom en rationalisering av ämbetsverk, är högerens talesman den främste motståndaren till detta besparingsförslag. Herr Svärd har sagt, att han har allihanda invändningar att göra mot möjligheterna att spara på detta sätt. Men herr Svärd har själv biträtt reservationen, som innebär att han vill ha det mindre alternativet. Han vet naturligtvis inte heller, hur detta går ihop i kostnadshänseende.

När jag påvisade att herr Svärd återgav ett klassiskt citat oriktigt, förklarade han, att det var en travestering från hans sida. Jag förstår honom bättre efter denna förklaring. Hans uttalande om besparingspolitiken är också en travestering, herr talman.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Att döma av rent yttre omständigheter, herr handelsminister, är väl snarare högerledaren halva Svärd, men jag är övertygad om att han är den bättre hälften.

Det var emellertid inte för att göra detta påpekande som jag begärde ordet,

utan det var bara för att säga, att vi här i riksdagen naturligtvis är tacksamma för att vi nästa år får reda på var det sjöfartsverk skall förläggas, som vi i kväll skall fatta beslut om, men vi hade varit ännu mer tacksamma, om vi redan från början hade fått uppgifter på denna icke alldeles oväsentliga punkt.

Jag tror faktiskt att handelsministern missförstod mig. Jag var inte alls ledsen över bristen på polemisk ton i hans anförande. Jag var tvärtom mycket glad för det, ty det gav ju en möjlighet att diskutera dessa ting ur ändamålmässig synpunkt.

Till vad herr Näsgård senast hade att anföra har jag ingenting att genmäla.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ohlon m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Aastrup* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 146, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

7 Första kammarens protokoll 1955. Nr 20

Ang. ökad examination av tandläkare

Då emellertid herr *Aastrup* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 38.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1955/56 till kommerskollegium jämte i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. ökad examination av tandläkare

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökad examination av tandläkare, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 138 framlagda förslag hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) medgiva, att den prekliniska tandläkarutbildningen finge från och med budgetåret 1956/57 omorganiseras i enlighet med vad departementschefen förordat;

b) godkänna av departementschefen förordade anordningar för ökad examination av tandläkare;

c) till Tandläkarhögskolan i Stockholm: Utrustning av en odontologisk högskoleklinik i Umeå för budgetåret 1955/56 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 265 000 kronor;

d) till Tandläkarhögskolan i Malmö: Utrustning av vissa lokaler m. m. för budgetåret 1955/56 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 87 000 kronor;

Ang. ökad examination av tandläkare

e) till Tandläkarhögskolorna: Ökad intagning av elever för tandläkarutbildning för budgetåret 1955/56 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 47 000 kronor;

f) till Vissa ombyggnadsarbeten vid tandläkarhögskolan i Malmö för budgetåret 1955/56 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 50 000 kronor.

II. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 471 av herrar *Sunne* och *Huss*, II: 582 av fru *Sjöstrand* och herr *Rimmerfors*, I: 470 av herr *Bergman* m. fl. samt II: 583 av fröken *Öberg* m. fl. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om föreläggande snarast möjligt för riksdagen av plan för inrättande av en tandläkarhögskola i Göteborg.

Herr KARLSSON, GUSTAF, (s):

Herr talman! Det nu föredragna utskottsutlåtandet är enhälligt, och jag har inte för avsikt att framställa något yrkande, särskilt som jag är delaktig i utskottets beslut. Jag vill emellertid ändå foga några synpunkter till utskottets utlåtande. Detta berör tvenne frågor, vilket kammarens ledamöter säkerligen har sett. Den ena gäller en omorganisation av den prekliniska tandläkarutbildningen, och den andra avser ökad examination av tandläkare. Det är beträffande den sistnämnda frågan som jag ville säga några ord.

Jag skulle, herr talman, egentligen vilja tala så, att den andra och sista punkten i utskottets kläm kunde framstå liksom i fetstil och därigenom bli alldeles särskilt framträdande för ecklesiastikministern. Varför vill jag då det?

Riksdagen har ju länge ropat efter fler tandläkare i folktandvården. År efter år har riksdagen på olika sätt gjort sig påmind och velat att åtgärder skulle vidtagas för att öka möjligheterna för folktandvården att fullgöra sin uppgift. En utredning tillsattes 1951 med uppdrag att framlägga förslag till ökad examination av tandläkare. Denna utredning beräknade, att det egentligen skulle behövas ytterligare omkring 150 tand-

läkare per år men att det under en tid framåt skulle bli ett visst överskott, vilket föranledde utredningen, som kanske ansåg att vi inte skulle ha råd med det, att beskära siffran 150 till 120. Detta skulle vara ett tillskott till de 180 tandläkare som redan nu utexamineras per år, och det totala antalet nya tandläkare skulle alltså bli 300 per år. Utredningen ville att detta skulle ske på det sättet, att det skulle upprättas en tandläkarhögskola i Göteborg med en examinationskapacitet av 100 tandläkare och att man vidare skulle inrätta en klinik i Umeå, som skulle få stöd av stockholms högskolan, med en ytterligare examination av 20 tandläkare per år.

Nu har man i departementet gjort om utredningens förslag något. Propositionens förslag innebär, att det skall bli en utökning av examenskapaciteten vid högskolan i Malmö med 20 och vidare att vid den förut föreslagna umeåstockholmskliniken skall utexamineras i runt tal 40 i stället för 20 tandläkare. Enligt det föreliggande förslaget skulle det alltså kunna bli 60 nya tandläkare per år. Departementschefen har då uppskjutit frågan om inrättande av en högskola i Göteborg. Så pessimistiskt som ecklesiastikministern ser på möjligheten att få en tandläkarhögskola i Göteborg finns det tyvärr anledning att räkna med att det kanske dröjer tio år, innan man kan sätta i gång där. Det är en högst allvarlig sak, herr talman, att det program, som man har framlagt och vars berättigande inte har bestritts, nu föreslås genomfört endast till hälften. Det är så mycket allvarligare som utredningen har anfört följande: »Så länge marknaden för de privatpraktiserande tandläkarna icke är mättad, har kommittén ansett sig böra varna för åtgärder, som endast innebära en mindre ökning av den nuvarande examinationskapaciteten.»

Med den utvidgning som nu är föreslagen har man tyvärr att räkna med fortsatta svårigheter för folktandvården. Utredningen och hela förslaget har ju tillkommit för att det skulle åstadkommas fler tandläkare just på detta vård-

område. Det är därför som jag har framhållit, att det är angeläget att det snarast möjligt föreläggs riksdagen en plan för inrättande av en tandläkarhögskola i Göteborg, såsom det hemställs i sista punkten i utskottets kläm.

Detta är nödvändigt inte bara av det grundläggande skälet att tandläkarkrafterna inom folktandvården måste förstärkas utan också därför att det måste klarläggas, hur det skall bli med tandläkarhögskolan i Göteborg. Skall den planeras för en examinationskapacitet av 60 tandläkare per år — det är det antalet som fattas nu — så blir den ju en dyr skola, men den blir bra. All expertis säger, att de små högskolorna är alldeles utmärkta ur undervisningssynpunkt, men det är självfallet att de drar en stor kostnad per elev, och det var väl den omständigheten som gjorde att man ökade ut umeåkliniken till det dubbla, ty den skulle ju också ha blivit mycket dyrbar, per elev räknat. Utredningen för sin del sade, att det finns allt skäl i världen att göra någonting för Norrland, och därför får man också kosta på litet pengar, men man bör inte ta till högskolan större än att man med säkerhet kan genomföra den. Nu föreslås en utvidgning av umeåkliniken, och praktiskt taget all expertis har uttalat betänkligheter angående möjligheterna att genomföra denna. Jag har också mina betänkligheter i det hänseendet. Är det sedan meningen — vilket departementschefen är inne på i propositionen — att malmöhögskolans examinationskapacitet skall minskas från 100 till 80 — det senare är dess nuvarande kapacitet — sedan man fått möjlighet att bygga i Göteborg, så bör man väl ändå på ett tidigt stadium ha klart för sig att utvidgningen i Malmö skall vara provisorisk. I så fall bör den göras enklare och billigare än eljest.

Det finns alltså en mängd detaljfrågor som behöver övervägas och klaras upp. Bland annat behöver man som sagt ha en plan för göteborgshögskolan, som ändå innebär den riktiga lösningen när det gäller att åstadkomma en förbättring på detta område. Jag tror, herr talman, att skulle vi vänta så länge, som tydligen

Ang. ökad examination av tandläkare ecklesiastikministern räknar med, nämligen till dess alla de byggnader som nu planeras i Göteborg för den medicinska fakulteten vid universitetet och vid Sahlgrenska sjukhuset, så kommer det att dröja alltför lång tid innan den nödvändiga utbyggnaden kan genomföras. Det är min bestämda mening att göteborgshögskolan bör passas in i de byggnationer som nu planeras i staden. Tandläkarhögskolan är lika nödvändig för folkhälsan som någonting annat. Jag tror att det går att passa in den i detta sammanhang, om man dryftar dessa angelägenheter också med Göteborgs stads myndigheter, alldeles särskilt sjukhusdirektionen i Göteborg. Sjukhuset skall utvidgas, kanske för 75 miljoner kronor, har det sagts mig, och det är klart att detta ur arbetsmarknadspolitiska synpunkter blir påfrestande. Men man får som sagt försöka lösa den frågan, ty tandläkarhögskolan är lika viktig som dessa andra institutioner.

Jag har velat framföra dessa synpunkter, herr talman, och jag hyser den förhoppningen att de skall beaktas av statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet. I den förhoppningen yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar Arrhén (h), Bergman (s) och Sjödahl (s).

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Gustaf Karlsson framställde inte något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, och därför kan jag fatta mig mycket kort. Dessutom kan jag tillägga, att jag i stora delar vill instämma i vad han här sade.

Vi har ju, herr talman, under årens lopp försökt forcera utbildningen av tandläkare, men någon verklig lättnad för folktandvården har ändå inte kunnat åstadkommas. Detta beror ju på att eftersom befolkningen i allt större utsträckning flyttar från landsbygden till städerna, så kan fler och fler tandläkare öppna privatpraktik i städerna, och till följd därav kommer ett otillräckligt antal tandläkare att söka sig till folktand-

Ang. ökad examination av tandläkare

vården i varje fall ute på landsbygden. En av orsakerna till att man har försökt forcera denna utbildning har ju varit att folktandvården skulle förses med utbildade tandläkare. Det tycks gå mycket sakta, och det är mycket svårt att få tandläkare till dessa folktandvårdspolikliniker. Då kan man fråga sig vad som är att göra på detta område. Ja, vi har såvitt jag förstår två olika möjligheter. Den ena är att ytterligare forcera utbildningen inom landet, och den andra är att importera ännu flera utländska tandläkare. Vad gäller det senare alternativet tror jag att på kort sikt kanske detta är den enda möjligheten för oss, och det kan tänkas att det på vissa håll då blir en omsvängning i tänkesättet när det gäller att förse våra folktandvårdspolikliniker med tandläkare.

Som bekant hade vi en tid en anordning som var av den innebörden, att tandläkare som lämnade tandläkarhögskolorna var skyldiga att viss tid tjänstgöra i folktandvården. Den bestämmelsen upphävdes emellertid, och jag tycker att det var oklokt. Ur två olika synpunkter anser jag att tjänstgöringsbestämmelsen var riktig; dels bidrog den till att förse folktandvården med tandläkare över huvud taget, dels är folktandvårdstandläkarna och deras arbeten underkastade kontroll, under det att en fristående tandläkare eller privatpraktikant inte har någon sådan kontroll över sig. Det skulle nog vara en fördel för såväl tandläkarna som de behandlade patienterna, om man hade en sådan kontroll, framför allt under de första åren som dessa unga tandläkare är ute i tjänstgöring.

Inom de olika länen har vi ju under många år sysslat med folktandvården, men man kan knappast tala om någon verklig ljusning, i varje fall inte i norrlandslänen. Vid många av våra tandkliniker har vi inga tandläkare, och vid många andra har vi fått utländska tandläkare. Vi är naturligtvis glada över att över huvud taget ha någon, ty de tandläkare som utbildas vid våra tandläkarhögskolor öppnar gärna egen praktik, och därför får folktandvården fortfa-

rande vara utan tandläkare. Det finns nu ingen annan möjlighet än att vi måste — som jag vill kalla det — överforcera utbildningen. Vi kanske måste gå in för detta, och det är ur den synpunkten som jag gärna vill instämma i vad herr Gustaf Karlsson sade angående tandläkarhögskolan i Göteborg. Det är troligt, att det ligger till så att vi inte får vårt behov fyllt förrän tandläkarhögskolan i Göteborg verkat en viss tid. När saken ligger så till, har utskottet varit fullständigt överens om att här måste alla krafter sätas till för att få fram en bättre tingens ordning.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Jag ber att få fästa kamarens uppmärksamhet på att vi här har en fråga nr 2 i dag under ecklesiastikdepartementets huvudtitel, där det framställs vittutseende förslag, utan att det finns någon som helst sakkunnigutredning eller någon remissbehandling bakom förslaget. Den föregående frågan av denna natur, som vi hade oss förelagd i dag, gällde den ökade läkarutbildningen, och där hade Kungl. Maj:t på egen hand tillyxat ett förslag på grundval av en expertis, som var obekant.

För inte länge sedan avslutade en sakkunnigkommitté sin verksamhet beträffande åtgärder för att öka produktionen av tandläkare i landet. Denna kommitté kom fram till att om vi skulle få vårt behov av tandläkare täckt, så måste omkring 300 tandläkarkandidater nyantas per år. Motsvarande siffra är för närvarande 180. För att komma upp till summan 300 föreslog kommittén dels en ny tandläkarhögskola i Göteborg och dels en ökad intagning i Stockholm, kompletterad med undervisning i Umeå. Umeåprojektet innebar enligt kommitténs mening, att studenterna skulle undervisas där uppe under tre terminer på det sättet, att man skulle ta in 16 per termin och alltså placera 48 studenter i Umeå. Jag vill minnas att det gällde utbildningen under tredje, fjärde och fem-

te terminerna. När kommitténs förslag kom ut på remissbehandling, visade det sig, att praktiskt taget alla fackliga instanser med undantag av kollegiet vid tandläkarhögskolan här i Stockholm hade avstyrkt umeåförslaget.

Vad har nu Kungl. Maj:t föreslagit efter den misshandling, som kommitténs projekt undergick vid remisserna? Jo, i stället för att låta 16 studenter per termin under tre terminer få sin utbildning i Umeå, föreslås här, att 20 studenter skall utbildas i Umeå men under en tid av inte mindre än sex terminer. I stället för kommitténs 48 studenter i Umeå skulle det bli 120 där uppe. Därutöver har Kungl. Maj:t föreslagit, att en ökad intagning av studenter skall ske i Malmö — detta senare trots protester från tandläkarhögskolans i Malmö lärarråd.

Bakom Kungl. Maj:ts förslag ligger som sagt ingen som helst utredning, endast en departementspromemoria. Efter vad som har uppgivits är denna promemoria författad av en enda man, och denna enda man står emot praktiskt taget all tandläkarexpertis i övrigt i hela landet.

I propositionen finns ingen beräkning av det patientantal som kliniken i Umeå kan erbjuda eller som malmöhögskolan kan erbjuda, sett mot bakgrunden av den ökade intagningen i Malmö. Det finns endast vaga antydningar om hur man skall bära sig åt för att få flera patienter. I stället för att man i propositionen borde ha lagt huvudvikten vid undervisningens behov har den tandvårdande synpunkten inom respektive utbildningsorter kommit att skjutas i förgrunden.

De ledamöter av kammaren som har tagit del av utskottets utlåtande har inte kunnat undgå att konstatera, att ett tillstyrkande utlåtande sällan har avgivits med så kritiska synpunkter inblandade. I utlåtandet framhäves, att vad som nu projekteras både i Umeå och i Malmö måste betraktas såsom experiment, såsom företeelser av försökskaraktär. En del av kammarens ledamöter kan ju då fråga: Varför har inte utskottet, när det

Ang. tillfällig korttidsutbildning av präster haft denna kritiska inställning, avstyrkt Kungl. Maj:ts förslag? Svaret gavs i det anförande som herr Näsström nyligen höll: det är så angeläget, att vi får till stånd en ökad produktion av tandläkare, speciellt för folktandvårdens vidkommande, att utskottet har ansett sig vara tvingat att acceptera ett förslag, som har syns utsnittet otillfredsställande.

Nu får man hoppas, att den sangviniska inställning till detta problem, som framträder i Kungl. Maj:ts proposition, skall bekräftas av erfarenheten. Men risk föreligger för att vad som investeras för ökad tandläkarutbildning i Malmö och Umeå, där Västerbottens läns landsting placerar stora belopp för detta ändamål, kanske delvis i framtiden inte kommer att visa sig vara någon god investering.

Jag skulle vilja starkt understryka, vad herr Gustaf Karlsson yttrade för en stund sedan. Även enligt Kungl. Maj:ts förslag intas endast 240 adepter per år, under det att det faktiska behovet är omkring 300. Jag hoppas, att Kungl. Maj:t i enlighet med det uttalande som görs i utskottets utlåtande i fortsättningen följer denna fråga med uppmärksamhet. Vidare hoppas jag, att vad som här beslutas kommer att slå väl ut i verkligheten, så att det på grund av bristande patientunderlag inte kommer att inträffa — vilket lär ha skett vid vissa tandläkarutbildningsanstalter i Amerika — att man utom lärarna har måst anställa ett antal statliga försökskaniner, på vilka tandläkarkandidaterna får utöva sin begynnande konst.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Ang. tillfällig korttidsutbildning av präster

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till tillfällig korttidsutbildning av präster jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. tillfällig korttidsutbildning av präster

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 73, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 11 februari 1955, föreslagit riksdagen att till Tillfällig korttidsutbildning av präster för budgetåret 1955/56 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 35 000 kronor.

Den av Kungl. Maj:t föreslagna utbildningen var avsedd att omfatta ett 40-tal deltagare och förläggas till ettdera av universiteten, förslagsvis universitetet i Lund. För deltagande i korttidsutbildningen borde gälla de villkor i fråga om förutbildning, levnadsålder m. m., som Kungl. Maj:t på förslag av kanslern fastställde. Deltagarna i nämnda utbildning borde utses i den ordning Kungl. Maj:t föreskrev. Efter genomgången utbildning borde deltagarna ha att för provning i vanlig ordning till Kungl. Maj:t ingiva ansökan om dispens för prästvigning. För rätt att söka ordinarie tjänst borde fordras särskilt medgivande av Kungl. Maj:t.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ollén* m. fl. (I: 403) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i Bogla m. fl. (II: 501), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå vad Kungl. Maj:t i propositionen nr 73 föreslagit;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Ståhl* väckt motion (II: 500), varl hemställts, att riksdagen i anledning av proposition nr 73 måtte besluta, att i propositionen föreslagen provisorisk minnikurs för snabbutbildning av präster skulle helt skiljas från statsuniversiteten och i stället med statsanslag anordnas i inomkyrklig regi, att 35 000 kronor av riksdagen måtte beviljas till ifrågavarande ändamål samt att som villkor för statsbidraget måtte anges bl. a. vad i motionen antytts om kursens studieplaner och förläggning.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att

riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 403 och II: 501 samt II: 500, till Tillfällig korttidsutbildning av präster för budgetåret 1955/56 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 35 000 kronor.

Reservationer hade anmälts av, utom andra, herrar *Karl Andersson*, *Gustaf Karlsson*, *Iwar Anderson*, *Leander, Näsström*, *Hesselbom*, *Sundelin*, *Einar Persson* och *Elfving*, fröken *Ranmark* samt herrar *Åkerström*, *Thapper*, *Blidfors* och *Andreasson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med avslag å motionen II: 500 samt med bifall till motionerna I: 403 och II: 501, avslå Kungl. Maj:ts förevärande förslag;

2) herr *Ohlön*, som likväl ej antytt sin åsikt;

3) fröken *Andersson*, likaledes utan angiven mening.

I den av förstnämnda reservanter förordade motiveringen hade beträffande motionerna I: 403 och II: 501 anförts bland annat:

»Utskottet kan instämma i de kritiska synpunkter mot departementschefens ifrågavarande förslag, som kommit till uttryck i sistnämnda motioner. Utskottet vill för sin del härutöver tillägga, att utskottet icke finner det rimligt att de korttidsutbildade prästerna i löneavseende skulle likställas med de studerade som gått den ordinarie utbildningsvägen. Utskottet vill peka på att då det gällt vidareutbildning av folkskollärare genom särskilt anordnad kursutbildning för denna lärargrupp fastställts en särskild löneställning i 23 lönegraden. Utskottet får vidare framhålla, att man i fråga om prästtjänsterna måste liksom på andra områden taga hänsyn till den för närvarande rådande bristen på akademiskt utbildad arbetskraft. Prästbristens problem måste enligt utskottets mening ses i ett väsentligt större sammanhang än vad föreliggande förslag om

Ang. tillfällig korttidsutbildning av präster

korttidsutbildning avser och rationellt lösas bland annat genom en pastoratsindelningsreform. Utskottet förväntar därför att en sådan reform så snart ske kan kommer till stånd. Frågan angående omläggning av det nuvarande folkbokföringssystemet synes utskottet även vara förtjänt av att närmare övervägas, varigenom dessa prästerna nu åvilande göromål kunna avlyftas från den egentliga prästtjänsten.»

Herr OLLÉN (fp):

Herr talman! Då jag väckt en motion i denna fråga, vill jag med några ord närmare motivera mitt ställningstagande. Man kan naturligtvis säga, att utbildningen av 40 prästkandidater är en liten fråga, som icke borde framkalla några betänkligheter. Ja, den är så liten att den borde utan större svårigheter ha lösts av svenska kyrkan ensam och lösts på sådant sätt, att den icke hade behövt föras inför riksdagen. Så hade ju också blivit fallet, om dessa 40 kyrkligt och kristligt intresserade personer som det här rör sig om fått icke som nu föreslagits en ofullständig och förkortad utbildning på två år utan en ordinär utbildning på tre och ett halvt år. Ingen vill påstå, att den svenska kyrkan icke skulle ha måktat med att underhålla dem ett och ett halvt år utöver den nu beräknade tiden. Ingen vill väl heller påstå, att det inte för detta 40-tal prästkandidater hade varit en fördel med hänsyn till deras kommande gärning att ha den fulla utbildningen att falla tillbaka på. Nu kommer säkerligen många av dem att få lida av denna genväg till prästämvet, de må än i andra avseenden vara väl kvalificerade och lämpade för den prästerliga gärningen.

För mig är givetvis inte utbildningsfrågan det väsentligaste för en kristen förkunnare, långt därifrån, men när hela utbildningstiden rör sig om tre och ett halvt år finns det enligt min mening inga vägande skäl att förkorta den. Att när det gäller en kår på 3 000 präster kyrkan skulle bringas i svårigheter, om utbildningen icke kan slutföras till 1957 utan först några år senare, är det väl ändock ingen som tror.

Som vi framhåller i vår motion uppehölls år 1917 av 2 501 tjänster i svenska kyrkan inte mindre än 1 181 av präster över 65-årsåldern, genom dubbelmissiv eller av dispenserade präster. Detta är naturligtvis inte ett tillfredsställande tillstånd, långt därifrån, men exemplet visar, att man inte behöver tillgripa principiellt och praktiskt otillfredsställande åtgärder för att råda bot på en sådan här tillfällig brist.

Det kan finnas anledning att i detta sammanhang kasta en blick på frikyrkörörelsen för att se hur den löser sina utbildningsfrågor.

Vid Svenska missionsförbundets missionskola på Lidingön har man mellan 100 och 110 elever per år. Den sammanlagda budgeten för skolan brukar ha en slutsumma av bortåt 220 000 kronor. Då är ändå inte inräknade gåvor in natura och i form av kontanter från enskilda och församlingar. Missionsskolan har kooperativt hushåll som per år kostar cirka 120 000 kronor. Kostnaden per elev och år belöper sig till omkring 2 000 kronor.

Vid Betelseminariet, baptisternas utbildningsanstalt för predikanter, har man denna termin 30 elever. Även här ligger kostnaden per elev och år omkring 2 000 kronor. De sammanlagda kostnaderna går upp till 100 000 kronor. Varje elev betalar till skolan 75 kronor per termin. Elevhushållet är vid Betelseminariet i likhet med det på Lidingön kooperativt.

Vid Frälsningsarméns krigsskola räknar man med en utbildningskostnad av sammanlagt 5 000 kronor per elev. Denna kostnad betalas helt av Frälsningsarmen, och den inkluderar undervisning, mat, husrum och kläder. Budgeten för krigsskolan går för ett år upp till 190 000 kronor. Detta läsår har man 38 elever.

Detta är blott några exempel. I hela landet finns det ett tiotal frikyrkliga utbildningsanstalter för blivande pastorer, frälsningsofficerare, KFUM-sekretärer m. fl., och man torde inte ta till i överkant om man räknar kostnaderna för dessa till en miljon kronor per år. Vid flera av dessa utbildningsanstalter är utbildningen synnerligen kvalificerad

Ang. tillfällig korttidsutbildning av präster

med akademiskt utbildade lärare, och ända upp till åttaårig undervisning förekommer t. ex. för metodisterna vid Överås.

Här gäller det alltså en utbildning år för år av flera hundra pastorer helt på frivillighetens väg. Ingen vågar väl påstå, att svenska kyrkan icke skulle mäktas med engångsutbildningen av 40 präst-kandidater, vilka säges äga ett varmt och brinnande intresse för kyrkan och dess verksamhet.

Detta är en invändning, en annan och inte mindre tungt vägande är, att regeringsförslaget icke löser prästbristen i stort. Är den så allvarlig som Svenska kyrkans diakonistyrelse anger och ecklesiastikministern för egen del understryker, då måste problemet tas upp på ett helt annat sätt än vad som nu skett. Vi har i vår motion pekat på möjligheten att genom rationalisering och om-disponering av prästtjänsterna bättre utnyttjat de krafter som redan finns. Vi har pekat på de kvinnliga prästerna såsom en kommande reserv, vilken man med all säkerhet icke kan gå förbi. Vi har pekat på pastoratsindelningsreformen, och det är intressant att se, att även utskottet är fullt på det klara med att »i förevarande proposition föreslagna åtgärder icke är av natur att på längre sikt kunna råda bot på prästbristen». Man har brutit ut en i det stora sammanhanget mindre väsentlig detalj av den starkt begränsade storleksordning, att svenska kyrkan själv äger förmåga att lösa den på ett ur bildningssynpunkt tillfredsställande sätt utan statsmakternas medverkan.

En annan åtgärd av däremot utomordentlig räckvidd för den fria teologiska forskningen i detta land refereras ganska utförligt i utskottsutlåtandet. Jag åsyftar den omläggning av den teologiska utbildningen, som fastställts genom ny stadga av den 6 maj detta år. Jag vill till kammarens protokoll ha antecknat, att denna stadga rönt kraftig kritik från universitetshåll. I sitt remissyttrande av den 8 juni i fjol yttrade exempelvis teologiska fakulteten i Uppsala bl. a.: »Det kan för ett realistiskt

betraktelsesätt inte råda några som helst tvivel om att den föreslagna ordningen komme att innebära en lika stark som genomgående sänkning av de teologiska studiernas och den teologiska bildningens nivå. I fråga om den lägre undervisningen skulle denna delvis bli av så elementär art, att den icke längre kan rubriceras som sådan vetenskaplig undervisning, som det enligt universitetsstatuternas § 1 är universitetens uppgift att meddela. Snabbt nog komme också följderna att visa sig för den högre utbildningens del, lika väl som möjligheterna för svensk teologisk forskning i motsvarande grad skulle minskas, då det gäller att hävda den internationella rangställning som densamma intar inom ett flertal av sina olika discipliner. Det torde vara förståeligt att teologiska fakulteten icke är hågad att medverka till en utveckling i denna riktning. Teologiska fakulteten vill för sin del lösa de föreliggande problemen på ett i princip helt avvikande sätt.»

Det skulle föra mig alldeles för långt att gå in på dessa ändringsförslag. Vad som har berört mig illa ur demokratiska synpunkter är dock, att när fakulteten varmt och energiskt vädjat om en försöksverksamhet, innan den nya stadgan blev slutgiltigt fastställd, ecklesiastikministern icke velat vara med om denna rimliga begäran. Förre landshövdingen Malte Jacobsson hade i början på detta år en larmartikel i Morgon-Tidningen. Han gjorde gällande, att om förslaget godtas blir teologiska fakulteten ett organ för dogmatiskt likriktande påverkan och kommer att fungera som ett prästseminarium. Han slutar sin artikel med följande: »Då får vi en nyordning för utbildning av präster och kristendoms lärare som är klart reaktionär.»

För att ingen skall hysa den missuppfattningen, att fakulteten i Uppsala skulle i sin kritik mot stadgan hysa en för kristendomen och dess intressen mindre intresserad inställning än universitetskanslern och ecklesiastikministern, vill jag framhålla, att det framgår av handlingarna att en av frikyrklighetens ledande män, professor Gunnar Westin,

Ang. tillfällig korttidsutbildning av präster

står som en av de för uppsalafakultetens förslag närmast ansvariga och mest intresserade. Ingen misstänker honom för ljumma kristendomsintressen. Ur sakliga synpunkter måste jag beklaga, att riksdagen först i efterhand och på detta sätt fått kännedom om denna för hela vår teologiska forskning utomordentligt betydelsefulla fråga, ehuru jag givetvis ingalunda sätter i fråga ecklesiastikministerns konstitutionella befogenhet. Att utskottsmajoriteten synbarligen okritiskt accepterar denna stadga mot de närmast sakkunnigas bestämda och energiska protester, gör utskottsutlåtandet emellertid ur mina synpunkter icke mer utan i stället mindre godtagbart.

Varje gång frågan om stat och kyrka diskuterats av riksdagen, inte minst av denna kammare, har statskyrkokoprästens relativt höga kulturella standard skjutits i förgrunden som ett värdefullt tillskott och detta med full rätt. Här har vi en av de friska frukterna på statskyrkans multnande träd. Jag erinrar mig vad Arthur Engberg som ecklesiastikminister yttrade i en debatt med herrar Sandegård och Rickard Lindström här i första kammaren år 1937. Han betonade: »För staten och statslivet är otvivelaktigt umgänget och samlivet med en religiös kultur, som har den högsta möjliga standard, en tillgång av första ordningen. Enligt min tanke kan och bör staten icke förklara sig desintresserad och urarva i den religiösa kulturen.»

Det förefaller näppeligen som om de höga krav, Arthur Engberg ställde på den religiösa kulturen, nu längre skulle upprätthållas och hållas i helgd — i smått liksom i stort. Detta är i så fall en förlust för både stat och kyrka.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herrar Karl Andersson, Gustaf Karlsson m. fl. avgivna reservationen.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Eftersom jag har skrivit under motionen I:403 borde jag återfinnas bland reservanterna. Att så inte är fallet beror på att jag inte kan acceptera reservanternas motivering.

Jag skall inte gå närmare in på prästutbildningen — den förre talaren har lagt upp riktlinjerna. Det finns emellertid några uttalanden som jag, bara i förbigående, vill beröra ett ögonblick.

Det talas exempelvis om att det finns kvinnliga teologer, som kan tas i anspråk. Det är alldeles riktigt att så är fallet, och jag hoppas för min del att de också kommer att tas i anspråk, men jag vill understryka att detta inte bör ske under motivering av något slags prästbrist, utan att användandet av kvinnliga teologer för prästkallet bör ske ur helt andra, principiellt betonade synpunkter. För att undvika missförstånd och förtydliga saken vill jag tillägga, att reservanterna inte heller gjort gällande, att de kvinnliga teologerna skall tas i anspråk bara av detta skäl.

Men reservanterna gör också ett ganska onyanserat uttalande beträffande lönefrågan, när det gäller de eventuellt korttidsutbildade prästerna. Jag skall inte gå djupare in på den frågan heller, men jag vill säga att jag av en del skäl, som inte direkt hör hit, inte kan acceptera reservanternas resonemang.

Sedan, herr talman, har vi det viktiga. Det står i motiveringen till reservationen, att prästbristen bör avhjälpas bl. a. genom en rationell lösning av pastoratsindelningsfrågan. Det är detta uttalande jag är mest rädd för. Jag har tidigare interPELLERAT just i pastoratsindelningsfrågan, och jag anser att indelningen bör ske ur synpunkten av den kyrkliga verksamhetens effektivitet och inte under hänsynstagande, mer eller mindre utsagt, till den tillfälliga prästbristen.

Jag skall, herr talman, inte ta tiden i anspråk längre utan nöjer mig med att yrka bifall till klämman i reservationen, vilket är detsamma som avslag på propositionen.

I händelse det blir bifall till detta yrkande, hemställer jag att motiveringen i reservationen måtte utgå.

I fröken Anderssons yttrande instämde herrar *Mogård* (s), *Eskilsson* (h), *Ebbe Ohlsson* (h) och *Söderquist* (fp).

Ang. tillfällig korttidsutbildning av präster

Herr NÄSGÅRD (bf):

Herr talman! Herr Ollén ömmade nyss för standarden hos svenska kyrkans prästerskap. Han var radd för att den kulturella och vetenskapliga nivån skulle gå ned, om man ginge med på denna korttidsutbildning. Han och hans medmotionärer har i sin motion skrivit följande (s. 55 i statsutskottets utlåtande) som jag fattar som det viktigaste: »Den principiella invändningen vänder sig dock emot det underkännande av en gedigen utbildning för våra präster, som förslaget innebär. Att, för att kunna fylla alla nummer i den prästerliga tjänsteförteckningen, ge avkall på denna utbildnings grundliga både teologiska och humanistiska innehåll måste lända till skada både för kyrkan och för samhället.»

Gentemot detta ganska kategoriska uttalande från motionärerna skulle jag vilja ställa vad universitetskanslern har sagt. Det återfinns på s. 53 i utskottsutlåtandet. Universitetskanslern har ansett, att en korttidsutbildning av präster är av det föreliggande läget motiverad. Kanslern har i anslutning härtill framhållit, att prästbristen säkerligen kommer att framtinga dispenser, och att det under sådana förhållanden måste framstå som bättre, om en dispenserad präst erhållit åtminstone en viss akademisk teologisk utbildning.

Enligt förslaget skulle ett antal — fyrtio stycken har angivits — mogna män, som skall vara minst 30 år, genomgå en förkortad utbildning. Man har räknat med ett och ett halvt år plus en praktisk termin. Det är att märka att man har räknat med att dessa män skall ha antingen studentexamen och något års universitetsstudier eller folkskollärarexamen eller någonting liknande. Det är alltså en mycket god allmänbildning, som de har såsom grund. Och de skall få en översiktlig teologisk utbildning. Jag kan inte förstå att man skall vara så förfärligt rädd för att den kulturella standarden hos den svenska statskyrkans prästerskap skall sjunka, om dessa fyrtio personer får träda i kyrkans tjänst.

Det finns naturligtvis andra alterna-

tiv, som kanske får tillgripas i alla fall. Vi har hittills fått in en hel del mycket välutbildade prästmän från Norge. Jag tror att de i viss utsträckning har kommit från den s. k. menighetsfakulteten i Oslo. Den som har hört deras predikningar kanske i vissa fall vill hänföra dem till väckelsepredikanternas skrå. Jag vill inte säga något ont om dessa präster. De har sin lära och sin tro, men den kanske på vissa punkter inte överensstämmer med det moderna kyrkfolkets åsikter i Sverige just nu.

Vi har tidigare under ett visst skede i stor utsträckning dispenserat frikyrkopastorer. Jag vill inte säga något ont om dem heller. Det är duktigt folk, som på den vägen kommit in bland statskyrkans prästerskap. Men om man, såsom herr Ollén, vill se på den kulturella standarden, måste man väl ändå medge, att den som tagit studentexamen eller folkskollärarexamen och sedan haft praktisk verksamhet under ett antal år och dessutom hunnit till någorlunda mogen ålder, bör ha utsikter att efter denna förkortade utbildning fylla sin plats på ett någorlunda hyggligt sätt.

Kungl. Maj:t har nu utfärdat den nya stadgan för den teologiska utbildningen. Men vi har under årens lopp haft en ganska skiftande utbildning även på detta område. Under förra århundradet — det finns en och annan äldre prästman kvar ännu från den tiden — var inte den teologiska prästutbildningen så förfärligt grundlig. Den motsvarade i vart fall inte de krav som man nu ställer på utbildningen. Under de senaste decennierna har det faktiskt också legat så till, att den som skulle avlägga teologie kandidatexamen inte har varit nödsakad att avlägga teologisk-filosofisk examen som nu tycks komma att avskaffas, utan man kunde först ta en filosofie kandidatexamen, och om man gjorde det, kom man undan ett ur teologisk synpunkt så viktigt ämne som hebreiskan. Man kunde nämligen ha underbetyg i gamla testamentets exegetik och bli teologie kandidat i alla fall. Jag skulle vilja fråga herr Ollén, om han anser att en sådan teologie kandidat i vetenskapligt och

Ang. tillfällig korttidsutbildning av präster

kulturellt hänseende till fullo motsvarar den standard som bör krävas av svenska kyrkans prästerskap.

Sammanfattningsvis anser jag att man här bör bortse från den akademiska lärdomshögfärden och ta hänsyn till de praktiska förhållandena. Den utbildning som här föreslås är en förkortad utbildning och naturligtvis i vissa avseenden bristfällig, men den är avsedd att bibringas sådana personer, som nått mogen ålder och har en god allmän undervisning. Jag tror inte att svenska kyrkan skall behöva skämmas över detta tillskott till sitt prästerskap.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herrar *Tjällgren* (bf) och *Pålsson* (bf).

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Sedan andra kammaren nu har bifallit reservationen, kan jag fatta mig ganska kort. Jag vill emellertid upprepa några ord, som jag sagt i utskottet.

Det finns kanske ibland i riksdagen litet olika uppfattningar om statskyrkan och om prästerskapet i allmänhet, men på en punkt har vi, såvitt jag kunnat utröna, varit överens hela tiden, nämligen att vår statskyrkas präster har en mycket gedigen utbildning. Det är den som vi har velat slå vakt om genom vår reservation. Vi har byggt vår framställning i reservationen på de motioner, som har väckts i båda kamrarna. Det har ju varit fyrdpartimotioner. I andra kammaren är en motion undertecknad av Gustafsson i Bogla, Braconier, Hagård, Helga Sjöstrand, Ingrid Andrén, Elis Håstad, Edith Liljedahl, Per Svensson i Stenkyrka och Einar Andersson i Hyssna. I denna kammare var den likalydande motionen undertecknad av David Olén, Anna Sjöström-Bengtsson, Martin Söderquist, Ebon Andersson och Tor Björnberg.

Vi har tagit hänsyn till vad som framförts i dessa motioner. Nu vet vi att vår motivering i reservationen har tolkats på olika sätt. Det är väl kanske inte nå-

gonting att säga därom. Man kan inte komma med en kläm till ett yttrande utan någon motivering. Sedan kan man naturligtvis diskutera om hur motiveringen skall se ut. På den punkten ber jag att få säga, herr talman, att motiveringen är ingen hjärtesak för mig. Vi har bara framfört de kritiska synpunkter, som varit utslagsgivande för oss.

Vi har nyss diskuterat frågan om ökad examination av tandläkare. Jag undrar, hur riksdagen skulle ta emot en proposition med förslag om förkortad utbildning av tandläkare och dessas inplacering på samma löneplan som gäller t. ex. för folktandvårdens tandläkare. För inte länge sedan beslöt riksdagen om vidareutbildning av folkskollärare, som sedan skulle kunna tjänstgöra på ett högre stadium. Därvid skapade vi en särskild lönegrad för dessa lärare. En orsak till våra betänkligheter mot det framlagda förslaget om prästerna är, att vi befarar att det, om riksdagen godtar Kungl. Maj:ts förslag, kan komma att skapas ett prejudikat i fråga om lönegradsplaceringen som kan bli besvärlig i framtiden.

I reservationen nämner vi även angelägenheten av en pastoratsindelningsreform. Alla som vill se nyktert på frågan måste väl medge, att när vi på det prästerliga området har ont om högkvalificerade krafter, måste vi tillse att vi får bästa möjliga användning av de präster som har den goda utbildning som vi vill förorda. Även på detta område måste vi få till stånd en rationalisering, som är nödvändig ur många synpunkter.

Reservanterna erinrar också om riksdagens beslut nyligen om möjligheten för kvinnor att utbildas till präster. I propositionen anföres, att det blott kan bli fråga om ett sådant fåtal kvinnor, att denna möjlighet inte har någon som helst betydelse för att lösa prästbristen. Jag är inte så säker på det. I herr Ståhls motion nämns, att det finns ett hundratal kvinnliga teologie kandidater, som skulle vara lämpliga för utbildning till präster. Jag vågar inte bestämt uttala mig om hur det ligger till härvid-

Ang. tillfällig korttidsutbildning av präster

lag, men efter all den diskussion som förekommit om kvinnliga präster skulle det förvåna mig mycket, om det endast finns några få kvinnor som vill ägna sig åt prästbanan. Vad har man då bråkat om under alla dessa år, om det skulle ligga till på det sättet? Det är naturligtvis även en princip som man här kämpar om, men jag utgår ifrån att om det blir möjligt för kvinnorna att komma in på den prästerliga banan, kommer de säkert också att utnyttja den möjligheten, såsom de har gjort på alla andra områden.

I reservationen påpekar vi även önskvärdheten av en omläggning av det nuvarande folkbokföringssystemet. I vårt moderna samhälle söker vi ju på bästa sätt tillvarata de väl utbildade krafterna och tillse att de får en tjänstgöring som motsvarar vederbörandes utbildning. Även på det prästerliga området bör samma princip tillämpas. Vid folkbokföringen torde prästerna få ägna många timmar åt rena skrivbordsgöromål, som en ung flicka skulle kunna göra mycket snabbare och kanske också bättre.

Detta är, herr talman, skälen till att reservanterna inte vill vara med om den föreslagna epa-utbildningen av präster. Andra kammaren har, såsom jag nämnt, redan bifallit reservationen, varför det kanske inte finns anledning för mig att ytterligare utveckla vår uppfattning.

Vad sedan gäller motiveringen, om den skulle bli föremål för senare överläggning, vill jag bara än en gång understryka, att den inte är någon hjärtesak för mig.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Andersson, Karl*, (s).

Herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Även om andra kammaren redan har gått emot propositionen, hoppas jag att första kammaren vill underkasta densamma en ingående och noggrann prövning.

Vad som har gjort att jag har varit angelägen att få fram denna proposition,

som kyrkans män har bett om och ansett vara synnerligen angelägen, är att vi har prästbrist och att denna kan beräknas bli betydligt värre under de närmaste åren. Den prästbrist som vi redan har visar sig på det sättet, att det har varit svårt att besätta prästbefattningar främst i vissa av rikets avlägsnaste delar. Man har vidare på många håll inte någon som helst prästerlig reserv för sjukdomsfall, semester och dylikt. Under den tid som jag har varit i ecklesiastikdepartementet har vi fått dispensera ganska många sökande till prästerlig tjänst. Tendensen har gått mot allt fler dispenser på den sista tiden. Enbart under denna vår tror jag att vi har beviljat fyra eller fem dispenser för tjänstgöring i vårt nordligaste stift. Biskopen där sade till mig häromdagen, att han skulle behöva ungefär 20 präster för att täcka hela behovet.

Det är alltså inte tu tal om att det råder prästbrist i landet, och det kan statistiskt bevisas att den kommer att bli värre under de närmaste åren. Då är frågan bara, om vi såsom hittills skall dispensera sådana sökande som anmäler sig, som blott läser en del i vissa teologiska ämnen och som har en mycket varierande grundutbildning. Skall vi dispensera dem efter biskoparnas och domkapitlens mer eller mindre livliga tillstyrkanden och oftast emot både en teologisk fakultets och universitetskanslerns avstyrkande? Eller skall vi i stället försöka få fram en sådan grupp som dessa, som skulle kunna få en åtminstone någorlunda hygglig teologisk utbildning och för vilka man dessutom kräver en grundutbildning som är högre än flertalet av dem, som vi på senare tid har dispenserat, har haft. Jag hoppas att inte någon i kammaren fått den missuppfattningen, att det här är fråga om att sätta något som man kallar för epa-utbildning i stället för den utbildning som nu ges vid de teologiska fakulteterna. Det är fråga om att sätta, jag skulle vilja säga, en halv teologie kandidatexamen i stället för de mycket varierande, oftast mycket små teologiska kunskaper, som de nu dispenserade har. Det är inte någon som helst

Ang. tillfällig korttidsutbildning av präster

tvekan om att denna grupp kommer att höra till de bättre bland dem, som vi behöver dispensera. Men jag vill också framhålla, att det ändå inte är fråga om att den, som går igenom denna kurs, automatiskt blir prästvigd, utan vederbörande skall dessutom prövas inför vederbörande biskop för att det skall utrönas, om han fyller även andra kvalifikationer med hänsyn till vad prästämbetet kräver. Det är ingen tvekan om att de, som med goda vitsord går igenom kursen, kommer att anses ha tillräckligt teologisk bildning för en dispens. Men det är inte därmed sagt, att de får dispensen, ty det måste bli ännu en prövning.

Nu menar somliga att detta lönetekniskt sett är en mycket allvarlig sak. Varför har man inte under alla de år, då vi har behövt ha dispenserade präster i detta land, kommit på den tanken förr? Vi har aldrig haft någon särskild lönegrad för dispenserade präster, och vi skall väl inte heller behöva ha det för dem, som tillkommer under den närmaste tiden. I varje fall har ingen väckt motion här i riksdagen om att det skulle införas en lägre lönegrad för präster, som har dispenserats under senare tid. Det kommer att bli detsamma för den grupp, som det här är fråga om, nämligen att vederbörande inte omedelbart i och med dispensen för prästvigning får lov att söka och inneha ordinarie prästerlig tjänst. De blir inte komministrar och kyrkoherdar och får därmed inte de högsta lönegrader, som vi har i den prästerliga löneskalan, men de kommer in i den reglerade befordringsgången, och det tycker jag är ganska rimligt. Det är först sedan de visat sig väl fylla ett prästerligt värv som de efter särskild ansökan och klar tillstyrkan från vederbörande domkapitel kan få rätt att söka komministertjänst och efter ytterligare lång tid kyrkoherdetjänst. Det gäller för alla dispenserade och kommer att gälla även för dem det nu är fråga om. De skall således inte omedelbart kunna komma in på ordinarie plats och med höga löner.

Det förefaller, som om intresset för den motivering, som reservanterna har

frambragt, inte är så särskilt stort. Jag kan emellertid ändå inte underlåta att säga — liksom jag sade i andra kammaren — att mig förefaller det litet tråkigt att reservanterna skjuter fram den pastoratsindelning, som är att vänta, alldeles särskilt som vi bland reservanterna har personer, som suttit på föregående kyrkomöte. Vi skall nämligen erinra oss att man vid den pastoratsindelning, som det föreligger förslag om, räknar med — och på den punkten gav kyrkomötet också sin tillstyrkan — att det skall bli en omplacering av prästerliga arbetskrafter i landet från en del små landsbygdspastorat, som för närvarande uppenbarligen är för små, till de större städerna och de nya framväxande industrisamhällena, som behöver präster. Det förslag, som sålunda accepterats av dem, som hyser omtanke om det kyrkliga livet här i landet, innebär inte någon nämnvärd minskning av antalet präster.

Nå, säger man, men de kvinnliga prästerna? Jag vill genast säga, att jag inte har någonting emot kvinnliga präster, och jag skall gärna medverka till att det blir sådana redan så snart vi på grund av grundlagsändringsschemat kan få det. Men är det någon av kammarens ledamöter som tror att vi får uppsjö på kvinnliga teologie kandidater, som vill låta prästviga sig och tjäna kyrkan redan under den period, som det är fråga om, då det blir ont om präster här i landet? Ingen har ifrågasatt det, och jag tror det inte heller.

Nog är det därför angeläget att under den närmaste övergångstiden kyrkan får det antal dispenserade präster, som vi inte kan få på det normala sättet. Frågan är bara, om vi bland dessa dispenserade präster och såsom en ganska betydande grupp av dessa skall försöka att få en del med den relativt goda teoretiska teologiska utbildning, som propositionen avser, eller om vi skall nöja oss med präster med en sämre utbildning.

Det har i denna kammare liksom i medkammaren gjorts invändningar mot den teologiska stadga, som Kungl. Maj:t för kort tid sedan fastställde. Jag vill emellertid erinra om att den nya teolo-

Ang. tillfällig korttidsutbildning av präster

giska stadgan avser att minska både prästutbildningens längd och framför allt kristendomslärarytbildningens längd. Inte minst den senare har här i landet under många år varit alltför tung, och det är orsaken till att vi har en särskilt stor brist på kristendomslärare. Vi kan emellertid i detta sammanhang tänka på vad vi har gjort på andra områden. Vad innebär den nya filosofiska stadgan, som ingen reser någon invändning mot? Jo, att man skall söka förkorta utbildningen för filosofie magistrar. Vad innebär den nya medicinska stadgan, som vi antog i fjol och som alla var mycket belåtna med? Jo, att den medicinska utbildningen skall förkortas från över åtta år till knappt sju år. Alla tycker att detta är tämligen bra. Vi skall inte falla i farstun, därför att en och annan kritiserar den teologiska stadgan.

Men det är klart att här finns en springande punkt som man kan ha delade meningar om: den nya stadgan innebär, att de studerande till att börja med får en översiktskurs över samtliga ämnen och sedan får fördjupa sig i ämnena ett efter ett, såsom alltid varit brukligt. Emellertid står bakom denna stadga teologiskt högt bildade personer, som anser det säkert att denna översiktskurs kommer att bli till fördel för den teologiska utbildningen i vårt land.

Nu förhåller det sig ju så, att översiktskursen är lämplig just för den grupp, som jag i propositionen föreslagit skulle få en kortare utbildning för att sedan kunna bli präster genom dispens. Och eftersom översiktskursen nu ändå skall införas vid våra teologiska fakulteter — som ju i dagens läge inte är över hövan tyngda av studerande och examination — kan den kurs vi nu diskuterar på ett enkelt sätt och utan större kostnader än 35 000 kronor sättas in för denna särskilda grupp. Statsfinansiellt är denna frågas betydelse lika med noll, det erkänner ju även alla reservanterna.

Men jag vill peka på att det väl ändå måste vara en fördel att kursen ordnas i akademiskt sammanhang och att dessa personer får tillfälle att under två år vis-

tas vid ett universitet och bli delaktiga av andan där. Detta måste vara något helt annat än om var och en studerar hemma hos sig och sedan tenterar så gott han kan.

Jag kan inte finna annat än att detta är ett riktigt sätt att lösa kyrkans nuvarande svårigheter i detta avseende.

Meningen är ju också, att vederböran- de skall vara litet till åren komna. Det är inte fråga om någon direkt konkurrens med de nya studenterna. I regel skall dessa äldre studerande ha avlagt studentexamen och genomgått utbildning för något yrke, som de sedan ägnat sig åt. Deras allmänbildning och erfarenhet skall i det stora hela vara av den arten att de, såsom jag redan sagt, står klart före flertalet av dem vi nu dispenserar. Givetvis skall de också utväljas noggrant och före dispensen ytterligare provas med avseende på sina personliga förutsättningar för prästkallet.

Enligt min mening kan ingen som helst tvekan råda därom, att denna grupp blir överlägsen de flesta av dem, som vi eljest är tvungna att dispensera för tjänst i den svenska kyrkan. Det skall bra mycket till för att man med fog skulle kunna förklara, att detta inte är till fördel för kyrkan. Den svenska kyrkan behöver dessa präster, och jag hoppas fortfarande, trots andra kammarens beslut i dag, att riksdagen kommer att medverka till att kyrkan får denna förstärkning av sin prästutbildning för de närmaste åren.

Herr ARRHEN (h):

Herr talman! I ett tidigare anförande har herr Ohlon bringat i erinran de omständigheter, som gjort sig gällande i samband med framläggandet av propositionerna om läkarutbildningen och sedermera angående även tandläkarna. Han konstaterade, att det i dessa två fall hade visat sig en tendens, att ecklesiastikdepartementet måhända inte gjorde det förberedande arbetet så grundligt som önskvärt vore. Av herr Olléns anförande nyss framgick, att han ansåg att

Ang. tillfällig korttidsutbildning av präster

förarbetet till stadgan för prästutbildningen skulle kunna vara ett tredje fall i det avseendet.

För den händelse härvidlag föreligger en tendens inom ecklesiastikdepartementet, ansluter jag mig till de framförda synpunkterna. Det är i så fall av vikt att understryka, att frågorna bör vara på vederbörligt sätt utredda, innan de lägges fram på riksdagens bord.

Denna fråga om korttidsutbildningen av präster ligger emellertid till på ett annat sätt, sedd mot den bakgrund jag nyss antydde. Den är verkligen utredd. Här föreligger — jag tror visserligen, att det ordnades litet grand i sista stund — en vederhäftig utredning av preceptorn i statistik vid Göteborgs universitet Hannes Hyrenius, som ett stort antal av kammarens ledamöter helt säkert erinrar sig såsom medarbetare vid den stora jordbruksutredningen i början och mitten av förra årtiondet. Han har konstaterat, att vi fram mot 1960 har att räkna med en prästbrist av 350 individer, och det siffermaterial som därvidlag presenteras torde näppeligen kunna jävas.

Hur resonerar man då, när det gäller att bota den skada, som kan följa av så stora vakanser som det här kommer att röra sig om? Ja, härvidlag räknar man med, att dispensvägen måste tillgripas. Detta har redan skett; ibland oss finns ett antal dispenserade präster. Och så som jag fattat denna sak, innebär de av Kungl. Maj:t föreslagna åtgärderna bland annat, att man får möjlighet till en normalisering av dispensväsendet. Man får preciserat vad som skall fordras, för att en person skall kunna dispenserast till prästerlig verksamhet.

Men sedan har vi också, såsom jag nu ser saken, detta specialfall med dessa 40, vilka som en engångsföreteelse skall beredas möjlighet att gå igenom en korttidsutbildning och därefter ställa sina krafter till kyrkans förfogande. Skulle detta bidra till att på ett farligt sätt hota standarden inom det svenska prästerskapet och annat mera, som man har fått höra i det sammanhanget? Jag kan inte förstå, att denna lilla angelägenhet

har med så magistrala ting att göra. Här gäller det bara, att vi redan har personer anmällda, som av den ena eller andra anledningen känner en så stark och mäktig dragning till den prästerliga verksamheten, att de vill lämna nuvarande tjänster och sysselsättningar, underkasta sig den partiella utbildningen eller vad jag skall kalla den och därefter under sin återstående livstid utöva prästerlig verksamhet. Under föredragningen av ärendet på statsutskottets andra avdelning fick vi ett rätt gripande intryck av att här föreligger individuella beslut hos dessa 40, och dem bör vi respektera.

För min del anser jag också, att ett dylikt betraktelsesätt står i överensstämmelse med den ömsinnet, som riksdagens kamrar i andra sammanhang har visat mot sådana, som under barndomen och ungdomen inte haft tillfälle att studera men därefter vid mognare år gripits av studielust och fått en annan inriktning. Jag tänker närmast på det beslut, varigenom vi häromåret inrättade gymnasiet för vuxna. Tanken att ge dispens för de 40 personer, som det här gäller, är mina damer och herrar, efter vad jag förstår parallell med den, som låg bakom beslutet att inrätta gymnasiet för vuxna.

Det finns ingenting, som väckt min ovilja i så hög grad, som när det i det här sammanhanget det oaktat talats om »epa-präster», ty i det uttrycket ligger någonting ringaktande, att någonting är av en värdehalt, som man inte skulle önska.

En prästs viktigaste värv — det kanske är djärvt att ge sig in på det temat, men även en lekman kan tro sig ha en uppfattning om den saken — är inte att predika och rutinmässigt sköta expeditiönsarbete, utan en prästs viktigaste uppgift är den s. k. själavårdande verksamheten. Viktigast är, hur han uppträder vid sjukbädden och dödsbädden och om han där är till hjälp och verkligen har någonting att ge. Det är i dylika stunder prästens halt prövas och det avgöres, om han är skickad och lämpad för sin höga uppgift. I det avseendet tror jag inte, att man behöver misstro dessa

Ang. tillfällig korttidsutbildning av präster

40, som det här rör sig om och som av verklig dragning kommer till uppgiften och säkerligen uppfattar den såsom ett kall och icke ett sätt att vinna försörjning.

Det finns emellertid en fråga, som i det här sammanhanget har en mera krass betydelse och som jag såsom praktisk människa måste fästa avseende vid. Den gäller dispensförfarandet. Det står i reservationen, att vi har folkskollärartjänster, som placerats i 23 lönegraden, och reservanterna frågar, varför man inte här skulle dra en parallell. Dessa folkskollärare i 23 lönegraden och de korttidsutbildade prästerna är dock inte fullt jämförliga. Jag fäster återigen uppmärksamheten på, att vi redan har dispenserade präster, som säkerligen besträffande sin teoretiska bakgrund — utbildning och annat mera — kommer att framstå såsom en lägre dignitet i jämförelse med dem, som kommer att genomgå den föreslagna korttidsutbildningen av präster. Det har också av statsrådet här understrukits, att dispens får sökas både vid tillträdet till kurserna och när de studerande sedan skall in på den prästerliga banan. Parallelljämförelserna kan därför göras på andra områden. I Kungl. Maj:ts utredningar har det påpekats, att dispenser förekommit tidigare, när det gällt viss juridisk tjänst. Det har vidare erinrats om, att när man under och efter andra världskriget gjorde värnpliktiga till officerare med förbigående av krigsskoleutbildningen, var det aldrig fråga om annat än att de skulle placeras i den lönegrad, som deras militära grad berättigade dem till. Så bör det nog vara i det här fallet också. Jag vill också erinra om, att vi såsom adjunkter godtar personer med folkskollärarutbildning och fyra akademiska betyg. De kommer i de lönegraderna, som gäller för läroverkslärare.

Vad jag anfört utgör några synpunkter, herr talman, som för mig har varit avgörande, då jag ansett mig kunna godta Kungl. Maj:ts proposition. Den omständigheten, att just nu andra kammaren med 91 röster med 81 med strykande av motiveringen godtagit reservatio-

nens kläm, bör ingalunda förskräcka utskottsmajoriteten, som är mycket talrikt företräd i denna kammare. Vi som är av samma mening behöver bara samla elva rösters övervikt för att vi skall vinna seger för den ståndpunkt, som är vår, och det har vi säkert utsikter till.

I herr Arrhéns yttrande instämde herr Nilsson, Bror, (bf).

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber först att få säga några ord till herr Arrhén. Han jämförde den utbildning det här gäller med gymnasiet för vuxna. Detta är väl ändå en smula haltande jämförelse. Herr Arrhén säger att det nu gäller personer, som vid mognare år får tillfälle att studera, men det förhåller sig ju på det sättet, som herr statsrådet också sade, att de personer, det här är fråga om, tidigare avlagt studentexamen, jämförelsen håller således inte.

Sedan skall jag be att få säga ett par ord till ecklesiastikministern. Han nämnde någonting om att dessa snabbutbildade präster inte kunde få ordinarie prästtjänst omedelbart efter utbildningen. Men det är väl på det sättet, att det är ytterst få prästvigda personer, som omedelbart får ordinarie tjänst. De flesta får ju gå rätt länge, innan de kan få t. ex. en ordinarie komministratur.

Jag måste vidare säga att jag blev litet orolig, när statsrådet nämnde något om pastoratsindelningen. Jag tänkte meddetsamma, att detta sannerligen inte lovade något gott om att vi skulle få en pastoratsindelning som det är någon mening med. Vi har haft en genomgripande ändring av indelningen när det gäller de borgerliga kommunerna, och många har ansett att vi också bör få en rättvis indelning av pastoraten. Efter statsrådets anförande här måste jag emellertid säga att jag blev litet orolig för hur det kommer att gå med den saken.

Herr statsrådet sade att han inte hade sett till någon motion, i vilken yrkats på en särskild lönesättning för de dispenserade prästerna. Jag måste i min

Ang. tillfällig korttidsutbildning av präster

tur fråga: Var det någon speciell motion, som låg till grund för beslutet om de förut omnämnda folkskollärartjänsternas placering i 23 lönegraden? Är det inte Kungl. Maj:t, som bör ta initiativ på denna punkt? Jag måste i varje fall tolka det på detta sätt — det är väl också den riktiga gången.

Vad beträffar dessa dispenserade präster har vi haft och har den uppfattningen, att det är i sällsynta fall, som Kungl. Maj:t anser sig kunna ge dispens åt särskilt förtjänta personer. Men här är ju ändå frågan av en annan storleksordning.

Om vi försöker att nyktert och kallt se på detta spörsmål, såsom man bör göra, är det väl inte märkvärdigt att statsrådet försvarar sin proposition. Jag skulle bli mer förvånad, om han inte gjorde det. Men å andra sidan bör det väl inte anses vara förmätet av riksdagsledamöterna att göra den undersökning av dessa ärenden, som man är skyldig att göra, och det har statsutskottet gjort. Den undersökning, som har gjorts, har grundat sig på en rad uttalanden från olika håll. Jag vill bara nämna, att styrelsen för svenska prästförbundet yrkat avslag på det föreliggande förslaget. Sedan kom det upp till prövning av en institution, som kan kallas fullmäktige inom förbundet, och då blev inställningen en annan. Man har på det hållet inte alls insett fördelarna av detta förslag. Detta förvånar mig inte heller, ty här kan det ju bli på det sättet, att av två personer, som studerar jämsides, kan den ena få hålla på dubbelt så länge som den andra för att nå samma mål, och detta kan väl inte vara en riktig anordning.

Jag förstår att man kan ha olika uppfattningar om motiveringen — vi hörde att fröken Ebon Andersson också var inne på detta. Jag vill ännu en gång upprepa, att motiveringen inte är någon som helst hjärtesak för mig, men en reservation kan ju inte innehålla enbart en kläm. Att det kan finnas delade meningar om hur motiveringen bör skrivas, förstår jag mycket väl. För mig har det ingen betydelse, om riksdagen helt en-

kelt skulle stryka motiveringen — den är inte det verkligt angelägna i detta fall.

Vi har inom utskottet försökt se på denna fråga på ett opartiskt och riktigt sätt, och jag utgår också ifrån att motionärerna gjort det. Jag kan inte tänka mig att man motionerar i en så pass allvarlig fråga som denna utan att ha en ärlig mening bakom. I varje fall har jag uppfattat motionärerna på det sättet, och de företräder ju alla de fyra demokratiska partierna.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr ARRHÉN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara tillåta mig att säga några ord med anledning av herr Näsströms uttalande om svenska prästförbundets inställning.

Man bör till en början veta, att detta är en organisation, som omfattar 2 000 av de svenska prästerna och som alltså kan betraktas såsom ganska representativ för kåren i dess helhet, som räknar 3 000 medlemmar. Det förhöll sig visserligen på det sätt, som herr Näsström nämnde, att centralstyrelsen till en början ställde sig tveksam och avvisande, när det gällde den föreslagna utbildningen, men det väsentliga blir väl ändå, att sedan förslaget blivit föremål för diskussioner och överläggningar, blev slutsatsen den, att man inom fullmäktige enhälligt beslöt att tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

Herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Bara ett par ord till herr Näsström!

Det är givetvis alldeles i sin ordning att utskottet undersökt frågan ur alla möjliga aspekter, men det är ju klart att här har diskussionen i många olika instanser och bland många olika personer, som förklarat sig vara intresserade för kyrklig verksamhet, ändå så att säga byggt på felaktiga premisser. Man har inte varit fullt på det klara med vad som här avsetts. Man har talat om att det blir dåliga präster och att det blir en sänkning av standarden. Det är ju dock

Ang. tillfällig korttidsutbildning av präster

så, att detta skulle bli den bästa gruppen av dispenserade, som vi kan tänka oss.

Herr Näsström säger att de, som studerar på det vanliga sättet, måste känna sig missnöjda med att några andra, som skulle studera jämsides med dem, kan komma fram på bara hälften så lång tid. Ja, det har säkert varit så, att i yngre teologkretsar har man inte, när man hörjat diskussionen, haft fullt klart för sig vad förslaget egentligen innebär, men faktum är att här gäller det, såsom jag sade i mitt förra anförande och som jag nu upprepar, ett antal personer som har en mycket god allmänbildning och som dessutom har utbildning för något annat yrke, ibland akademisk, och som därjämte har erfarenhet av livet genom tjänstgöring inom ett annat yrke. Då skulle vi av dem inte behöva kräva att de skulle behöva studera lika länge som de, som kommer direkt från studentexamen.

Ikke förty säger vi att de inte automatiskt blir berättigade till prästvigning och ordinarie tjänst, utan de måste provas ytterligare. Märk väl, herr Näsström, att en präst, som avlägger examen i vanlig ordning, sällan får ordinarie tjänst omedelbart, men han får söka ordinarie tjänst med detsamma. Det skulle inte dessa få göra. Herr Näsström bor dock så nära vårt nordligaste stift, att han nog har klart för sig att just på grund av prästbristen däruppe har en hel del mycket snabba befordringar kommit till stånd. Så snabba befordringar skulle det inte bli för de präster det nu är fråga om.

Jag tycker fortfarande, att om man gör en ordentlig avvägning mellan faktorer för och emot — jag vill inte förneka att det finns faktorer emot — så överväger i alla fall fördelarna med att vi vidtar denna åtgärd så klart, att jag ännu en gång vågar vädja till kammaren om bifall till utskottets förslag.

Herr BERGH (h):

Herr talman! Jag hör hemma i ett stift där prästbristen tidvis är mycket

besvärande, och jag har ansett att jag fördens skull bör motivera, varför jag trots detta kommer att med min röst stödja reservationens kläm. Jag kan kort och gott säga att mitt motiv är i huvudsak detsamma som föranleder mig att motsätta mig den nuvarande ecklesiastikministerns systematiska sänkning av lärarkompetensen, som jag befarar kommer att åstadkomma skador för vårt kulturella liv. Detta är kort och gott min motivering.

Sedan vill jag tillägga att när man talar om dispens, betyder det inte att de, som dispenserar, har befriats ifrån att skaffa sig en rätt ordentlig utbildning. Jag tillhör domkapitlet i mitt hemstift och har varit med om att tillstyrka åtskilliga sådana dispenser, men innan någon, som sökt dispens, får avlägga prästexamen inför domkapitlet, har han fått studieanvisningar, och det får lov att vara vitsordade studier, även om de givetvis inte fyller kraven för en teologie kandidatexamen. Jag vill säga detta, därför att det i debatten här liksom har skyntat fram, att det som man nu föreslår i fråga om standarden på de snabbutbildade skulle bli så mycket bättre än vad man får fram i fråga om dispenserade präster, där man från fall till fall får bedöma både deras personliga förutsättningar i allmänhet och deras bildningsstandard.

Vad som här föreslås är i motsats till den prövning från fall till fall, som man där får göra, en, såvitt jag förstår, organiserad sänkning av standarden. Jag vill inte alls bestrida att den utbildning, som här sättes i fråga, kommer att bli i det hela tillfredsställande, men att här föreligger ett försök till organiserad sänkning av prästernas standard, kan det inte råda någon tvekan om. Jag tillhör dem, som anser det vara angeläget att prästen i församlingen har en god bildningsstandard. Jag tror att det av många skäl är nödvändigt, och det är framför allt med den motiveringen, som jag icke vill vara med om denna snabbutbildning.

Nu kan det ju sägas: Hur skall vi då klara prästbristen? Jag tror inte att man

Ang. tillfällig korttidsutbildning av präster

löser skolväsendets problem genom den sänkning av lärarstandarden som jag nyss påtalat, och jag tror inte, att vi gör kyrkan och kulturlivet i våra församlingar någon verklig tjänst på lång sikt, om vi inte söker andra vägar att lösa prästbristens problem. De vägarna finns, bara de utnyttjas tillräckligt.

Jag skall inte uppehålla kammaren längre och jag har med det sagda velat motivera, varför jag i ett av prästbrist hemsökt stift ändå stöder reservationen, ehuru väl med uteslutande av motivering- en, som jag inte kan gilla.

Herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Herr Berghs senaste anförande visar tydligt att han inte behärskar den här frågan i dess helhet. Han talar om att vi bör söka andra utvägar. Vilka utvägar, herr Bergh? Var snäll och förklara det litet närmare!

Sedan säger han att förslaget innebär en organiserad sänkning av standarden. Det är synd att jag inte tidigare hade reda på att herr Bergh hyste denna mening, ty då hade han och jag ordentligt kunnat gå igenom de dispenser, som har beviljats på senare tid inom Luleå stift. Jag vägar bestämt påstå att det inte är någon större procent av dem, som vi hittills har givit dispens där, som har haft bättre allmänbildning eller ens på långt när lika god teologisk utbildning som dessa korttidskurser avser att ge.

Herr Bergh var förmodligen inte inne i kammaren, när jag talade om att hans biskop besökt mig och sagt, att han behövde 20 dispenserade präster. Jag har givit honom fyra, fem eller sex — jag kommer inte riktigt ihåg exakt hur många — men det är alltså ett stort gap mellan vad han har fått och vad han behöver, herr Bergh. Och vilken utbildning tror herr Bergh att de kommer att ha, som skall få de här platserna?

Nu är jag på det klara med att det inte kommer att kunna ges så många dispenser, att biskop Jonzon får sina 20 präster, och herr Bergh kommer förmodligen att finna att det kyrkliga livet uppe i Norrbotten går sin gilla gång ändå.

Men man får räkna med att det är åtskilliga präster där som sliter ut sig med egen tjänst jämte vikariat i ett grannpastorat, medan den ordinarie där har semester eller är sjuk. Och när vi vet att det inte alltid är nästgårdsväg till grannpastoratet i herr Berghs trakter, så förstår vi att detta kan vara rätt allvarligt.

Herr Bergh må aldrig så mycket hävda att det här gäller en organiserad sänkning av standarden, man kommer ändå inte ifrån, att den grupp av präster som man enligt förslaget skulle få fram, skulle vara bättre utbildade än de allra flesta av dem, som vi givit dispens under den senaste tiden. Ingen kan bestrida att det förhåller sig så.

Herr BERGH (h):

Herr statsrådet frågade vad det fanns för andra vägar att beträda. Det är precis samma vägar som vi har att beträda då det gäller att skaffa tillräckligt med andra tjänstemän och ämbetsmän, för vilka akademisk utbildning är ett kompetensvillkor: att uppmuntra de akademiska studierna, att intressera folk för akademiska studier, att pyssla om universitet och högskolor. Det gäller att bereda sådana ekonomiska villkor under studietiden och därefter, att tjänsterna även ekonomiskt blir lockande. Det är en lång väg, men det är en väg som vi måste gå, om vi över huvud taget inte skall råka in i en kulturell stagnation här i landet.

Herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Jag beklagar att jag inte tidigare höll samma anförande i denna kammarare som jag höll i medkammaren. Efter hans excellens herr statsministerns tal i Umeå för någon vecka sedan vet emellertid flertalet av kammarens ledamöter ändå vad det innehöll. Regeringen är beredd att sätta till en utredning för att åstadkomma den upprustning på universitetsområdet som herr Bergh efterlyser. Men, herr Bergh, här är det fråga om att komma till rätta med prästbristen i den svenska kyrkan under de

Ang. tillfällig korttidsutbildning av präster

närmaste fem åren, och under den tiden torde vi inte genom denna upprustning få fram några av de fullt utbildade präster som skulle behövas.

Herr ARRHÉN (h):

Herr talman! Jag skall bara tillåta mig ytterligare en kort anmärkning i anledning av vad som här har sagts om de dispenserade prästerna.

De föredragningar, som vi hörde i avdelningen rörande just den detaljen, visade, att det är mycket vanligt, att den dispenserade prästen senare läser vidare och så småningom avlägger en reguljär teologie kandidatexamen. Om detta är en tendens, som man har anledning att fästa uppmärksamheten vid, så ligger i så fall den föreslagna treterminsutbildningen för den efter detta mönster dispenserade prästen synnerligen bra till. Han läser nämligen under dessa tre terminer visserligen inte exakt samma, men endast obetydligt mindre pensa än den reguljära studenten, som kommer till universitetet för att studera teologi. När han sedan skall fortsätta för att komplettera sin korttidsutbildning, kan han alltså göra detta mycket lätt, ty då har han en grund lagd, som han omedelbart kan bygga vidare på.

Till sist, herr talman, vill jag bara bringa i erinran, att många av de präster, som vi nu uppfattar som ordinära präster i vår svenska statskyrka, har börjat såsom dispenserade präster. En av de mest kända domprostarna i ett av våra mellansvenska stift har börjat såsom dispenserad präst men har därefter avlagt teologie kandidatexamen, teologie licentiatexamen och disputerat för teologie doktorsgrad. Detta exempel tycker jag i varje fall inte talar mot systemet med dispenserade präster. Det kan även av denna anspråkslösa begynnelse bli någonting stort, om viljan och tågan finnes.

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber endast att få tacka statsrådet för den definition han gav på skillnaden mellan snabbutbildade präster och präster som har fått sedvan-

lig utbildning, när det gäller att söka tjänster. Jag fattade statsrådet så, att dessa snabbutbildade icke får söka ordinarie tjänst och icke heller kan få en sådan omedelbart, under det att de som har utbildats i vanlig ordning, får söka men icke får någon ordinarie tjänst.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, utom beträffande motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, om anledning därtill gäves, hade i avseende på det nu förevarande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag till hemställan, som innefattades i den av herr Karl Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Näsström begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 149, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej antages det förslag till hemställan, som innefattas i den av herr Karl Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr Näsghärd begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 41;

Nej — 78.

Ang. tillfällig korttidsutbildning av präster

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande motiveringen, yttrade nu vidare herr talmannen, hade yrkats, dels att den i herr Karl Anderssons m. fl. reservation förordade motiveringen skulle godkännas, dels ock att nämnda motivering skulle uteslutas.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på uteslutande av motiveringen vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 152, i anledning av väckta motioner angående ombyggnad av järnvägen Gullberna—Torsås—Bergkvara till normalspår; samt

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen m. m. jämte i ärendet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återståenden ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Anmälades och bordlades

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.;

nr 51, i anledning av väckta motioner med förslag till förordning om bostadssparande;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 10 § 2 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576)

om statlig inkomstskatt, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 53, angående beräkning av bevilningarna för budgetåret 1955/56, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om premiering av frivilligt sparande under åren 1955 och 1956, dels i ämnet väckta motioner, dels ock väckta motioner angående premiering av s. k. ungdomssparande; samt

nr 33, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande bankoutskottets utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om sparbanks, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets utlåtande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 8:o), 10:o), 14:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; ävensom

andra lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648), dels ock i ämnet väckta motioner.

Herr TALMANNEN yttrade: Jag hemställer, att kammaren måtte besluta, att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde de två gånger bordlagda ärendena uppföres i följande ordning: statsutskottets utlåtanden nr 150, 154, 151 och 155—157; sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden nr 4—7; bankoutskottets utlåtanden nr 26—31 samt memorial nr 34 och 35; första lagutskottets memorial nr 36 och utlåtande nr 38; andra lagutskottets memorial nr 33 och utlåtande nr 35; tredje lagutskottets utlåtanden nr 24 och 26 samt memorial nr 27; ävensom jordbruksut-

skottets utlåtanden och memorial nr 28
—30.

Vad herr talmannen sålunda hemställt
bifölles.

Justerades ytterligare protokollsutdrag
för denna dag, varefter kammarens sam-
manträde avslutades kl. 22.54.

In fidem
Per Bergsten